

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ
СОЦІОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

KYIV AVIATION
INSTITUTE

Міжнародна науково-практична конференція
«СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ»
до 190-річчя Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Київ, 09 квітня 2025 р.

Міністерство освіти і науки України

**Український державний університет імені Михайла Драгоманова
(Україна)**

Uniwersytet WSB Merito Chorzów (Польща)

Wyższa Szkoła Lingwistyczna w Częstochowie (Польща)

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie (Польща)

**University of the National Education Commission, Krakow, Institute
Pedagogiki (Польща)**

**Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького (Україна)**

Державний університет «Київський авіаційний інститут» (Україна)

**Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка (Україна)**

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Україна)

Карпатський інститут підприємництва університету «Україна» (Україна)

Інститут проблем виховання НАПН України (Україна)

З Б І Р Н И К

«СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ»

II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

до 190-річчя Українського державного університету

імені Михайла Драгоманова

II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Рекомендовано до друку Вченою радою

факультету соціології та соціальної політики Українського державного університету

імені Михайла Драгоманова

(протокол №9 від 23.04.2025 року)

Редакційна колегія:

<i>Віктор АНДРУЩЕНКО</i>	доктор філософських наук, професор, дійсний член НАПН України, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<i>Володимир ЄВТУХ</i>	доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, радник ректора Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<i>Григорій ТОРБІН</i>	доктор фізико-математичних наук, професор, проректор з наукової роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<i>Роман ВЕРНИДУБ</i>	доктор фізико-математичних наук, професор, проректор з навчально-методичної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<i>Ростислав ДРАПУШКО</i>	кандидат філософських наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарської діяльності) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<i>Володимир ЛАВРИНЕНКО</i>	кандидат філософських наук, професор, проректор з міжнародних зв'язків Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<i>Алла ЯРОШЕНКО</i>	доктор філософських наук, професор, декан Факультету соціології та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<i>Тетяна ГОЛУБЕНКО</i>	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи, заступник декана з наукової роботи та міжнародних зв'язків факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова

<i>Василь КАРИЧКОВСЬКИЙ</i>	доктор педагогічних наук, професор кафедри позашкільної освіти факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова
<i>Дар'я БИБИК</i>	доктор філософії в галузі соціальної роботи, доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова
<i>Микола БУЛАТЕВИЧ</i>	кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та публічних комунікацій факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова
<i>Марина СОЛЯНИК</i>	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної освіти та соціальної роботи факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова
<i>Андрій ЗАМОЖСЬКИЙ</i>	викладач кафедри соціальної політики факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова
<i>Наталія ПОЛУЙКО</i>	голова Студентського наукового товариства Факультету соціології та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

С 69

УДК 304.4+316.334.3+364

Соціальна політика:виклики часу: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції до 190-річчя Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (9 квітня 2025 року). Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2025. 220 с.

У збірнику подано тези доповідей учасників II Міжнародної науково-практичної конференції «СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ» до 190-річчя Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, в яких висвітлюються результати досліджень студентів, аспірантів та молодих вчених щодо актуальних проблем, які постали перед українським суспільством в умовах повномасштабної війни.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за зміст, достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники та/або рецензенти, які рекомендували матеріали до публікації.

ЗМІСТ

Андрющенко О. Ю.

ЛЮДЯНІСТЬ У СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ: ЕТИЧНИЙ І ФІЛОСОФСЬКИЙ
ВИМІР - 11 -

Афанасьєва Л.В., Кондур З.

РОМСЬКІ МЕДІАТОРИ ТА ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО: РОЛЬ У ПІДТРИМЦІ
ГРОМАД..... - 14 -

Батарейна І.О.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ- 17
-

Бондаренко Ю.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ТА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ
ФАНДРЕЙЗИНГУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ..... 19

THE ROLE OF THE STATE AND INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN THE
DEVELOPMENT OF FUNDRAISING IN UKRAINE: CHALLENGES AND
PROSPECTS 19

Братченко А.С.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ,
ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ..... - 23 -

Булатевич М. М.

ІДЕОЛОГІЯ ЛІБЕРАЛІЗМУ ЯК СВІТОГЛЯДНИЙ ЗАСІБ ЛЕГІТИМАЦІЇ
СОЦІАЛЬНОГО ПОРЯДКУ МОДЕРНОЇ СВІТ-СИСТЕМИ 26

Вайнола Р.В.

СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО
ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА 28

Вакуленко О.В., Романова Н.Ф.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ЯК ГЛОБАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
ПОЛІТИКИ.....-
32 -

Вишневський О.О.

ЛЮДЯНІСТЬ І ГІДНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДО ПИТАНЬ РОЗРОБКИ
КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ..... 34

Вознюк С.С., Соляник М.Г.

ФАКТОРИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTI УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	36
---	----

Воробйова О.А., Батарейна І.О.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ	- 40 -
---	--------

Гаврашенко О.А., Голубенко Т.О.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	43
---	----

Галицький І.К., Івженко І.Б.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ВИГОРАННЮ У СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	46
--	----

Григор'янц В.О., Заганяйло І.С.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСЛУГИ РАННЬОГО ВТРУЧАННЯ В УКРАЇНІ	51
--	----

Гриньків А.П.

ПОТЕНЦІАЛ ТА РИЗИКИ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, МАШИННОГО НАВЧАННЯ В СОЦІАЛЬНУ РОБОТУ ТА СИСТЕМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	48
--	----

Дакал Д.А., Голубенко Т.О.

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВЕЛИКОГО МІСТА	51
--	----

Дума Ю.В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ КАНАЛІВ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ	57
---	----

Євтух В.Б.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ІНТЕГРАЦІЯ ЗАСОБІВ, МЕХАНІЗМІВ ТА ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ	62
---	----

Євтух О.В.

МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ І СОЦІАЛЬНА КОГЕЗІЯ: ПРОСТОРИ ПЕРЕТИНУ	66
---	----

Жалоба К., Замашкіна О.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ З РОДИН УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ	69
--	----

Зайков В.О., Івженко І.Б.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЩОДО БЕЗРОБІТТЯ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЙ	73
--	----

Заможський А.Б.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ ЯК МЕТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	75
---	----

Запітецький А.О.

МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ.....	81
--	----

Івженко І.Б.

ГРУПОВА АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК РЕСУРС СТАБІЛІЗАЦІЇ СТАНУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	84
---	----

Кірова Д. О.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ	86
--	----

Колесніченко М.В.

РОЛЬ ОСВІТИ У КОНСТРУЮВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ КОГЕЗІЇ У ПОЛІЕТНІЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	89
--	----

Кондов К.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	92
--	----

Кречетова В. А., Складова О.М.

ЧАСИ НОВОГО ГУМОРУ: ЗАГАЛЬНИЙ ВИМІР ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ І ЗМІНИ 2022-2024 РР. .-	97 -
---	------

Кривоус В., Замашкіна О.

ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ.....	99
---	----

Кромкіна О.В.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЗАЛУЧЕННІ МОЛОДІ..... 103

Лященко Т. В.

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СОЦІАЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ - 107 -

Мартиненко О.

РОЛЬ БЛАГОДІЙНИХ ФОНДІВ У СОЦІАЛЬНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСЕЛЕННЯ НА ДЕЛКОПІВНИХ ТЕРИТОРІЯХ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ - 111 -

THE ROLE OF CHARITABLE FUNDS IN SOCIAL SECURITY OF THE POPULATION IN DELICATE TERRITORIES: CHALLENGES AND PROSPECTS - 111 -

Маршанкін А.

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ Й СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ - 114 -

Matiushyna Y.A.

TURNUSY REHABILITACYJNE JAKO ELEMENT ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO I REHABILITACJI SPOŁECZNO-PSYCHOLOGICZNEJ . - 117 -

Мельничук О. І.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ - 119 -

Михайлян А.А., Івженко І.Б.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ЧЕРЕЗ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ - 123 -

Мікуліна А, Рубан А..

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЦЕСІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ - 125 -

Міхєєва О.Ю.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В УМОВАХ ВІЙНИ- 130

-

Міхова А., Рубан А.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ ПІД ВПЛИВОМ
СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ - 132 -

Неїжпапа Л.С.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ВРАЗЛИВИХ ГРУП ДО
СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ..... 136

Ніколайчук Ю.М.

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВИКЛИКИ ДЛЯ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ - 140 -

Павлюк Н.В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В
УКРАЇНІ - 143 -

Поліщук І.П., Горішна Ю.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ У КОНТЕКСТІ ПІДТРИМКИ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ.....145

Поліщук І.П., Семенчук Н.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ
НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ148

Резанова Н.О.

ПЛАНУВАННЯ ТА СТВОРЕННЯ ПОСЛУГИ В ДЕРЖАВНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ
ПОЛІТИЦІ.....151

Репік Е.С.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПОДОЛАННІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ - 155 -

Руссо К.Є.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ВОЛОНТЕРІВ ЗА
ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ - 158 -54

Симушина З., Рубан А.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ
КОМП'ЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ - 161 -

Сокура А.І.

НАДАННЯ ПОСЛУГИ ПЕРЕКЛАДУ ЖЕСТОВОЇ МОВИ В СИСТЕМІ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ - 165 -

Соляник М.Г.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTI МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ - 168 -

Стрішкова Ю.С.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ..... - 171 -

Сьомова Х.

ЕТНОКУЛЬТУРНІ АКТИВНОСТІ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЙ «КАНАДСЬКОЇ МОЗАЇКИ» ТА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ - 175 -

Тимофєєв Н. І.

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧОК ВИЩОЇ ОСВІТИ..... - 178 -

Тkachenko M.V.

DECLINE OF SOCIAL COHESION: THE CASE OF THE USA..... - 190 -

Федоренко Є., Рубан А.

СОЦІАЛЬНА ЕКОЛОГІЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ В СОЦІОЛОГІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ - 193 -

Филипченко В.В.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМИ СІМ'ЯМИ..... - 197 -

Цуканова Д.С.

ОСВІТНІ ПРАКТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В ПРИЗМІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ВОЄННИЙ ЧАС .. - 200 -

Черній Л.В.

МЕХАНІЗМИ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНИХ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ.....202

Чичановський І. О., Дворський О.В.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: РОЛЬ ЗМІ У ПРОТИДІЇ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ 205

Швець А.К., Івженко І. Б.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....207

Щербак С.

ЗАВДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ
СФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ..... 210

Ярославський М.В.

ЕТНІЧНИЙ БІЗНЕС У КОНТЕКСТАХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ:
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД - 216 -

Ярошенко А.О.

ПІДГОТОВКА МЕДІАТОРІВ ДЛЯ РОБОТИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ: КРАЩІ
ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ..... - 219 -

Андрющенко О. Ю.

здобувач ступеня доктор філософії

Мелітопольського державного педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького

м. Запоріжжя

Україна

ORCID: 0009-0008-6638-7312

isweetcherry92@gmail.com

ЛЮДЯНІСТЬ У СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ: ЕТИЧНИЙ І ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР

Актуальність теми філософських засад соціальної політики визначається необхідністю осмислення основних принципів, що формують соціальне буття. Одним із ключових елементів соціальної політики є концепція людяності, яка визначає її морально-етичні та філософські засади. Гуманітарна криза Другої світової війни сприяла включенню поняття людяності до міжнародного права через термін «злочини проти людяності», що підкреслює значущість прав людини та норм співіснування. Це, у свою чергу, вплинуло на розбудову соціальної політики в різних країнах.

Категорія «людяності» традиційно розглядається у гносеологічному та аксіологічному аспектах, оскільки феномен людяності є проявом рефлексії, що ґрунтується на морально-етичних засадах. Так, М. Гайдегер наголошував на відповідальності гуманістичної думки [4, с. 67], Ж.-П. Сартр розглядав людяність у контексті свободи особистості в період дегуманізації [1, с.322], а Е.

Фромм трактував її як процес розвитку самосвідомості [2]. Вітчизняні дослідники визначали людяність як інтенцію подолання банального існування (Л. Губерський) або як прояв загальнолюдської солідарності (Б. Парахонський, Г. Яворська). У соціальній політиці людяність виступає важливим критерієм оцінки ефективності державних програм та заходів, спрямованих на покращення життя громадян.

Н. Хамітов у метаантропології пояснює людяність як духовність, що виявляється у вчинках та стосунках [3]. Вона реалізується через гуманне ставлення до людей, повагу, допомогу в скрутних ситуаціях та систему колективних відносин. У різних соціальних групах людяність є одним із найважливіших чинників соціальної інтеграції.

Сучасна соціальна політика враховує нові виклики, що стосуються цифрової трансформації, глобалізації та соціальної нерівності. Політика добробуту, соціальні гарантії, розвиток соціального капіталу – усе це ґрунтується на ідеї людяності як визначального принципу. Дослідження Б. Парахонського і Г. Яворської показують, що сучасні війни та інформаційні загрози також змінюють пріоритети соціальної політики, змушуючи держави адаптуватися до нових реалій.

Крім того, варто враховувати, що людяність проявляється не лише у межах соціальних груп, а й на рівні міждержавних відносин. Вона є основою міжнародних правових норм та етичних стандартів, які регулюють гуманітарні аспекти міжнародної політики. Саме тому концепція людяності активно обговорюється в контексті міжнародного гуманітарного права та правозахисного руху.

Людяність також є важливим чинником формування громадянського суспільства. Вона впливає на розвиток волонтерського руху, благодійності та ініціатив, спрямованих на підтримку вразливих категорій населення. Під час соціальних криз, зокрема військових конфліктів чи природних катастроф, рівень людяності стає лакмусовим папірцем для оцінки зрілості суспільства.

Сучасні тенденції у сфері соціальної політики підтверджують, що людяність є не лише гуманістичною категорією, а й практичним орієнтиром для прийняття рішень. Зокрема, міжнародні організації, такі як ООН і Європейський Союз, все більше наголошують на необхідності формування соціальних стандартів, що базуються на принципах солідарності та соціальної справедливості. Такі ініціативи включають соціальний захист, забезпечення доступу до якісної освіти, охорони здоров'я та підтримки малозабезпечених верств населення.

У цьому контексті важливим аспектом є баланс між державним регулюванням та громадськими ініціативами. Дослідження показують, що ефективність соціальної політики значно зростає при залученні громадянського суспільства, місцевих громад та волонтерських рухів. Водночас, зростання ролі технологій у соціальній сфері відкриває нові можливості для розвитку інклюзивних програм, які базуються на принципах відкритості та співробітництва.

Таким чином, людяність є не лише моральною категорією, а й соціальним механізмом, що впливає на динаміку соціальних процесів. У сучасних умовах вона відіграє роль інструменту адаптації, підтримки суспільної єдності та сприяє подоланню соціальних викликів. Більше того, з огляду на виклики глобалізації, технологічного розвитку та нових етичних дилем, поняття людяності набуває ще більшої значущості, адже саме воно визначає вектор розвитку соціальної політики, її цінності та перспективи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримський, С. З усіх прав людини найважливішим є право бути Іншим. URL: <https://day.kyiv.ua/article/panorama-dnya/serhiy-krymskyu-z-usikh-prav-lyudyny-nayvazhlyvishym-ye-pravo-buty-inshym>
2. Фромм, Е. (2010). Мати чи бути? URL: https://hromadalib.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/12/fromm_2010_have.pdf

3. Хамітов, Н. В. (2017). Людяність. В: І. Дзюба, А. Жуковський, М. Железняк та ін. (ред.), Енциклопедія Сучасної України (Т. 18). Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: <https://esu.com.ua/article-59921>

4. Houghton, N. (2015, 16 вересня). Building a British military fit for future challenges rather than past conflicts. Speech by General Sir Nicholas Houghton, Chief of the Defence Staff. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/building-a-british-military-fit-for-future-challengesrather-than-past-conflicts>

Афанасьєва Л.В.

*кандидат філософських наук, доцент кафедри
соціології та філософії*

Мелітопольського державного педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького

ORCID: 0000-0002-9386-6529

lyulmila.csr@gmail.com

Кондур З.

керівниця проєкту Ради Європи в Україні

"Посилення захисту національних меншин,

включаючи ромів та мов меншин в Україні "

м. Київ, Україна

Zemfira.KONDUR@coe.int

РОМСЬКІ МЕДІАТОРИ ТА ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО: РОЛЬ У ПІДТРИМЦІ ГРОМАД

Повномасштабна війна в Україні посилила соціальні проблеми ромської громади, зокрема щодо інтеграції переселенців у нові умови. Потреби ромів-переселенців загалом не відрізняються від потреб інших співгромадян. Це проблеми працевлаштування, житла, освіти дітей, медичної, психологічної та юридичної допомоги. Однак для багатьох переселенців-ромів отримання законного прихистку чи іншої підтримки є проблемним через відсутність документів. Ще до війни близько 30 тисяч ромів в Україні не мали паспортів, що унеможливлювало доступ до освіти, роботи, житла, медицини та державних послуг.

досвід роботи ромських медіаторів – це один з найкращих прикладів доступу до ромських громад компактного проживання. Ромських медіаторів доцільно залучати до обговорення питання ранніх шлюбів. Опитані експертки неодноразово зазначали необхідність інтегрувати вже існуючі програми ромських медіаторів у національні урядові програми та інституціоналізувати професію ромських медіаторів. Вони відіграють ключову роль у наданні консультацій та підтримки ромським громадам, сприяючи їхній соціальній адаптації. Завдяки їхній роботі вдалося покращити доступ ромів до основних державних послуг та правового захисту. Подальший розвиток цієї ініціативи може суттєво вплинути на вирішення нагальних проблем ромського населення в Україні.

Особливу роль у цій діяльності відіграють жінки-лідерки серед ромських громад. Вони не лише забезпечують посередництво між ромськими спільнотами та державними інституціями, а й виступають ініціаторами соціальних змін. Ромські жінки-активістки працюють над забезпеченням доступу ромів до освіти, медицини та юридичних послуг, а також займаються питаннями протидії дискримінації.

Цей рух знайшов продовження в рамках Проєкту Ради Європи «Підтримка реформування законодавчої бази щодо національних меншин та зміцнення стійкості національних меншин і ромів в Україні». Проєкт розпочався у січні 2023 року та є частиною Плану дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки.

Жінки-лідерки відіграли важливу роль у цій роботі. Вони організовували юридичні консультації, допомагали збирати необхідні документи, супроводжували ромів під час оформлення паперів та роз'яснювали важливість офіційної реєстрації для отримання соціальних гарантій. Завдяки їхнім зусиллям значно покращилася обізнаність ромських громад щодо правових процедур, що сприяє їхній соціальній інтеграції.

Водночас моніторинг показує, що під час війни ромські жінки опинилися у ще більш скрутному становищі. Багатьом з них довелося взяти на себе повну

відповідальність за життя своєї родини, оскільки чоловіки пішли на фронт, залишилися в окупації чи зоні активних бойових дій [1].

Вказані обставини значною мірою активізували жіночий рух лідерів-активістів за підтримки Ромського жіночого фонду «Чіріклі». Координаторка Проєкту РЄ Земфіра Кондур зазначає, що модель ромського жіночого лідерства суттєво змінилася за останні десятиліття. Вона наголошує, що саме ромські жінки стали рушіями змін у громадах, допомагаючи боротися зі стереотипами та інтегрувати ромів у суспільство [2, с. 13].

У нових умовах війни ромські жінки-лідерки не лише підтримують свої громади, а й активно співпрацюють з державними органами та міжнародними організаціями. Вони долучаються до гуманітарних ініціатив, організовують допомогу переселенцям, надають психологічну підтримку жінкам і дітям, які постраждали від війни. Також вони беруть участь у розробці політичних ініціатив, спрямованих на покращення становища ромських громад в Україні.

Узагальнюючи вищевикладене, авторки тез цілком солідарні з висновками комплексного аналізу проблеми: становище ромських жінок в Україні потребує невідкладної уваги та розробки національної політики, спрямованої на покращення їхнього життя. Визнанням цього стали практичні результати конференції «Посилення можливостей та захист прав ромських жінок через ефективну реалізацію політики», що відбулася у Києві у 2024 році.

Саме жіночі лідерські ініціативи довели свою ефективність у сприянні інтеграції ромських громад, подоланні дискримінації та захисті прав ромів на всіх рівнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кондур В. Виступ на Третій конференції ромських жінок: «Захист прав ромських жінок під час війни в Україні».

URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/uchast-u-tretij-konferenciyi-romskih-zhinok-zahist-prav-romskih-zhinok-pid-chas-vijni-v-ukrayini

2. Становище ромських жінок України. Київ, ICO Chiricli, 2024. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/on-july-30-the-conference-strengthening-opportunities-and-protecting-the-rights-of-roma-women-through-effective-policy-implementation-was-held-in-kyiv>

Батарейна І.О.
*старший викладач кафедри
дошкільної освіти і соціальної роботи
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0456-9838>
irinabatpryanichnikova@gmail.com*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У період дії надзвичайного або воєнного стану в Україні або її окремих регіонах затверджено перелік соціальних послуг, які можуть надаватися в екстреному (кризовому) порядку людям або сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через ситуації, що становлять загрозу для їхнього життя.

Для забезпечення соціальної підтримки дітей та молоді з психофізичними особливостями розвитку нагальною є не лише трансформація суспільного сприйняття людей з інвалідністю в Україні, але й переосмислення самою молоддю свого життя та потенціалу для особистісного зростання й самовираження. Обмеження у спілкуванні, самообслуговуванні, контролі поведінки та пересуванні роблять молодих людей майже цілковито залежними від оточення, зокрема батьків, що негативно позначається на їхньому розвитку

та соціальній адаптації. Молода особа з інвалідністю визначається як індивід, який через хворобу, травму або вроджені особливості повністю або частково втратив здатність самостійно виконувати певні функції життєдіяльності порівняно з однолітками без інвалідності [1].

Інклюзивні молодіжні центри відіграють ключову роль у розвитку та подоланні соціальної ізоляції молоді з особливими потребами. Вони забезпечують неформальну та громадянську освіту, організовують змістовне дозвілля, створюють умови для саморозвитку та самореалізації, сприяють покращенню комунікативних навичок і мовлення, а також формують відчуття власної цінності та значущості.

Національна молодіжна стратегія до 2030 року підкреслює, що повноцінна самореалізація та всебічний розвиток української молоді можливі лише за умови скоординованої взаємодії різних зацікавлених суб'єктів, включаючи державні органи влади, місцеве самоврядування, громадські організації, бізнес-сектор, родини та інші. Обґрунтована, відповідальна та підкріплена доказами молодіжна політика є ключовим елементом у розбудові майбутнього України [2]. При цьому важливо, щоб така політика не мала нав'язувального характеру та не обмежувала свободу вибору молодих людей, а навпаки, заохочувала їх до ініціативності, самостійного визначення власних цілей і цінностей, а також долучення до формування пріоритетів і напрямків розвитку країни.

Інтеграція та залучення дітей і молоді з інвалідністю до активного суспільного життя є важливим кроком у розвитку сучасного суспільства. Незалежно від наявності чи відсутності інвалідності, жодна людина не повинна бути відірваною від соціуму, а статус інваліда не може обмежувати її можливості бути повноправним членом суспільства.

Надання державної соціальної допомоги здійснюється через управління соціального захисту населення, які підпорядковуються Міністерству соціальної політики України [3]. Особливої уваги заслуговують праці таких вітчизняних науковців, як М. Головатий, Є. Бородін, В. Кулік, Т. Голубицька, О.

Голубицький, В. Соколов, В. Рябіка, Ю. Поліщук, Ю. Тарабукін, В. Онікієнко та Л. Ткаченко. В їх працях розкрито дослідження різних аспектів цієї проблеми.

Важливість цього дослідження зумовлена тим, що прогрес сучасного українського суспільства значною мірою визначається якостями молодого покоління, які формуються під час навчання. Трансформація суспільства призводить до переоцінки існуючих ціннісних орієнтирів. Формування нової, посттоталітарної системи цінностей є тривалим процесом, що впливає на духовно-моральне та професійне становлення молоді як соціальної групи. Проблема ускладнюється тим, що молодь є представником усіх соціальних прошарків і в процесі соціалізації зазнає впливу різноманітних чинників. У зв'язку з цим зростає зацікавленість у вивченні соціалізації молоді загалом та її особливостей в освітньому середовищі зокрема. Соціалізація молодого покоління є одним із ключових завдань будь-якого суспільства.

Отже, в українському суспільстві питання інтеграції людей з інвалідністю, особливо молоді з порушеннями слуху, зору чи опорно-рухового апарату, залишається гостро актуальним. Суспільство ще не повністю готове до сприйняття людей з особливими потребами, що призводить до розбіжностей між необхідністю подолання соціальної ізоляції молоді з функціональними обмеженнями та недостатністю належних психологічних і соціально-педагогічних умов для їхньої повноцінної життєдіяльності та розвитку. Насамперед, йдеться про формування цілісної системи підтримки, яка б сприяла ефективній соціальній інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інвалідність і суспільство: навчальний посібник / заг. ред. Л. Байда, О. Красюкова-Енс. Київ: Канадський центр вивчення неповносправності; ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України», 2012. 188 с. URL: https://ud.org.ua/images/pdf/Invalidnist_ta_suspilstvo.pdf
2. Національна молодіжна стратегія до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>

3. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посібник / кол. авторів ; за ред. А. Я. Кузнецової, З. Е. Скринник, Л. К. Семів. Львів : Університет банківської справи, 2021. 547 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/SOTSIALNE-ZABEZPECHENNYA.pdf>

Бондаренко Ю.

*здобувач третього рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Українського державного університету імені Михайла
Драгоманова
<https://orcid.org/0009-0001-2904-6243>
м. Київ, Україна*

Науковий керівник: Мирошніченко Н.О.

*доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна, 01030
ORCID: 0000-0001-5391-0866*

**РОЛЬ ДЕРЖАВИ ТА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ
ФАНДРЕЙЗИНГУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
THE ROLE OF THE STATE AND INTERNATIONAL ORGANIZATIONS
IN THE DEVELOPMENT OF FUNDRAISING IN UKRAINE:
CHALLENGES AND PROSPECTS**

Фандрейзинг, як стратегічний інструмент залучення фінансових ресурсів для соціальних та благодійних проєктів, набуває особливої значущості в умовах післяконфліктного відновлення та економічних труднощів. В Україні, де триває процес відновлення деокупованих територій, фандрейзингові кампанії стають важливою складовою ефективної підтримки громадян та соціальних ініціатив. У цьому контексті держава і міжнародні організації відіграють ключову роль у забезпеченні ресурсами для благодійних ініціатив. Зокрема, вони мають на меті не тільки фінансову підтримку, а й розвиток правових та інституційних умов для ефективного функціонування цього сектору.

Метою статті є вивчення ролі держави та міжнародних організацій у розвитку фандрейзингу в Україні, а також визначення основних викликів, які постають перед благодійними організаціями, а також перспектив для

подальшого розвитку цієї діяльності в умовах економічної та соціальної нестабільності.

Вітчизняні науковці вивчають фандрейзинг в Україні в контексті соціальних ініціатив та постконфліктного відновлення. Андрієва (2020) вивчає психологічні аспекти фандрейзингу в умовах криз, а Ткаченко (2019) досліджує стратегії залучення ресурсів для соціальних проєктів. Також важливу роль у розвитку фандрейзингу відіграють міжнародні організації, зокрема ООН та USAID, які надають не лише фінансову підтримку, а й консультаційну допомогу для адаптації інструментів фандрейзингу до українських реалій [1, с. 56], [2, с. 63].

Результати дослідження

1. Роль держави у розвитку фандрейзингу

Держава має потужний вплив на розвиток фандрейзингу в країні. Через прийняття відповідних законів та нормативних актів вона може створити сприятливі умови для розвитку благодійної діяльності. Зокрема, у 2017 році був ухвалений Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», що сприяло розвитку фандрейзингових практик серед неурядових організацій. Однак незважаючи на позитивні зміни, відсутність достатнього фінансування на державному рівні залишається основною проблемою, що стримує ефективний розвиток фандрейзингу [3, с. 72].

2. Міжнародні організації та їхня роль

Міжнародні організації відіграють важливу роль у розвитку фандрейзингу, надаючи фінансову та консультаційну підтримку благодійним організаціям в Україні. Вони часто виступають ініціаторами грантових програм, через які можуть бути залучені значні кошти для підтримки соціальних проєктів. Однак виникає необхідність у більш ефективній інтеграції міжнародної допомоги з національними програмами, що дозволить більш ефективно використовувати надані ресурси. Крім того, міжнародні організації часто допомагають у створенні мереж співпраці між українськими та міжнародними

фондами, що сприяє розвитку нових інструментів залучення фінансування [4, с. 78].

3. Виклики та проблеми фандрейзингу в Україні

Основними викликами для розвитку фандрейзингу в Україні є низький рівень інформованості громадян про можливості залучення ресурсів для благодійних проектів, а також відсутність чіткої державної стратегії, що регламентує цей процес.

До того ж, багато благодійних організацій стикаються з труднощами при залученні приватних інвестицій, оскільки в Україні немає достатньої культури благодійності. Відсутність належної підтримки з боку державних органів і обмежені ресурси на місцевому рівні також стримують розвиток фандрейзингу [5, с. 92].

4. Перспективи розвитку фандрейзингу в Україні

Перспективи розвитку фандрейзингу в Україні значною мірою залежатимуть від активної співпраці з міжнародними організаціями, таких як ООН, ЄС та USAID. Проте, щоб досягти сталого розвитку цього сектору, необхідно зміцнити інституційну базу та створити більш сприятливі умови для залучення приватних інвестицій. Зокрема, важливо впроваджувати освітні програми, які б підвищували рівень обізнаності громадян та організацій про можливості залучення ресурсів через фандрейзинг.

Таким чином, фандрейзинг в Україні має великий потенціал для розвитку, проте для його ефективного функціонування необхідно вирішити ряд проблем, таких як недостатня державна підтримка, низька інформованість населення та недостатня співпраця між державою та міжнародними організаціями. Тільки через інтеграцію міжнародних стандартів і розвитку національних практик фандрейзингу можна забезпечити ефективну підтримку соціальних ініціатив в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрієва І. В. Психологічні аспекти фандрейзингової діяльності в умовах кризових ситуацій // Психологія соціальної роботи. – 2020. – № 1. – С. 56–64.
2. Ткаченко Л. А. Стратегії залучення ресурсів для соціальних проектів: міжнародний досвід // Журнал соціальних досліджень. – 2019. – № 2. – С. 62–74.
3. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». – Київ: Парламентське видання, 2017.
4. Семенова Л. І. Фандрейзинг в Україні: виклики та перспективи // Вісник соціальної політики. – 2021. – № 3. – С. 77–85.
5. Коваленко В. О. Роль державних і міжнародних організацій у розвитку фандрейзингу в Україні // Соціальна робота та благодійність. – 2022. – № 4. – С. 90–100.

Братченко А.С.

*здобувач другого освітнього рівня вищої освіти
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

м. Запоріжжя, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-0398-6142>

E-mail: shubinsur@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), психічне здоров'я - це стан внутрішньої гармонії та благополуччя, при якому людина здатна реалізовувати свій потенціал, справлятися зі стресовими ситуаціями, працювати продуктивно та осмислено, а також робити внесок у добробут своєї спільноти. Такий підхід підкреслює багатогранність психічного здоров'я як основи для повноцінного функціонування в суспільстві [1].

Психосоціальна допомога відіграє ключову роль у соціальній роботі, спрямованій на підтримку осіб, які зазнали впливу війни. Аналіз даних соціологічного дослідження, проведеного у рамках пілотного проєкту

«Створення Центрів психосоціальної підтримки населенню України PRO MentalHealth» у Рівненській області у 2023 році, демонструє нагальну необхідність у забезпеченні доступу до психосоціальної допомоги для населення України, а також свідчить про її прогнозоване зростання [2].

Основою психосоціальної допомоги є принципи гуманізму, поваги до людської гідності, індивідуалізованого підходу та дотримання конфіденційності. Важливість цих принципів в екстремальних умовах підкреслена у керівництві Міжвідомчого постійного комітету, створеного Генеральною Асамблеєю ООН (МПК ООН). В цьому документі закладено основні принципи психосоціальної підтримки у надзвичайних ситуаціях, які допомагають структурувати, планувати та координувати заходи для забезпечення психічного благополуччя постраждалих. [3. с. 21-23].

Вплив надзвичайних ситуацій на людей може суттєво відрізнятись, через що виникає необхідність у наданні їм різноманітних форм підтримки. Багаторівневість психосоціальної допомоги населенню в Україні введена порівняно недавно, порядок її надання врегульований Наказом МОЗ «Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню» від 13.12.2023 №2118 [4].

Війна створює не лише фізичні загрози, але й серйозно впливає на психічний та емоційний стан постраждалих, особливо дітей, які найбільш вразливі до травматичних подій. Психосоціальна допомога стає невід'ємним елементом підтримки для осіб, що переживають наслідки війни. Її ефективність ґрунтується на інтеграції психологічних і соціальних підходів, забезпеченні доступу до необхідних ресурсів, а також на високому рівні професійної підготовки фахівців.

Комплексний підхід, що поєднує індивідуальні, сімейні та групові форми допомоги, дозволяє адаптувати стратегії до унікальних потреб отримувачів послуг, враховуючи різні критерії вразливості та рівень травматизації. Досягнення психологічної стабільності та соціального благополуччя можливе завдяки використанню сучасних методів, таких як когнітивно-поведінкова

терапія, соціальна підтримка, техніки розвитку практичних навичок, а також комплексного підходу до роботи з дітьми, що потребують спеціалізованих методик через їхні вікові та емоційні особливості. Діти можуть гостріше сприймати травмуючі події та залишатися у зоні впливу їхніх наслідків навіть у дорослому віці. Тому для роботи з травмованими дітьми необхідно використовувати системний підхід, спрямований на відновлення відчуття безпеки, зміцнення психологічних ресурсів, адаптацію до нових умов та підтримку позитивних змін.

Для підвищення ефективності психосоціальної допомоги необхідно враховувати міжнародний досвід та створювати адаптовані до умов України стандарти надання послуг. Важливим завданням є підготовка висококваліфікованих фахівців, які володіють сучасними методами психосоціальної підтримки та здатні працювати з різними категоріями постраждалих, зокрема вразливими групами. Розробка методологій, адаптованих до специфічних потреб населення, та забезпечення міжсекторальної координації сприятимуть ефективній підтримці у повоєнний період.

Таким чином, психосоціальна допомога повинна стати ключовим елементом гуманітарної стратегії України, з особливим акцентом на інтегровану багаторівневу підтримку, міжсекторальну співпрацю та впровадження довгострокових рішень для стабілізації психічного стану населення і його соціальної адаптації у складних умовах сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1018-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-r#n8> (дата звернення 28.03.2025)

2. Результати соціологічного опитування мешканців Рівненської області щодо визначення потреб цільової групи для створення оптимального механізму надання послуг Центром соціально-психологічної підтримки

URL:<https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/5.-prezentacziya-rivnenska-oblast.pdf> (дата звернення 28.03.2025)

3. Керівництво МПК з психічного здоров'я та соціально-психологічної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. - Київ: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017.-216 с. 21-23. URL: <https://hryoutest.in.ua/storage/881/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%9C%D0%9F%D0%9A.pdf> (дата звернення 29.03.2025)

4. Наказ МОЗ «Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню». Електронний портал Верховної Ради України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-24#Text> (дата звернення 29.03.2025)

Булатевич М. М.
кандидат соціологічних наук, доцент
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0294-1635>
m.m.bulatevych@udu.edu.ua

ІДЕОЛОГІЯ ЛІБЕРАЛІЗМУ ЯК СВІТОГЛЯДНИЙ ЗАСІБ ЛЕГІТИМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПОРЯДКУ МОДЕРНОЇ СВІТ-СИСТЕМИ

Тема легітимації соціального порядку займає чільне місце в сучасній соціології і набуває особливої актуальності у періоди зростання турбулентності, напруженості й нестабільності. У світ-системному аналізі Імануїла Валерстайна соціальний порядок розглядається в контексті глобальної соціальної системи – модерної світ-системи.

З позицій світ-системного аналізу в основі соціального порядку буд-якої світ-системи лежать два елементи: 1) спосіб, у який в ній виробляється багатство або додаткова вартість; 2) спосіб, у який еліти даної світ-системи привласнюють левову частку колективно виробленого багатства або додаткової вартості.

В основі соціального порядку модерної світ-системи лежить капіталістичний спосіб виробництва, що ґрунтується на економічній та політичній площинах. Економічна площина представлена світовим поділом праці, в межах якого виокремлюються виробничі регіони ядра, напівпериферії та периферії; політична – державами та міждержавними блоками, що впорядковують геополітичний простір. Економічна і політична структури модерної світ-системи забезпечують переспрямування потоків додаткової вартості з периферії до ядра та від нижчої страти до вищої й уможливають нагромадження капіталу елітами модерної світ-системи [1, с. 38].

Французька революція похитнула легітимність соціального порядку модерної світ-системи. Широкі народні маси поставили вимогу радикальної його перебудови відповідно до ідеалів соціальної справедливості. Елітам модерної світ-системи потрібно було, з одного боку, заспокоїти маси, але з іншого, – не допустити суттєвих перебудов соціального ладу. Виникла потреба у легітимації наявного соціального ладу. Як відповідь на дану потребу з'явилася ідеологія лібералізму, і в подальшому утвердилася як геокультура модерної світ-системи.

Лібералізм запропонував програму поступових, контрольованих змін соціального порядку з помірною швидкістю втілення їх та орієнтацією на раціональні, продумані реформи. Особливістю програми було обмежене залучення широких народних мас до обговорення стратегій та напрямів змін. Лібералізм сприяв утвердженню переконання, що мешканці модерної світ-системи самі разом зможуть сконструювати справедливий соціальний порядок свідомими зусиллями волі, використовуючи, зокрема, можливості раціональної публічної комунікації [3, р. 6, 11].

Соціальною структурою, спираючись на яку можливо було зреалізувати програму ліберальних змін, стала так звана ліберальна держава, встановлена спочатку в країнах ядра модерної світ-системи, а пізніше й в більшості країн напівпериферії та периферії. Такі елементи ліберальної держави, як громадянське суспільство, виборчі та громадянські права й нація громадян держави, дозволили інституціалізувати комунікативні практики мешканців

модерної світ-системи стосовно обговорення питань покращення соціального порядку, виправлення його недоліків.

Лібералізм давав підстави периферії та напівпериферії сподіватися на поступовий, але неухильний економічний, соціальний та політичний розвиток, за сприяння держав ядра. У населення даних регіонів формувалася віра у покращення їхнього добробуту, та у підвищення рівня життя. А з часом, як їм здавалося, їх країни зможуть досягти приблизно такого ж ступеня розвитку й благоденства, як і країни ядра. Такий спосіб легітимації сприяв заспокоєнню широких народних мас і дозволив зберегти соціальний порядок модерної світ-системи неушкодженим. Однак, зазначає Валерстайн, ця програма вичерпує свій потенціал, і питання легітимності соціального порядку знову актуалізуються [1, р. 109-111, 128-129].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Wallerstein I. After liberalism. New York : The New Press, 1995. 278 p.
2. Wallerstein I. The modern world-system I: capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century. Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 2011. 410 p.
3. Wallerstein I. The modern world-system IV: centrist liberalism triumphant, 1789-1914. Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 2011. 377 p.

Вайнола Р.В.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності*

«Освітні, педагогічні науки»

Українського державного університету імені

Михайла Драгоманова

Київ, Україна

ORCID 0009-0003-5872-5194)

dungeon.master3001997@gmail.com

СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА

За сучасної економічної й політичної ситуації в Україні інститут сім'ї зазнає серйозних матеріальних та морально-психологічних труднощів і випробувань. Зміни періоду війни, що відбуваються сьогодні в суспільстві, з одного боку, сприяють саморозкриттю, самовизначенню й самоствердженню людини, з іншого – виявляють дефіцит добра й милосердя в стосунках між людьми, у тому числі між членами родини, труднощі сімейного виховання, в основі яких – недостатньо сформований рівень культури батьків щодо виконання ними батьківських функцій та обов'язків.

Недоліки підготовки молоді до сімейного життя в українському суспільстві опосередковано впливають на соціально-економічне становище та умови життя всіх категорій сімей. Особливо вони позначилися на молодих сім'ях, від становлення й соціального самопочуття яких залежить і сьогодення, і майбутнє України. Неготовність молоді створювати стабільні сім'ї, невідповідність індивідуально-особистісних характеристик юнаків та дівчат, недостатність знань молоді про шлюб та проблеми, які спіткають молоде подружжя, низький рівень вмінь, якими необхідно володіти плануючи та виховуючи дитину та низька мотивація до створення сім'ї спричиняють низку негативних процесів у Інституті сім'ї взагалі. Тому одним із важливих напрямків збереження стабільного шлюбу є розвиток психологічної та педагогічної готовності молодих людей до створення сім'ї, формування їх сімейних цінностей.

Проблема підготовки молоді до відповідального батьківства достатньо повно досліджувалась у різних галузях наукового знання. Окремі проблемні питання, пов'язані із підготовкою молоді до створення сім'ї, розглядали у своїх працях низка психологів (А. Денисенко, В. Захарченко, О. Кізь, Г. Кошонько, С. Шандрук та ін.). Значний внесок у розробку питань батьківства та сімейного виховання зробили вітчизняні педагоги. Дослідженню проблем становлення та розвитку сім'ї, батьківства, педагогічної культури батьків, а також

просвітницької роботи з батьками, зокрема з молодими сім'ями, присвятили свої роботи Т.Алексєєнко, Т.Говорун, В.Кравець, І.Трубавіна та інші.

Водночас, спостерігається посилений інтерес учених до питань підготовки молоді до сімейного життя й недостатня розробленість саме питання формування сімейних цінностей молоді у розвитку батьківських навичок.

Відомо, що найважливішою запорукою готовності до сімейного життя є рівень сформованості батьківських навичок майбутнього подружжя та їх готовність до виконання батьківських функцій. Під поняттям «готовності до батьківства», Д. Волківська розуміє готовність до виховання дитини після її народження до того, щоб бути їй батьками протягом усього життя [2]. Отже, поняття готовності до сімейного життя є інтегрованим утворенням та важливим об'єктом педагогічного та психологічного дослідження. Вчені [1; 3] встановили, що в якості критеріїв готовності виступають сформованість якостей сім'янина, або сформованість знань про сімейні цінності. Складовими готовності є почуття обов'язку, відповідальність, турбота, взаєморозуміння в спілкуванні з іншими людьми, уміння поступатись, також це певна система соціальних установок, сімейних цінностей, орієнтованих на позитивні стосунки між подружжям. З іншої позиції це формування певного морального комплексу почуттів та властивостей характеру. Готовність до сімейного життя становить складний синтез взаємопов'язаних та взаємообумовлених чинників і містить такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний, дієво-практичний, емоційно-вольовий [1].

За результатами емпіричних досліджень [3;4] виявлено основні недоліки у формуванні сімейних цінностей молоді: невміння підтримувати міцні стосунки; неготовність мати дитину; певна пріоритетність громадянських шлюбів; спрямованість на малодітність; необізнаність з питань сімейного життя та виховання дітей; низький рівень готовності до створення сім'ї та народження і виховання дітей; неусвідомлення цінності сім'ї та дітей; низька мотивація до створення сім'ї тощо.

Водночас, низький рівень сформованості батьківських навичок сучасної молоді, призводить до великої кількості негативних суспільних процесів, які перешкоджають нормальному розвитку українського суспільства та потребують негайного вирішення як на локальному так і на державному рівнях. Сучасні освітні та соціальні інституції сприяють розвитку готовності молоді до створення сім'ї відповідними нормативно-правовими актами, постановами та програмами, шляхом діяльності державних та громадських організацій, центрів соціальних служб, консультпунктів, телефонів «Довіри» тощо. Найефективнішими ж формами, на нашу думку, роботи виступають лекторії, бесіди, клуби за інтересами, свята та інші. Проте можна зробити висновок про необхідність пошуку та обґрунтування нових шляхів та умов, які б забезпечили більш ефективне формування адекватних уявлень про майбутнє батьківство, майбутню сім'ю при підготовці молоді до сімейного життя з урахуванням вікових особливостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеев Т. Ф. Молода сім'я: умови виховання дитини: Наук.-метод. посіб. / АПН України. Ін-т пробл. виховання; К., 2004. 96 с.
2. Волківська Д. А. Наукові підходи до розуміння потенціалу особистості/ *Педагогіка вищої та середньої школи : Збірник наукових праць* /за заг. ред. доктора пед. наук, професора З.П. Бакум. Кривий Ріг : КДПУ, 2014. Вип. 42. С. 230-234.
3. Долинська Л.В, Демидова Т.А. Підготовка молоді до сімейного життя. (Соціально – психологічний тренінг.) Навчально-методичний посібник. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2002. 73с.
4. Радчук Г.К., Тиунова О.В. Сімейне виховання (освітній тренінг для батьків). Навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2007. 121 с.

Вакуленко О.В.
канд. пед. наук, доцент

*Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7067-0462>
o.v.vakulenko@npu.edu.ua*

Романова Н.Ф.
*канд. пед. н., доцент
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-5771-7211
romanova.ukma@gmail.com*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ЯК ГЛОБАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Людство зіткнулося з тим, що опинилося на порозі комплексу криз – економічного, фінансового, демографічного, екологічного характеру. Термін “сталий розвиток” має безліч трактувань та варіацій, але найпоширенішим є визначення Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку. Сталий розвиток визначається там як розвиток, який «...задовольняє потреби сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольнити свої» [2].

Під стратегією сталого розвитку розуміють стратегію розвитку людства, цивілізації і цілому або окремого соціуму, наприклад, країни чи регіону. Стратегію сталого розвитку визначають як найбільш ефективну стратегію розвитку сучасної цивілізації, яка спрямована на максимальне задоволення природних потреб людини, що перебуває у гармонії з природою та позбавлена соціальних негараздів. Виокремлюють такі основні взаємозалежні складові стратегії: економічний розвиток (економічна складова), захист та збереження довкілля (екологічна складова), соціальний розвиток (соціальна складова) [2]. Суть сталого розвитку полягає у визначенні життєздатних схем, що враховують та збалансовують економічні, соціальні та екологічні аспекти людської діяльності.

У 2015 році на саміті ООН лідерами майже двохсот країн (в тому числі й України) було погоджено Документ «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року». Сталий розвиток і став загальною ідеєю, за яким світ домовився жити та видозмінюватися до 2030

року [1]. Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Бачення орієнтирів досягнення Україною Цілей Сталого Розвитку, відображено у Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» (2017 р.) [3].

Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019 р.) [4], з урахуванням специфіки розвитку України, визначено забезпечувати дотримання таких Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року:

Ціль 1. Подолання бідності.

Ціль 2. Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства.

Ціль 3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці.

Ціль 4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх.

Ціль 5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат;

Ціль 6. Забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією.

Ціль 7. Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх.

Ціль 8. Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх.

Ціль 9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям.

Ціль 10. Скорочення нерівності.

Ціль 11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів.

Ціль 12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва.

Ціль 13. Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками.

Ціль 14. Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку.

Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття.

Ціль 16. Сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях.

Ціль 17. Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

Сучасний суспільний розвиток людства вимагає переходу до нової філософії розвитку суспільства – парадигми сталого розвитку. Сталий розвиток має забезпечувати матеріальні і духовні потреби населення, раціональне господарювання, ефективне використання природних ресурсів, підтримку сприятливих умов життєдіяльності населення, поліпшення стану довкілля та відновлення природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва [2]. Україна як суверенна держава не стоїть осторонь таких важливих завдань як розвиток сталого розвитку, впроваджуючи відповідні нормативно-правові акти, проводить наукову роботу, ставить нові завдання для соціальної політики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Документ «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» (2015 р.). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine>

2. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти: Підручник / І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. К. НУХТ. 2022. 337 с. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7990/1>

3. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» (2017 р.) URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

4. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019 р.). URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019

Вишневський О.О.

здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти,

спеціальність «Філософія»

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

Київ, Україна

ORCID 0009-0000-0911-5734

vyshnevskyi91@gmail.com

ЛЮДЯНІСТЬ І ГІДНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДО ПИТАНЬ РОЗРОБКИ КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ

Війна в Україні актуалізувала питання стратегій культури та повоєнної розбудови держави. Ключовим є не лише відновлення територіальної цілісності, а й концептуальне визначення соціокультурних чинників. Гуманітарна криза підкреслила важливість поняття людяності, яке було включено до документів міжнародного права. Революція Гідності надала нове значення поняттю «гідність», яке стало важливим концептом в українському суспільстві.

Категорія «людяності» розглядається в гносеологічному та аксіологічному вимірах як прояв рефлексії на морально-етичних засадах. Ж.-П. Сартр наголошував на захисті свободи людської особистості в період дегуманізації [1, с.317-344]. Сучасні дослідження акцентують увагу на трансформації змістових характеристик гідності в умовах уразливості її кордонів.

Тлумачні словники визначають людяність як людинолюбство та гуманізм [2, с.499]. Філософсько-генезисне підґрунтя поняття гідності сягає старогрецьких виразів, що визначають її як найвищу цінність. Гуманітарна та антигуманна поведінка в умовах війни відображається у філософських теоріях

людяності на війні. В контексті війни в Україні, людяність розглядається не лише як абстрактно-моральна доктрина, а й як суспільна практика, обов'язок, правова норма та інструмент захисту прав людини. Аналіз Загальної декларації прав людини підкреслює ціннісне ставлення особистості до себе та інших. В Україні гідність є однією з найвищих соціальних цінностей, закріплених Конституцією. Боротьба громадян за свої права, зокрема за повагу до гідності, зумовила зміни у світосприйнятті українців. В умовах війни людина переживає «екзистенційну дихотомію»: «...людині потрібно підтримувати відносини з іншими людьми, знайти єдність з ними, щоб залишитися в здоровому глузді. Ця потреба бути разом з іншими є найсильнішою пристрастю, сильнішою, ніж секс, а часто навіть сильнішою, ніж бажання жити...», а «...фізична самотність також стає нестерпною мукою» [3]. Тому важливим є перетворення наукової філософії в програму щоденного буття.

Враховуючи сучасні обставини, необхідно деталізувати чинники ціннісно-сміслових рефлексій суспільної думки, дослідити взаємодію особистих цінностей та соціальних норм, розвивати культуру гідності в освіті, розглянути роль медіа у формуванні цих цінностей та інтегрувати концепт гідності в різні аспекти державної політики.

Ідеологічне протистояння з російським світом є одним з головних викликів для майбутнього України. Соціально-філософське осмислення ціннісних систем відіграє важливу роль у протистоянні гуманітарним викликам та збереженні суспільних цінностей. Подальші дослідження мають бути спрямовані на вивчення формування понятійно-категоріального апарату соціальної філософії в умовах війни, взаємодії цінностей і норм, розвитку культури гідності, ролі медіа та інтеграції концепту гідності в суспільне життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX століття / За ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 317-344.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол.

ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

3. Жуленьова О. Вплив війни на ціннісні пріоритети /Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія. / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеева. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022.

Вознюк С.С.

*здобувач освіти третього
(освітньо-наукового) рівня «Доктор філософії» (PhD)
Спеціальності 231 Соціальна робота,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м.Київ, Україна
ORCID <https://orcid.org/0009-0006-0469-0741>
s.s.vozniuk@idu.edu.ua*

Соляник М.Г.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м.Київ, Україна
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7083-6872>
m.h.solyanyk@npu.edu.ua*

ФАКТОРИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

В контексті вивчення траєкторій сучасних суспільних тенденцій, соціальна згуртованість молоді виступає одним із важливих факторів певної стабілізації та розвитку українського суспільства. Важливою проблемою також виокремлюється аналіз і дослідження ефективних умов та тенденцій для успішної реалізації об'єднуючих технологій серед молоді.

Соціальна згуртованість є багатогранним поняттям, яке включає в себе різні аспекти інтеграції, солідарності та взаємодії в суспільстві. Існують різні трактування соціальної згуртованості, кожне з яких має свої ключові аспекти. Наприклад, структурний підхід акцентує увагу на соціальних зв'язках і мережах, культурний – на спільних цінностях і нормах, а інтерактивний – на

міжособистісній взаємодії та довірі. Сутність соціальної згуртованості, значною мірою, полягає у довірі між членами суспільства, солідарності у підтримці один одного, ідентичності, яка об'єднує людей, рівності можливостей для всіх, а також соціальну інтеграцію, що сприяє участі в громадському житті. Дослідження вітчизняних науковців надають корисні інструменти для вивчення методик і практик ефективності умов, спрямованих на зміцнення соціальної згуртованості. Соціальну згуртованість як аспект регіонального суспільного середовища вивчали В. Захарченко, В. Куйбіда, Л. Федулова; як інструмент активізації волонтерських рухів - Т. Лях, Т. Спіріна; згуртованість молоді, як громадський ресурс розглядали А. Котелевець, Я. Мартинюк; як умову ефективного розвитку суспільства - О. Покровська, В. Кирилюк [1].

Формування соціальної згуртованості української молоді залежить від комплексу взаємопов'язаних факторів. По-перше, це економічні фактори, як наприклад, працевлаштування, доступність якісної освіти, професійна реалізація, соціальне становище, суттєво впливають на можливості молодих людей інтегруватися в суспільство та відчувати себе його частиною. Низький рівень економічної стабільності може призвести до відчуження та соціальної ізоляції молоді. По-друге, політичні фактори, зокрема рівень довіри до політичних інститутів, участь молоді у політичному житті та громадянська активність, визначають ступінь залученості молоді до процесів прийняття рішень та її готовність брати на себе відповідальність за майбутнє країни. По-третє, важливу роль, також, відіграють соціокультурні фактори, такі як вплив традицій та цінностей, роль освіти та засобів масової інформації, а також міжгрупові відносини. Поширення толерантності, поваги до різноманітності та критичного мислення сприяє зміцненню соціальної згуртованості. Четвертою групою факторів, що впливають на соціальну згуртованість молоді, можна розглядати деякі негативні тенденції, зумовлені особливостями і викликами воєнного часу, як наприклад, демографічні показники, міграційні процеси, урбанізацію тощо. В умовах сучасних викликів, таких як війна та економічна нестабільність, ці

фактори набувають особливого значення для формування соціальної згуртованості молоді в Україні [4].

Дослідження ефективних шляхів формування соціальної згуртованості передбачає використання різноманітних методів, таких як опитування, інтерв'ю, фокус-групи та аналіз документів. Вибір конкретного методу залежить від цілей дослідження та наявних ресурсів [3, с. 25]. Також важливим компонентом у дослідженні для визначені ефективності умов і факторів формування соціальної згуртованості молоді виступають визначення критеріїв та рівні показників реальної ситуації [1].

В теперішніх умовах загальна національна ідентичність виступає одним із знакових умов соціальної згуртованості, хоча також тут необхідно враховувати особливості регіональної та групової ідентичності. Показником соціальної згуртованості молоді, серед іншого, виступає участь у громадському житті, волонтерська діяльність та міжкультурна взаємодія. Такий підхід дозволить кількісно оцінити рівень соціальної згуртованості за різними показниками та виявити кореляції між різними факторами впливу [2].

Війна та внутрішнє переміщення суттєво впливають на соціальну згуртованість молоді. З одного боку, вони дещо призводять до розриву соціальних зв'язків та відчуження, але з іншого – сприяють розвитку волонтерського руху та громадських ініціатив, які зміцнюють соціальну згуртованість. Волонтерський рух став важливим фактором підтримки соціальної згуртованості, об'єднуючи молодь навколо спільних цінностей та цілей. Соціальні мережі, онлайн-платформи та мобільні додатки дозволяють молодим людям спілкуватися, обмінюватися інформацією та координувати свої дії, незважаючи на фізичні відстані [3, с.112].

Формування соціальної згуртованості української молоді є складним і багатофакторним процесом, що залежить від поєднання особистісних, суспільних та інституційних чинників. Соціальна згуртованість української молоді формується під впливом різноманітних факторів, серед яких важливе місце займають рівень довіри в суспільстві, активна громадянська позиція,

економічна стабільність та доступ до якісної освіти. Взаємодія цих елементів визначає ступінь залученості молоді до суспільного життя та її готовність до спільної діяльності.

Отже, соціальна згуртованість української молоді є важливим чинником стабільного розвитку суспільства, і її зміцнення потребує скоординованих дій на рівні держави, громадських організацій та самих молодих людей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бибик, Д., Савельчук, І. Соціальна згуртованість молоді в Україні в умовах воєнного стану. *Social Work and Education*, Vol. 10, No. 1. 2023. pp. 7-16. DOI: 10.25128/2520-6230.23.1.1

2. Лях Т. Л., Спіріна Т. П., Лехолетова М. М. Методи оцінки територіальною громадою власних потреб. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / ред. О. Бартош. Ужгород, 2022. С. 178–181. DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.178-181.

3. Посібник для навчання з питань соціальної згуртованості й безбар'єрного середовища в молодіжному секторі, проєкт / ред. Валентина Лєснова, 2022. 160 с.

4. Савельчук, І. Соціальні очікування молоді: від теоретичного осмислення до практичного застосування у воєнний та післявоєнний період. *Social Work and Education*, 9(1), 113–121. 2022. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.1.9>

Воробйова О.А.

*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

*Мелітопольського державного
педагогічного університету імені*

Богдана Хмельницького

м. Запоріжжя, Україна

vorobevarina50@gmail.com

Батарейна І.О.

*старший викладач кафедри
дошкільної освіти і соціальної
роботи*

*Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна
irynabatpryanichnikova@gmail.com*

СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сучасний військовий конфлікт спричиняє серйозні соціальні, економічні та психологічні виклики для населення, особливо для вразливих груп – внутрішньо переміщених осіб (ВПО), ветеранів, сімей загиблих, дітей, осіб з інвалідністю та людей, які зазнали психологічних травм. Війна руйнує соціальні зв'язки, знижує рівень довіри до державних інституцій, загострює проблеми бідності, безробіття та соціальної ізоляції.

У цих умовах соціальна робота відіграє критично важливу роль у підтримці постраждалих, сприяючи їх адаптації, реабілітації та інтеграції в суспільство. Таким чином, постає необхідність розробки ефективних стратегій та механізмів соціальної роботи, які відповідатимуть викликам війни та постконфліктного періоду, сприятимуть психологічному відновленню, соціальній адаптації та інтеграції постраждалих категорій населення.

Дослідження соціальної роботи в умовах війни та постконфліктного відновлення базується на аналізі наукових джерел. У процесі вивчення проблеми було використано міждисциплінарний підхід, який поєднує соціологічні, психологічні та управлінські методи дослідження, що є актуальним у сучасних умовах.

Дослідження також спирається на роботи таких авторів, як І. Шапошникова [2], яка розглядає соціальну реабілітацію в умовах війни, та Ю. Сахарук [4], який розглядає соціальну роботу з вразливими групами населення в умовах воєнного стану.

Отримані результати дозволяють окреслити ефективні підходи до соціальної роботи в умовах воєнного стану та постконфліктного періоду,

враховуючи потреби різних вразливих груп населення та особливості функціонування соціальних інституцій у кризових умовах.

Мета – дослідити підходи в соціальній роботі в умовах війни та постконфліктного відновлення.

Соціальна робота в умовах війни відіграє ключову роль у забезпеченні підтримки найвразливіших верств населення. Військові дії, економічна нестабільність та гуманітарні виклики змушують людей опинятися в складних життєвих обставинах (СЖО). Особливої уваги потребують ВПО, люди похилого віку та особи з інвалідністю, які постали перед труднощами у доступі до соціальних послуг та ресурсів [4, с. 49].

Окрім соціального захисту, важливим аспектом є соціальна реабілітація, яка спрямована на відновлення психічного, фізичного та соціального добробуту постраждалих. Комплекс заходів у цій сфері включає психологічну підтримку, реінтеграцію в суспільство та створення умов для покращення якості життя жертв війни [2, с. 6].

Ефективна соціальна робота під час війни та у постконфліктний період має забезпечувати не лише базову підтримку вразливим категоріям, але й сприяти їхній адаптації та інтеграції у суспільство через відповідні програми та заходи.

Отже, існують різні моделі надання соціальних послуг вразливим групам під час війни, і їхній вибір залежить від конкретних потреб та обставин конфлікту. Важливим напрямками покращення соціальної роботи є збільшення фінансування, підвищення кваліфікації соціальних працівників, ефективна координація між організацією та розробка спеціалізованих програм підтримки [4, с. 53].

Соціальна робота є складною сферою, її ефективність залежить від спільних зусиль держави, громадських організації та суспільства. Подальші дослідження можуть сприяти вдосконаленню системи соціального захисту та розвитку програм допомоги в умовах конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кравченко О. Соціальна робота в громаді в умовах війни. *Zeszyty Naukowe Collegium Witelona*. 2022, № 42. С. 63–70. URL: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.8922> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Шапошникова І. В. Соціальна реабілітація в умовах війни: світовий досвід та проблеми України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 12. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-07-02> (дата звернення: 28.03.2025).
3. Шахрай В. Технології соціальної роботи. : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 464 с. (дата звернення: 28.03.2025).
4. Sakharuk Y. Social work with vulnerable populations under martial law. *Social work and social education*. 2024. No. 1(12). P. 48–54. URL: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305099](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305099) (дата звернення: 28.03.2025).

Гаврашенко О.А.

здобувач другого(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 «Соціальна робота»
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Київ, Україна

Голубенко Т.О.

доцент кафедри соціальної освіти
та соціальної роботи
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема соціально-педагогічної адаптації першокласників до закладу загальної середньої освіти в умовах воєнного стану має особливу актуальність у зв'язку з повітряними тривогами, перебуванням в надзвичайних умовах, в чужій

країні та онлайн-навчанні. Усе це, беззаперечно накладає свій відбиток на процес адаптації дітей до умов навчання в школі та потребує детального вивчення.

Створення сприятливих умов для адаптації прискорює не лише пристосованість першокласників до школи, але й запобігає виникненню феномену шкільної дезадаптації, який краще попередити, ніж корегувати. Варто відзначити, що Концепція Нової української школи побудована на засадах педагогіки партнерства та передбачає врахування вікових й індивідуальних особливостей дитини, підтримку її психічного, інтелектуального, творчого потенціалу, позитивне ставлення та повагу до її особистості, а саме ці складові є основою у психолого-педагогічному супроводі процесу адаптації першокласників, попередженні їх шкільної дезадаптації.

Проблема адаптації першокласників до навчання в школі завжди перебувала в центрі уваги педагогів, психологів та соціологів. Аналіз літератури показує, що проблема розглядається в працях цілої низки науковців: С. Бабенко, А. Богуш, Л. Божовича, О. Кононко, І. Лернера, А. Маркова, Т. Марценюк, О. Пошетун, Т. Поніманської, Л. Сокур'янської, Г. Щукіної та інших. Зазначені науковці розглядають сутність процесу адаптації дітей до навчання в школі, особливості легкого її перебігу, причини дезадаптації тощо.

Незважаючи на те, що проблема адаптації дітей до навчання в школі досліджується науковцями протягом багатьох десятиліть, вона і сьогодні є однією з актуальних і складних соціально-педагогічних проблем, адже не в повній мірі розкрито основні чинники та умови успішної адаптації першокласників до закладу загальної середньої освіти в умовах воєнного стану.

Важливим чинником адаптації дитини до школи є її соціальне оточення: вчитель, клас, сім'я. Виокремлено такі фактори, що впливають на успішність адаптації дитини до школи:

- функціональна готовність до початку систематичного навчання, що передбачає досягнення організмом дитини рівня розвитку, який дозволить адекватно реагувати на зовнішнє середовище;
- вік початку систематичного навчання;

– стан здоров'я, який є ключовим фактором для успішності адаптації та майбутнього навчання. Найбільш легко адаптуються здорові діти;

– рівень тренованості адаптаційних механізмів, де важливою роллю виступає попереднє відвідування дитиною закладу дошкільної освіти;

– особливості життя дитини в сім'ї, включаючи психологічну атмосферу в сім'ї, взаємостосунки, стиль виховання, статус дитини в сім'ї, домашній режим життєдіяльності та інші аспекти;

– психологічна готовність до шкільного навчання, яка включає інтелектуальну (рівень розвитку пізнавальних здібностей), емоційно-вольову (емоційна зрілість, адекватність емоційного реагування, вольова регуляція поведінки) та особистісну (мотиваційна готовність, комунікативна готовність) готовність;

– раціональна організація навчальних занять і режиму дня: однією з головних умов, без яких неможливо зберегти здоров'я дітей протягом навчального року, є відповідність режиму дня, методів викладання та змісту і насиченості навчальних програм, віковим можливостям першокласників;

– відповідна організація рухової активності дитини, яка є найефективнішим засобом попередження стомлення та підтримки високої працездатності [2].

Для успішної адаптації першокласників в освітньому просторі НУШ рекомендується створення навчальних осередків (зон):

– зона навчально-пізнавальної діяльності, обладнана відповідними меблями;

– змінні тематичні осередки з дошками, фліп-чартами та стендами для діаграм з ключовими ідеями;

– осередок гри з настільними іграми та інвентарем для рухливих, дидактичних ігор;

– осередок художньо-творчої діяльності з поличками для приладдя та стендом для змінної виставки дитячих робіт;

- куточок живої природи з можливістю пророщування зерна, спостереження та догляду за рослинами, а також акваріумом;
- осередок відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами та подушками з м'яким покриттям;
- дитяча класна бібліотечка;
- осередок вчителя, обладнаний столом, стільцем, комп'ютером, полицями/ящиками та шафами для зберігання дидактичного матеріалу тощо [1].

Таким чином, для успішної адаптації до школи дитина повинна мати підґрунтя для свого подальшого навчання: володіти певними знаннями, вміннями та навичками, бути обізнаним з навколишнім світом, мати достатній рівень розвитку пізнавальної діяльності та процесів (мовлення, пам'ять, сприймання, мислення, уява, увага).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Булачок М. А. Адаптація учнів до навчання в освітньому середовищі НУШ. *Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності*. 2021. № 2. С. 289–292.
2. Гудименко Ю. В. Особливості адаптації першокласників до навчання в умовах Нової української школи. *Молодий вчений*. № 7. С. 22–27.

Галицький І.К.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 «Соціальна робота»
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Івженко І.Б.

*доцент кафедри соціальної освіти
та соціальної роботи
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2224-3292>
м. Київ, Україна
inna_ivzhenko@ukr.net*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ВИГОРАННЮ У СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Проблема професійного вигорання соціальних працівників є однією з ключових у сфері соціальної роботи, психології та менеджменту соціальних послуг. Високий рівень емоційного напруження, постійний контакт із кризовими ситуаціями, робота в умовах обмежених ресурсів та необхідність ухвалення складних рішень у короткі терміни, суттєво впливають на психологічний стан працівників соціальної сфери. В умовах воєнних конфліктів та соціальної нестабільності ризики професійного вигорання значно зростають, що обумовлює необхідність глибокого дослідження цього явища, його соціально-психологічних детермінант і розробки ефективних механізмів його профілактики [1].

Професійне вигорання розглядається як складний багатовимірний феномен, що включає емоційне виснаження, деперсоналізацію та зниження професійної ефективності [2]. За визначенням ВООЗ, професійне вигорання є синдромом, що виникає внаслідок хронічного робочого стресу, з яким людина не змогла успішно впоратися. Його основними ознаками є:

- емоційне виснаження – відчуття постійної втоми, зниження енергетичного потенціалу, втрата інтересу людини до роботи
- деперсоналізація – емоційне відсторонення від клієнтів, зниження рівня емпатії, формування негативного ставлення до своєї професійної ролі
- редукція професійних досягнень – відчуття професійної некомпетентності, зниження мотивації та продуктивності праці [5].

Основними соціально-психологічними чинниками вигорання соціальних працівників є:

Надмірне навантаження. Соціальні працівники часто виконують завдання, що виходять за межі їхніх посадових обов'язків, працюють в умовах обмежених ресурсів та високої відповідальності. Це призводить до хронічного фізичного та емоційного виснаження .

Емоційне залучення. Постійна робота з клієнтами у кризових станах підвищує ризик вторинної травматизації, що проявляється у вигляді емоційного виснаження, тривожності та хронічного стресу.

Брак підтримки. Недостатня комунікація в колективі, відсутність професійної допомоги сприяють зростанню емоційного навантаження й зниженню мотивації.

Низька оплата та відсутність перспектив. Недостатня фінансова компенсація та обмежені можливості кар'єрного зростання викликають демотивацію й емоційне виснаження [4].

Конфлікти. Високе навантаження, слабка комунікація та неузгодженість дій між структурами організації провокують конфлікти, що погіршують психологічний клімат і сприяють вигоранню.

Наслідки професійного вигорання є багатовимірними і стосуються як психологічного здоров'я фахівця, так і його професійної діяльності. Психологічні наслідки включають підвищену тривожність, емоційне виснаження, знижену стресостійкість та схильність до депресивних станів . Фізичні симптоми можуть проявлятися у вигляді порушень сну, хронічної втоми, психосоматичних захворювань, таких як гіпертонія чи порушення роботи серцево-судинної системи [3].

Таким чином, професійне вигорання соціальних працівників є серйозною проблемою, що впливає як на їхнє особисте благополуччя, так і на ефективність соціальних послуг. В умовах війни рівень вигорання значно зростає, що вимагає впровадження спеціальних програм підтримки, покращення умов праці та підвищення психологічної стійкості працівників. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку ефективних моделей профілактики вигорання та інтеграцію їх у систему соціальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрієнко О.В. Професійне вигорання як чинник деструкції особистості фахівця соціальної сфери // Психологічні науки. – 2020. – № 7. – С. 34-47.
2. Bakker A.B., Demerouti E. Job demands-resources theory. – Journal of Work Psychology, 2017. – Vol. 22. – P. 273-285.

3. Герасименко О.В. Вплив емоційного виснаження на професійну діяльність фахівців соціальної сфери // Психологічні студії. – 2018. – № 3. – С. 76-82.

4. Коваленко Т.П. Психологічні механізми розвитку професійного вигорання серед соціальних працівників // Актуальні проблеми психології. – 2019. – № 12. – С. 101-108.

5. Лебеденко С.А. Психологічна підтримка та профілактика вигорання серед працівників соціальної сфери // Вісник Київського університету. – 2021. – № 1. – С. 44-50.

Григор'янц В.О.

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, група 3 пс
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
22fsio.v.hryhorianty@std.npu.edu.ua*

Заганяйло І.С.

*здобувачка освіти 1 курсу, група І4 прпс
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
zaginivan@gmail.com*

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСЛУГИ РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ В УКРАЇНІ

Національні наукові дослідження та світова практика засвідчують необхідність надання підтримки раннього дитинства як однієї з найефективніших інвестицій у майбутнє суспільства. В Україні в умовах війни спостерігається значне зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами. Різноманітні ініціативи, які впроваджуються державою у різних соціальних сферах, сприяють підтримці розвитку дітей раннього віку.

У проведеному дослідженні С. Хоменко, наведені статистичні дані за 2018 рік, згідно з якими станом на початок 2018 року кількість дітей з інвалідністю до 18 років - 159 тисяч 044 особи [3, с.84]. На жаль, офіційні статистичні дані щодо кількості дітей раннього віку з порушеннями розвитку та ризиком появи таких порушень на кінець 2024 року в Україні офіційно відсутні.

ГС «Українська мережа за права дитини» визначаючи актуальність послуги раннього втручання зазначає, що «Згідно з міжнародними дослідженнями у перші роки життя у 13-18% дітей виявляють затримки розвитку чи є ризики їх виникнення. В Україні на початку 2022 року було 1,6 млн дітей від 0 до 4 років. Тобто, приблизно від 200 тисяч до 282 тисяч дітей потребують допомоги фахівців раннього втручання» [2].

З метою розробки єдиних критеріїв і стандартів надання послуги раннього втручання на державному рівні було створено Національну раду з питань раннього втручання як постійно діючий консультативно-дорадчий орган при Кабінеті Міністрів України. Діяльність Національної ради спрямована на «формування та реалізації державної політики щодо запровадження, функціонування, розвитку в Україні системи раннього втручання, спрямованої на захист дітей раннього віку з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень, підтримку батьків, законних представників таких дітей і забезпечення найкращих інтересів дитини» [1].

Важливість послуги раннього втручання є ключовим елементом державної політики і закріплена у низці нормативно-правових актів, таких як: Закон України «Про дошкільну освіту», Концепція створення та розвитку системи раннього втручання, Положення про інклюзивно-ресурсний центр, Порядок раннього виявлення порушень розвитку у дітей або ризику їх виникнення і своєчасного направлення сімей з дітьми до надавачів послуги раннього втручання, Методичні рекомендації щодо впровадження практики надання послуги раннього втручання задля забезпечення гармонійного розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя тощо.

Зазначені нормативні документи закріплюють необхідність впровадження кращих міжнародних практик, які орієнтовані на забезпечення всебічної підтримки сімей із дітьми, що мають порушення розвитку або ризики їх виникнення. Зокрема, впровадження таких підходів передбачає: створення доступного та ефективного середовища для успішного розвитку дітей; інтеграцію медичних, соціальних та освітніх послуг; забезпечення участі родин

у плануванні та реалізації програм підтримки; активне залучення мультидисциплінарної команди фахівців для забезпечення якісного супроводу.

Ці заходи спрямовані не тільки на створення умов для розвитку дітей у звичному середовищі, але й на адаптацію спеціально створених умов, що відповідають їхнім особливим освітнім потребам. Таким чином, система раннього втручання є важливим механізмом забезпечення рівних можливостей для дітей та їхніх родин.

Для удосконалення послуги раннього втручання важливо проаналізувати моделі надання послуг дітям раннього віку та їх сім'ям, які впроваджуються у Європі та інших зарубіжних країнах задля визначенні їх переваг та індикаторів ефективності. Науковці визначають в основному три різні варіанти надання послуг раннього втручання: за місцем проживання дитини або сім'ї, стаціонарної та комбінованої. Враховуючи різні освітні труднощі, різний рівень надання освітньої підтримки дітям з особливими освітніми потребами, а також соціальні умови розвитку, важливо визначити критерії, за якими ефективність тієї або іншої моделі буде найвищою для конкретної дитини та/або сім'ї. Така індивідуалізація, на нашу думку, дозволить забезпечити передумови для попередження, зменшення прояву та подолання негативних наслідків порушень розвитку у дитини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деякі питання діяльності Національної ради з питань раннього втручання: Постанова КМ України від 06.03.2019 № 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2019-%D0%BF#n32> (дата звернення: 22.03.2025).

2. Раннє втручання – усе про послугу для батьків з маленькими дітьми (1 частина). ГС «Українська мережа за права дитини». 2023. <https://childrights.org.ua/news/rannye-vtruchannya-use-pro-poslugu-dlya-batkiv-z-malenkymy-ditmy/>

3. Хоменко С. О. Сучасний стан та перспективи розвитку послуги раннього втручання в Україні. *Молодий вчений*. 2020. № 8.1 (84.1). С. 84-88. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-84.1-19>

Гриньків А.П.

кандидат філософських наук, доцент

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

orcid.org/0000-0002-1423-0101 grinkiv@ukr.net

ПОТЕНЦІАЛ ТА РИЗИКИ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, МАШИННОГО НАВЧАННЯ В СОЦІАЛЬНУ РОБОТУ ТА СИСТЕМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У сучасному суспільстві соціальна робота та система соціального забезпечення стикаються із дедалі складнішими викликами, що зумовлює необхідність використання інноваційних технологій. Серед найбільш перспективних напрямів є інтеграція штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання (МН), що відкриває нові можливості для покращення якості, ефективності та доступності соціальних послуг. Однак, поряд з очевидними перевагами, впровадження цих технологій супроводжується низкою етичних, соціальних та ресурсних викликів, які потребують уважного аналізу та ретельного підходу до їх вирішення. Наша мета полягає в аналізі потенціалу, ризиків та етичних імперативів використання ШІ в соціальній роботі й системі соціального забезпечення, а також формулюванню рекомендацій щодо відповідального та сталого впровадження технологічних інновацій у цю сферу.

На сучасному етапі розвитку соціальної роботи та соціальних інновацій інтеграція ШІ та МН стає стратегічною необхідністю. Штучний інтелект визначається як система, здатна виконувати завдання, які традиційно потребують людського інтелекту, такі як ухвалення рішень, розпізнавання мови, аналіз даних та ідентифікація закономірностей. Машинне навчання, як підвид ШІ, дозволяє алгоритмам удосконалюватись завдяки обробці великих обсягів інформації, що суттєво підвищує ефективність та точність їхніх прогнозів і

рішень. Сьогодні саме технологічні інновації докорінно змінюють методи соціальної роботи, створюючи можливості для автоматизації рутинних завдань, прогнозування потреб клієнтів та оптимізації процесів ухвалення рішень.

Однією з ключових сфер застосування ІІІ у соціальній роботі є управління випадками (case management), де ІІІ автоматизує обробку великих масивів даних, дозволяючи соціальним працівникам ефективніше керувати кейсами, швидко визначати потреби клієнтів та більш ефективно розподіляти ресурси. Важливу роль відіграє також застосування предиктивної аналітики, що дає можливість завчасно ідентифікувати групи ризику та проводити раннє втручання у кризових ситуаціях, таких як насильство над дітьми, проблеми психічного здоров'я чи соціально-економічна незахищеність населення.

Ще одним напрямом впровадження ІІІ в соціальну роботу є розвиток чатботів та віртуальних асистентів, які завдяки технології обробки природної мови (Natural Language Processing) можуть надавати психологічну підтримку та консультації, що значно підвищує доступність соціальних і медичних послуг. Ці технології особливо корисні для вразливих груп, які через стигму чи інші бар'єри не звертаються за допомогою традиційним шляхом.

У сфері охорони здоров'я використання ІІІ є найбільш поширеним та має найвищий потенціал для суттєвого покращення якості та доступності медичних послуг. Значна частина соціальних інноваторів (понад 25%) у світі спрямовує свої зусилля саме на цю сферу. Тут технології ІІІ використовуються для вдосконалення медичної діагностики, персоналізації лікування, прогнозування поширення захворювань та підвищення доступності медичних консультацій. Прикладом такої ініціативи є компанія Dimagi (США), яка розробила чат-боти на основі великих мовних моделей (LLM), що дозволяють надавати якісні медичні консультації в регіонах із низьким рівнем доходів, наприклад у Малаві [1, с. 12]. Ці чат-боти значно покращують доступ до медичних послуг завдяки своїй здатності вести діалог мовою, доступною широким верствам населення. Ще одним важливим прикладом є використання штучного інтелекту для аналізу даних та прогнозування поширення хворіб, зокрема через платформи, які

забезпечують раннє попередження про епідемічні ризики (як це робить компанія BlueDot з Канади) [1, с. 17].

Застосування штучного інтелекту в соціальних інноваціях є потужним механізмом для вирішення актуальних проблем сучасного світу. Його інтеграція дозволяє не тільки суттєво підвищити ефективність соціальних послуг, але й відкриває нові перспективи для розвитку інклюзивних, екологічно стійких та економічно ефективних суспільств. Однак успіх цієї інтеграції значною мірою залежить від здатності подолати наявні бар'єри, зокрема етичні виклики, ресурсні обмеження та питання захисту конфіденційності.

Попри численні переваги та високий потенціал штучного інтелекту в контексті соціальної роботи та соціального забезпечення, його впровадження супроводжується низкою серйозних викликів і бар'єрів, що вимагають особливої уваги та зваженого підходу до їх подолання. Важливим аспектом є врахування як технологічних і ресурсних, так і етичних та соціальних обмежень, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту у соціальній сфері.

Одним із найбільш значущих бар'єрів є проблема алгоритмічної упередженості, що має суттєві етичні наслідки для соціальної роботи та соціального забезпечення [2, с. 87]. Алгоритмічна упередженість полягає в систематичному та несправедливому дискримінуванні окремих груп населення внаслідок використання ШІ. Наприклад, застосування предиктивної аналітики в сфері захисту дітей у США показало, що алгоритми можуть надмірно позначати сім'ї з певних етнічних груп як такі, що перебувають у зоні ризику [3]. Такі упередження виникають внаслідок використання історичних даних, які вже містять соціальні стереотипи та упередження щодо расових, гендерних або соціально-економічних ознак. Як наслідок, це може спричиняти надмірне втручання соціальних служб у життя цих груп населення, що веде до посилення стигматизації, поглиблення нерівності та недовіри до соціальних служб.

Ще однією складністю є питання приватності та конфіденційності даних, що є надзвичайно важливим у соціальній роботі. Соціальні працівники постійно мають справу з чутливою інформацією клієнтів, зокрема їхніми персональними

даними, станом здоров'я, історією сімейних стосунків. В умовах використання технологій ШІ ризик несанкціонованого доступу до цих даних значно зростає. Додатковою проблемою є те, що алгоритми часто працюють із великими масивами даних, які можуть бути зібрані без чітко визначеної згоди клієнтів. Це призводить до втрати контролю над особистою інформацією та ставить під загрозу довіру між соціальними працівниками та їхніми клієнтами, що є ключовою цінністю соціальної роботи.

Окремо слід виділити технічні та ресурсні обмеження, особливо в контексті соціальної роботи в країнах з низьким рівнем доходів. Попри глобальний характер технологій ШІ, існує значний цифровий розрив між країнами Глобальної Півночі та Півдня, що суттєво обмежує можливості впровадження інноваційних технологій у соціальну сферу країн, які найбільше цього потребують. Недостатня цифрова інфраструктура, низький рівень технологічної грамотності працівників соціальної сфери, відсутність фінансування та недостатні інвестиції в технічне забезпечення є основними перешкодами, що не дозволяють повністю розкрити потенціал ШІ у соціальній роботі в таких країнах.

Серйозним викликом також є недостатня здатність алгоритмів ШІ до повного розуміння емоційного та соціального контексту ситуацій. Соціальна робота ґрунтується на гуманістичних принципах, емпатії та індивідуальному підході до кожного клієнта, чого алгоритми поки не можуть повноцінно забезпечити. Відсутність у ШІ емпатії та людської чутливості призводить до того, що технології можуть недооцінювати психологічні та емоційні потреби клієнтів, що негативно впливає на якість послуг, зокрема в контексті кризових ситуацій, що часто потребують негайної, глибоко персоналізованої допомоги.

Зрештою, важливим є виклик, пов'язаний з етичними дилемами використання ШІ у соціальній роботі. Ці технології можуть спричинити залежність клієнтів від автоматизованих систем, що, у свою чергу, призводить до зниження ролі людських працівників і зменшення прямої людської взаємодії. Це загрожує послабленню гуманістичних цінностей соціальної роботи, таких як

повага до гідності, індивідуалізованого підходу, права клієнта на вибір та самовизначення.

Аналіз інтеграції штучного інтелекту в соціальну роботу та соціальне забезпечення свідчить про значний потенціал цих технологій для підвищення ефективності соціальних послуг, розширення доступності соціальної допомоги, а також швидкого та проактивного реагування на сучасні соціальні виклики. Як показано у статті, основними напрямками застосування ШІ у соціальній сфері є охорона здоров'я, економічна підтримка населення, екологічна стійкість, освітні послуги та забезпечення соціальної інклюзивності. У кожній з цих сфер ШІ демонструє здатність до інноваційного вирішення складних соціальних проблем, суттєво посилюючи можливості соціальних працівників та установ соціального забезпечення у виконанні їхніх професійних завдань.

Втім, впровадження цих технологій супроводжується низкою серйозних викликів, серед яких найгостріше постають проблеми алгоритмічної упередженості, питання конфіденційності та захисту персональних даних клієнтів, недостатні технічні та ресурсні можливості соціальних служб, особливо в країнах з низьким рівнем доходів, а також обмежена здатність алгоритмів враховувати емоційний і психологічний контексти ситуацій, що є фундаментально важливим для соціальної роботи.

З огляду на ці виклики, особливої актуальності набувають етичні імперативи, що повинні супроводжувати інтеграцію штучного інтелекту у сферу соціального забезпечення. До таких імперативів належать: забезпечення прозорості алгоритмів, створення рівного доступу до технологій, посилення заходів з охорони конфіденційності даних та інтеграція гуманістичних і етичних принципів соціальної роботи безпосередньо в процес розробки та впровадження технологічних інновацій. Важливим є усвідомлення, що штучний інтелект не замінює людину в соціальній роботі, а підсилює її можливості, дозволяючи соціальним працівникам ефективніше та більш влучно ухвалювати рішення на користь клієнтів.

Отже, подальший розвиток та інтеграція технологій штучного інтелекту у соціальну роботу мають відбуватися з максимальним дотриманням етичних стандартів, соціальної відповідальності та принципів соціальної справедливості. Лише за таких умов можна забезпечити, що ці технології стануть дієвим засобом для досягнення соціального прогресу, покращення якості життя людей та посилення спроможності суспільства відповідати на актуальні виклики сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. AI for Impact: The Role of Artificial Intelligence in Social Innovation, Schwab Foundation for Social Entrepreneurship URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_AI_for_Impact_2024.pdf
2. Mackline Nuwasiima, Metogbe Patricia Ahonon and Caleb Kadiri The Role of Artificial Intelligence (AI) and machine learning in social work practice. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 2024, 24(01), 080–097 DOI: 10.30574/wjarr.2024.24.1.2998
3. Obermeyer, Z., Powers, B., Jay, J., & Mule, V. Dissecting Racial Bias in an Algorithm Used to Manage the Health of Populations. *Science*, 2019. 366(6464), 447-453.

Дакал Д.А.

здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
спеціальність «Соціальна робота»

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ORCID - 0009-0005-3755-4837

Голубенко Т.О.

Доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ORCID -0000-0002-3042-888X

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ВЕЛИКОГО МІСТА**

Утворення нової генерації соціальних працівників, здатних до ефективної професійної діяльності в умовах соціокультурного середовища, є пріоритетним напрямком педагогічної діяльності, оскільки соціальні працівники співпрацюють з різними верствами населення, допомагають долати труднощі та складні ситуації, що виникають в сучасні важкі для країни часи.

Підготовку соціальних працівників в Україні здійснюють на трьох рівнях: базовому, середньому та вищому – університетському [1].

У нашому суспільстві все гостріше постає питання підготовки фахівців соціальної сфери. Від рівня підготовки майбутніх соціальних працівників та від рівня професіоналізму яким вони володіють, залежить ефективність усієї діяльності соціальних служб. Тому перед вітчизняною освітою стоїть завдання підготовки фахівців з відповідним рівнем професіоналізму, позитивного ставлення до своєї роботи, стійкою психікою, позитивно мотивованого та люблячого свою професію, компетентного фахівця.

В українських закладах вищої освіти проводять дослідження, щодо підвищення рівня підготовки майбутніх соціальних працівників, але паралельно покращення рівня підготовки фахівців, можна виділити і деякі проблеми, наприклад у змісті професійної підготовки не завжди враховують регіонально-етичні особливості та компонент загальнолюдської культури. Як стверджує І. Мигович, у різних навчальних закладах існують різні підходи до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. У ліцях і коледжах готують соціальних асистентів, помічників і молодших спеціалістів, в інститутах – бакалаврів, в університетах – менеджерів і магістрів соціальної роботи і соціальної політики, у вищих навчальних закладах педагогічного профілю – переважно соціальних педагогів, юридичного профілю – правознавців і соціальних працівників [1].

Професійна підготовка спеціалістів з соціальної роботи здійснюється у закладах вищої освіти різних напрямків: університетах класичного профілю, педагогічних університетах, академіях, педагогічних, медичних, технічних, юридичних, економічних інститутах.

В Україні виділяють такі етапи професійної підготовки:

- допрофесійна підготовка, яка здійснюється у загальноосвітніх закладах: школах, ліцєях, гімназіях, технікумах; у закладах додаткової освіти: будинках дитячої творчості, соціально-педагогічних клубах, гуртках, факультативах, групах помічників соціальних педагогів; у закладах вищої освіти: факультетах майбутнього соціального працівника, очно-заочних школах соціального працівника; у взаємодії «загальноосвітній заклад - заклад вищої освіти», соціально-педагогічних класах, спеціалізованих класах з конкретного профілю, коледжах та ліцєях, школах майбутнього соціального працівника, що надає можливість працювати у закладах соціальної сфери: обслуговувати хворих, допомагати престарілим та садиноким клієнтам;

- після закінчення навчання у середньому професійному навчальному закладі випускник має можливість очолити: відділення обслуговування клієнтів дома, відділення денного перебування, відділення невідкладної соціальної допомоги та інші, що забезпечують обслуговування хворих, престарілих, садиноким клієнтів;

- після закінчення навчання у ЗВО фахівці, залежно від ступеня професійної підготовки бакалаври або магістри, мають право займатися професійно-практичною, навчально-педагогічною або науково-дослідницькою роботою. Вищу професійну освіту можна отримати на базі повної загальної або середньої професійної освіти [1].

Професійна підготовка визначається, як система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості знань, навичок, умінь і професійної готовності до професійної діяльності і здійснюється в рамках навчання в педагогічних вузах, університетах і на факультетах підвищення кваліфікації [170].

Отже, підготовка до професійної діяльності у соціокультурному середовищі - це напрям підготовки, в процесі якої здійснюється формування ціннісного ставлення до міжкультурних відмінностей, розвиток позитивної мотивації до взаємодії з молоддю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Наталія Коляда, Тетяна Кочубей, Олена Балдинюк, Ольга Бацман (2022). Підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з різними групами клієнтів: з досвіду роботи: Соціальна робота та соціальна освіта, № 2(9). С. 185-196.

Дума Ю.В.

*здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ORCID 0009-0007-0395-4052
yu.v.duma@udu.edu.ua*

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ
КАНАЛІВ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ**

У сучасному світі ефективна комунікація відіграє ключову роль у діяльності соціальних служб. Впровадження цифрових технологій, розвиток соціальних мереж та використання штучного інтелекту змінюють підходи до взаємодії з громадянами. Ці тенденції допомагають зробити соціальні послуги більш доступними, оперативними та ефективними. В реаліях сьогодення відбувається стрімка диджиталізація комунікації в соціальних службах.

Багато соціальних служб переходять на цифрові платформи для обробки запитів громадян. У багатьох країнах діють єдині онлайн-портали соціальних послуг, де можна подати заявку на допомогу, отримати консультацію чи записатися на прийом. В Україні діє платформа «Дія», яка дозволяє отримувати соціальні послуги онлайн без необхідності особистого візиту до держустанов.

Для надання соціальної допомоги соціальні служби використовують різні мобільні застосунки. Мобільні додатки дають змогу громадянам швидко отримувати підтримку, дізнаватися про свої права та можливості. У США працює застосунок «My Benefits», який допомагає малозабезпеченим громадянам знаходити програми соціальної підтримки [1, с. 94].

Соціальні мережі стали одним із головних інструментів взаємодії соціальних служб із населенням. Найчастіше вони використовуються з метою інформування про соціальні програми та послуги, проведення онлайн-консультацій, формування громадської думки та залучення волонтерів. Серед популярних платформ, що використовуються для комунікації в Центрах соціальних служб є: **Facebook**, що використовується як офіційні сторінки соціальних служб, для онлайн-трансляції консультацій, розповсюдження інформації про різні форми роботи; **Instagram** – використовується з метою інформування молоді, залучення молоді до волонтерства; **TikTok** – містить короткі відео з поясненням прав та можливостей соціальної підтримки. **Telegram/Viber-боти** – використовуються для відповідей на поширені запити отримувачів послуг та оперативного поширення інформації [2, с. 17].

У Великій Британії соціальні служби використовують TikTok для роз'яснення питань соціального захисту молоді.

В діяльності соціальних служб для комунікації все частіше використовуються **Чат-боти, що дають можливість** відповідати на поширені питання 24/7, допомагають заповнювати заявки на різні види допомоги; скеровують користувачів до відповідних фахівців.

В Естонії працює **AI-чат-бот Suve**, який допомагає громадянам оформлювати соціальні виплати [3, с.39].

Пандемія COVID-19 прискорила впровадження **онлайн-консультацій** у соціальній сфері. Це дозволило громадянам отримувати допомогу, не виходячи з дому.

В Іспанії соціальні служби проводять онлайн-консультації через **Zoom** для людей з інвалідністю та літніх громадян.

Соціальні служби все частіше використовують **Big Data** для прогнозування потреб населення та ефективного розподілу ресурсів. У Канаді аналітичні системи аналізують демографічні дані, щоб прогнозувати потреби в соціальному житті та допомозі.

Сучасні технології змінюють підходи до комунікації соціальних служб із громадянами. Диджиталізація, використання соціальних мереж, чат-ботів, штучного інтелекту та Big Data допомагають зробити соціальну допомогу більш доступною та ефективною. Українським соціальним службам важливо впроваджувати ці технології для підвищення якості обслуговування населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балахтар В. В. (2018) Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на формування професійної компетентності особистості фахівця соціальної роботи. Інформаційні технології і засоби навчання, 2018, Том 66, №4. С.93-104.
2. Лях, Т., Спіріна, Т., Дуля, А., Горчинський, Р. (2022). Аналіз потреб соціальних працівників щодо використання ними ІКТ у системі надання соціальних послуг (м. Київ, Україна). Міжнародний журнал досліджень електронного навчання, 8(2). С. 1–21.
3. Міхеєва О.Ю. (2024) Характеристика комунікаційних технологій у соціальній роботі. Соціальна політика: виклики часу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, що присвячена 190-річчя УДУ імені Михайла Драгоманова (24 квітня 2024 року). Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024. С.38-40.
4. Перхайло Н.А.(2018) Сучасні комунікативні технології в соціальній роботі: Навчально-методичний посібник. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я.М., 2018. 113 с.

Євтух В.Б.

доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Український державний університет
імені Миколая Драгоманова
м. Київ, Україна

ORCID:

<http://orcid.org/00000003-2746-2283>

Актуальність акцентуації уваги на запропонованих темах визначається вагомістю їхнього впливу на розвиток суспільних процесів у соціальному просторі поліетнічних країн.

Коротка характеристика ключових соціальних феноменів:

етнонаціональна структура відтворює різноманітність складу населення тієї чи тієї країни, спонукає до з'ясування витоків її сегментів, до осмислення географічного структурування у країнах поселення носіїв тих чи тих етнокультурних традицій, до характеру взаємодії з країною походження та меж інтегративних можливостей тієї чи тієї поліетнічної країни; адекватний підхід до визначення ролі етнонаціональної структури у вітчизняному суспільному просторі знаходимо у спеціальному виданні [1];

коли мова йде про *мігрантів у суспільстві*, то передовсім звертається увага на посилення потоків переміщення з однієї країни до іншої (скажімо, на початку 2020-х років у світі налічувалося понад 280 мільйонів міжнародних мігрантів [7]); мігранти є помітним явищем на ринку праці практично кожної розвинутої країни, вони роблять вагомий внесок в економічний розвиток країн поселення; разом з тим вони як носії відмінних від *main stream* етнокультурницьких традицій можуть вносити дискомфорт у суспільний розвиток, тому постає питання про формування вправного менеджменту, спрямованого на інтеграцію мігрантів у суспільство проживання;

у вище згаданому контексті актуалізується увага до такого феномена як *міжетнічна взаємодія* [2, с. 48]; для розуміння цього феномена важливо враховувати той факт, що є два аспекти реалізації міжетнічної взаємодії – внутрішній (взаємодія між спільнотами, які перебувають у межах одного і того ж етнополітичного організму – держави) та зовнішній (взаємодія спільноти з країною походження – етнічною батьківщиною); у першому випадку увага акцентується на характерові відносин між представниками різних етнічних сегментів з проєкцією на формування атмосфери безконфліктності й позитивного поступу у суспільному розвитку тієї чи тієї країни з поліетнічним складом населення;

дотичною до попередньої теми, безумовно, є тема *міжетнічної толерантності*, яка, власне, творить підґрунтя безконфліктного внутрішньополітичного розвитку поліетнічних країн й складає засади (з врахуванням рівня міжетнічної толерантності) соціальної солідарності (принаймні, спільних активностей у соціальній сфері), яка має позитивний вплив вирішення проблем рівною мірою для усіх її акторів;

на продовження осмислення феноменів, які відіграють помітну роль у розвитку поліетнічних суспільств, особливо у соціальному вимірові, пропоную притягнути увагу то такого явища як *соціальна когезія* з визначальним акцентом на її пов'язаність з міжетнічною толерантністю з огляду на ключовий компонент титулу запропонованої презентації – поліетнічне суспільство; тут очевидна взаємодія двох цих явищ – міжетнічна толерантність (а далі міжетнічна солідарність) спонукає до соціальної згуртованості (принаймні, до спільних дій), а високий рівень соціальної когезії зміцнює засади міжетнічної толерантності [4];

історія етносоціального розвитку поліетнічних країн засвідчує, що різноманітні сегменти впродовж усього часу свого перебування в іншоетнічному довкіллі були невід'ємною складовою тієї чи тієї країни, передовсім їхнього економічного життя; щоправда, у дослідженнях останнього аспекту увага звертається на той факт, що представникам етнічних меншин (передовсім іммігрантського походження) доводилося часто-густо стикатися з проблемою *сегментованого характеру ринку праці*; йдеться про той факт, що ринок праці поліетнічних країн (показовим прикладом є США) складався із двох сегментів – так званого первинного, де зосереджувалася робоча сила представлена зазвичай місцевим населенням з високим рівнем освіти, з високими зарплатами тощо) та вторинного ринку праці, де концентрувалася «пришла» робоча сила (переважно іммігранти), звичайно, з гіршими умовами, включаючи заробітну плату [6];

у контексті дослідження економічних аспектів суспільних процесів поліетнічних країн цікавим й структуроутворювальним для етнічних спільнот виявився *етнічний бізнес*, сутність якого полягає у підприємництві «що

характерне для представників етнічних спільнот, культивуванні традиційних промислів, які властиві тій чи іншій етнічній спільноті, або її частин, розташованій у іноетнічному довіллі»[2, с. 42; 5]; важлива його роль вбачається у тому, що він: а) сприяє працевлаштуванню представників етнічних спільнот; б) формує капітал для підтримки їхньої етнокультурної діяльності; в) задовольняє потреби у запитах на традиційну продукцію, пов'язану з етнічним походженням її споживачів;

поряд зі згаданими соціальними феноменами (їхній перелік можна було б продовжувати) непересічної ваги набирають питання, які об'єднуються в *освітньому кластері*, оскільки знання, що отримуються у процесі освіти, дотичні до кожного із перелічених явищ (у дослідницькому розумінні тем); недарма інтенсифікуються пошуки оптимальних концептів трансмісії й набуття адекватних знань для комфортного функціонування їхніх носіїв у соціальному просторі тієї чи тієї країни, у нашому випадку полі етнічної [3].

Методологічні підходи до формування системного осмислення ролі соціальних феноменів у розвитку поліетнічних суспільств. Зважаючи на ту обставину, що кожен із названих феноменів представляє собою складну багатоаспектну соціокультурну систему, визначальним до їхнього осмислення має бути обраний принцип міждисциплінарності. Це означає, що дослідник має послуговуватися методами, синтезованими із кількох наук, зокрема філософських, соціологічних, політологічних, економічних, культурологічних, педагогічних. Інтенсивність використання методів із тих чи тих наук і обрання визначального (структуруючого) методу залежить від того, на якому аспектові феномена концентрується увага дослідника. Щоправда, у такому випадку не завжди вдається представити сутність і контент явища в цілому, а, зазвичай, тільки його частину. Ідеальним вислідом осмислення того чи того феномена є його комплексний аналіз, чого можна досягти завдяки міждисциплінарності, здійснюючи його дослідження у дослідницькому режимі 3, який передбачає співпрацю представників різних наук. Зарубіжний (та й час від часу вітчизняний) досвід свідчить, що все частіше з'являються роботи, авторство яких не

обмежується одним-двома виконавцями, а кількома, до того ж з різних галузей знань.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Євтух, В.Б. та ін. (2004). Етнонаціональна структура українського суспільства: довідник. Київ: Наукова думка. 343 с.
- 2.Євтух, Володимир. (2012). Етнічність: енциклопедичний довідник. Київ: Фенікс. 396 с.
- 3.Євтух, В. Б. (2025). Освітній дискурс у пошуках оптимальних концептів: зарубіжні акценти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки: збірник наукових статей*. Вип. CLIX (159). – С. 5-24.
- 4.Колесніченко, М.В. (2022). Міжетнічна толерантність як чинник соціальної когезії в етнічно диверсифікованому суспільстві. *Культурологічний альманах*. Вип. 4. С. 99-110.
- 5.Ярославський, М.В. (2024). Етнічний бізнес: ключові акценти концептуалізації поняття». III Міжнародна науково-практична інтернетконференція «Mechanisms of Scientific and Technical Potential Development».URL: <http://www.wayscience.com/>
- 6.Bonacich, Edna. 1940-BIBLIOGRAPHY. URL: <https://www.encyclopedia.com/social-sciences/applied-and-social-sciences-magazines/bonacich-edna>
- 7.World Migration Report 2024; Chapter 2 – Migration and migrants: A global overview URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024-chapter-2>
- Хараджи, М.В. (2011). Соціально-психологічні контексти міжетнічної толерантності. Міжнародний форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. Збірник наукових праць. Випуск 6. С. 141-156.

Євтух О.В.

старший викладач

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

atigah@me.com; yevtukh@ukr.net

МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ І СОЦІАЛЬНА КОГЕЗІЯ: ПРОСТОРИ ПЕРЕТИНУ

АКТУАЛЬНІСТЬ. Явище міжетнічної взаємодії як важлива складова багатогранного феномена етнічності є одним із найбільш помітних маркерів суспільних процесів у поліетнічних країнах сучасного світу. Вона, маючи загальні риси й протікаючи за загальними закономірностями в усіх поліетнічних

країнах, все ж таки виявляє свої особливості у кожній країні, що пов'язано з конкретними соціокультурними контекстами розвитку тієї чи тієї країни, де проживають представники різних етнічних спільнот. Впродовж тривалого часу феномен міжетнічної взаємодії привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників: Л. Аза, Р. Бретон, О. Даниленко, І. Данилюк, С. Джільман, В. Євтух, Г. Кісла, В. Коннор, Р. Коен, С. Ліберзон, Р. Лугман, В. Ріггс, П. Роуз, А. Ручка, В. Трощинський, Е. Сміт, Р. Шермерхорн та інші.

Міжетнічна взаємодія органічно перетинається з соціальною когезією, що можна фіксувати при ретельному опрацюванні праць, присвячених цьому феномену, таких як дослідників М. Алалуф, К. Бове, Г. Бон, Л. Браатен, М. Грановеттер, О. Дейнеко, Ш. Жоннот, Д. Картрайт, М. Колесніченко, К. Ларсен, К. Левін, Д. Локвуд, А. Лотт, Б. Лотт, Ю. Максвелл, В. МакДугалл, Б. Рейвен, Л. Фестінгер, С. Шахтер та інших.

ПОНЯТТЯ «МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ». Вважаємо, що запропоноване українським етносоціологом Володимиром Євтухом визначення концентровано відтворює сутність феномена й його операціоналізація адекватно лягає у контексти дослідження етнічних явищ: «Міжетнічна взаємодія - це взаємодія представників різних етносів, які проживають у межах одного етнополітичного організму (держави), через безпосередні й опосередковані контакти на індивідуальному й груповому рівнях в усіх сферах суспільного життя, у результаті яких здійснюється обмін етнічною інформацією й під впливом котрих формуються уявлення один про одного (етнічні стереотипи), корегуються уявлення про самих себе (етнічні автостереотипи) та формується відповідна етнонаціональна ситуація у конкретній країні» [1, с. 48].

ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА КОГЕЗІЯ». Для осмислення контенту поняття «соціальна когезія» вдалим, на наш погляд, може виявитися таке: Соціальна когезія передбачає побудову спільних цінностей і спільнот інтерпретацій, зменшення розбіжностей у багатстві та доходах і загалом надання людям відчуття, що вони залучені до спільного підприємства, стикаються зі спільними

викликами та що вони є членами однієї спільноти. У працях дослідників, частину яких ми згадували вище містяться ті чи ті характеристики соціальної когезії [4].

ПРОСТОРИ ПЕРЕТИНУ міжетнічної взаємодії та соціальної когезії, на нашу думку, варто шукати у тих соціальних і культурних (соціокультурних) полях, у межах яких відбуваються контакти, спілкування, зв'язки, відносини як між носіями різних етнічностей, так і самих етнічностей на рівні спільнот. Такими ми пропонуємо визначити: а) простір міста (вулиці, ринки, магазини, будинки, у яких мешкають носії різних етнічностей та культур); б) поля, структуровані професійною зайнятістю (робочі місця, навчальні заклади та інші освітні установи); в) культурно-розважальні центри (молодіжні клуби, спортивні установи, культурні); г) соціальні центри; д) релігійні установи, музеї, бібліотеки тощо.

Кожен із виду простору виконує певну роль, яка визначається особливістю їхнього функціонального навантаження. Ключовим моментом є те, що вони створюють платформу для діалогу [2; 3]. Так, простір міста при його адекватному плануванню й архітектурно-соціальному наповненні створює умови, передусім, для безпосереднього обміну етнокультурною інформацією, частина якої стає складовою акторів міжетнічної взаємодії й таким чином формується платформа до порозуміння й відчуття єдиної соціальної спільноти. Особливо продуктивними просторами у структуруванні соціальної когезії є поля, структуровані на базі професійної зайнятості, оскільки вони відзначаються значною стабільністю, принаймні, впродовж певного часу; у їхніх межах циркулює значний масив етнокультурної й однорідної соціальної інформації, що зміцнює засади єдності акторів взаємодії. Помітну роль у міжетнічній взаємодії відіграють культурно-розважальні центри, оскільки вони є акумуляторами значного масиву інформації, зазвичай, багатокультурницької; вони виступають трансляторами цієї інформації до відвідувачів таких установ.

Цікавим явищем у міжетнічній взаємодії є віртуальний компонент простору, який створюють Інтернет та інші електронні засоби взаємодії. У цьому контексті зростає роль штучного інтелекту.

ВИСНОВКИ. Міжетнічна взаємодія у поліетнічному суспільстві відіграє помітну роль у його згуртуванні, формуючи платформу порозуміння й відкриваючи можливості для спільних соціальних активностей. Це спонукає до поглибленого дослідження впливу інтеракції феномену міжетнічної взаємодії та феномену соціальної когезії на формування безконфліктного розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Євтух, Володимир. (2012). Етнічність: Енциклопедичний довідник. Київ: Фенікс. 396 с.
- 2.White paper on intercultural dialogue «Living Together as Equals in Dignity». (2008). Strasbourg. Pp. 9-10.
- 3.Yevtukh, Volodymyr. (2012). Intercultural dialogue: Efficient construct of the integrative development of polyethnic societies. *Politeja*. № 2/ (20/1). Pp. 111-131.
- 4.Yevtukh, Volodymyr, Kolesnichenko, Maksym. (2022). Contents of social cohesion: Key accents of contemporary scientific discourse in three social spaces. *Міждисциплінарні дослідження складних систем/Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. № 21. Pp. 29-43.

Жалоба К.

*здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
м. Київ, Україна
ozamashkina@gmail.com*

Замашкіна О.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри права і соціальної роботи,
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-7343-3497
ozamashkina@gmail.com*

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ З РОДИН
УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ**

Сучасний освітній процес приділяє особливу увагу соціально-педагогічному та психологічному супроводу школярів і студентів, починаючи з раннього віку. Цей процес впливає на розвиток психічних процесів, комунікативних навичок і самооцінку дітей, що впливає на їхню соціальну успішність.

Актуальність проєкту зумовлена початком повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України з 2022 року, унаслідок чого з'явилася нова група дітей, які потребують особливої уваги в освітньому процесі, – діти з родин учасників бойових дій (далі – діти УБД). Дослідження, спостереження, психолого-соціальний супровід і профілактика психоемоційного стану цієї групи стали одним із важливих завдань сучасного російського суспільства.

Мета статті – обґрунтування проєкту, що здійснює психоемоційну реабілітацію дітей УБД та допомоги у відновленні їхньої внутрішньої рівноваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні підходи до організації процесу психологічної реабілітації представлені в роботах Т. Добровольської, Л. Вакуленка, І. Мисули, С. Харченка, М. Фролова, Л. Яковлевої й ін. Психологічні чинники впливу бойових дій на стан військовослужбовців проаналізовано у працях О. Блінова та О. Бойка, А. Бородія та В. Крайнюка, Є. Литвиновського і О. Макаревича, А. Романишина. Різні аспекти реабілітаційної роботи з військовослужбовцями вивчають такі дослідники, як О. Караман, В. Алещенко, В. Лесков, М. Маслова та Н. Олексюк, Н. Пономаренко і О. Савченко, В. Турбан, О. Хміляр й ін.

Результати дослідження. Психоемоційна реабілітація дітей УБД ґрунтується на кількох ключових теоретичних підходах і концепціях.

1. Екологічна системна теорія. Ця теорія, розроблена В. Бронфенбреннером, стверджує, що розвиток людини залежить від її оточення, яке охоплює мікросистему (безпосереднє оточення), мезосистему (взаємодія між різними мікросистемами), екзосистему (зовнішні інституції, що впливають на мікросистему) та макросистему (широкі культурні та соціальні цінності). Проєкт

спрямований на створення підтримуючої мікросистеми для дітей з огляду на їхній сімейний контекст і вплив зовнішніх чинників.

2. Теорія розвитку Е. Еріксона. Згідно з цією теорією, у віці 13-15 років у дітей відбувається розвиток кризи особистості проти рольової репутації. Діти шукають своє місце в суспільстві та стикаються з проблемами самоідентифікації та самооцінки. Програма реабілітації спрямована на допомогу дітям у подоланні цієї кризи та формуванні позитивного самосприйняття.

3. Теорія соціального навчання, згідно з якою теорією, діти вчаться через спостереження за поведінкою інших і подальше моделювання цієї поведінки. Програма реабілітації охоплює створення позитивної моделі поведінки та навчання дітей адаптивних стратегій спілкування.

4. Теорія розвитку акцентує увагу на зоні найближчого розвитку, тобто на розриві між поточним рівнем розвитку дитини та її потенційними можливостями. Програма реабілітації спрямована на розкриття цього потенціалу та розвиток нових умінь і навичок.

5. Теорія психологічного захисту. Вона описує механізми, які використовуються людиною для пом'якшення впливу стресорів. Програма реабілітації включає в себе навчання дітей ефективних стратегій психологічного захисту та адаптації до стресових ситуацій.

Ці підходи забезпечують фундаментальне підґрунтя для розроблення та реалізації ефективних програм допомоги та підтримки дітей у складних життєвих ситуаціях.

-Методи і техніки, що використовуються в рамках програми.

Програма використовує різноманітні методи і техніки, адаптовані до вікових особливостей і потреб підлітків. Серед них:

1. Групові дискусії та тренінги з розвитку комунікативних навичок і саморозуміння.

2. ігрові методики для розвитку емпатії, співпраці та конфліктного вирішення.

3 Творчі заняття (малювання, ліплення, музичні заняття) для самовираження та розвитку творчих здібностей.

4. Психологічні тренінги та практики для розвитку емоційного інтелекту та управління емоціями.

Такий комплексний підхід дає змогу дітям із родин УБД розкрити свій потенціал, навчитися ефективно взаємодіяти з оточуючими та впевнено дивитися в майбутнє.

Результати дослідження ефективності програми.

Проведене дослідження ефективності програми засвідчило значне поліпшення психологічного стану та соціальної адаптації дітей із родин УБД. Після проходження програми діти виявили збільшення рівня самооцінки, зниження тривожності, покращення стосунків у сім'ї та соціальну активність.

Ці результати підтверджують ефективність програми соціально-психологічної реабілітації та її значущість для підтримки дітей у період зміни цінностей та інтересів, допомагаючи їм успішно долати труднощі та будувати своє життя на основі здорових і позитивних цінностей.

Під час дослідження ефективності програми соціально-психологічної реабілітації дітей із сімей УБД було отримано значущі результати, що підтверджують успішність застосування цієї програми.

Результати дослідження показали, що програма сприяє значному поліпшенню психологічного стану дітей, підвищенню рівня самооцінки, розвитку соціальних навичок і формуванню позитивного світогляду. Діти, які пройшли програму, стали більш упевненими в собі, навчилися ефективно керувати своїми емоціями і краще розуміти себе та оточуючих.

Програма соціально-психологічної реабілітації дітей УБД спеціальної військової операції розроблена з урахуванням особливостей психоемоційного стану цієї групи дітей. Вона являє собою комплекс заходів, спрямованих на відновлення психологічної рівноваги, підвищення самооцінки, розвиток соціальних навичок і формування позитивного світогляду.

Висновки. Під час дослідження ефективності програми соціально-психологічної реабілітації дітей УБД було отримано значущі результати, що підтверджують успішність застосування цієї програми.

Результати дослідження показали, що програма сприяє значному поліпшенню психологічного стану дітей, підвищенню рівня самооцінки, розвитку соціальних навичок і формуванню позитивного світогляду. Діти, які пройшли програму, стали більш упевненими в собі, навчилися ефективно керувати своїми емоціями і краще розуміти себе та оточуючих.

Практичні рекомендації для соціальних педагогів і психологів в освітніх установах передбачають використання подібних програм реабілітації для роботи з підлітками, які перебувають у важкій життєвій ситуації. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та створювати умови для їхнього повноцінного розвитку й адаптації в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сафін О. Д., Коляда Н. М. та ін. Соціально-психологічна реабілітація вразливих категорій громадян від наслідків війни. УДПУ імені Павла Тичини. ФОП Ямчинський О.В. 2022. 406 с.
2. Пеша І. В., Сопівник І. В., Галайдюк В. В., Кошук О. Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю. Київ. Компринт. 2023. С 10–11.
3. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Академія праці, соціальних відносин і туризму. Київ 2020. 275 с.

Зайков В.О.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 «Соціальна робота»
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Івженко І.Б.

*доцент кафедри соціальної освіти
та соціальної роботи
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2224-3292>
м. Київ, Україна
inna_ivzhenko@ukr.net*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЩОДО БЕЗРОБІТТЯ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЙ

Безробіття є однією з найактуальніших соціально-економічних проблем, що негативно впливає на рівень життя населення, економічний розвиток та соціальну стабільність країни. Зниження рівня безробіття та забезпечення зайнятості населення є важливим завданням державної політики, що реалізується через систему соціальних програм, економічних стимулів та регулювання ринку праці [7].

Державна політика щодо зниження рівня безробіття включає комплекс заходів, спрямованих на регулювання ринку праці, створення нових робочих місць, професійну перепідготовку та соціальний захист безробітних.

До основних напрямів соціальної політики у сфері безробіття належать державні програми підтримки зайнятості [3], що охоплюють працевлаштування, професійну перепідготовку, стимулювання самозайнятості та підприємництва; фінансові механізми регулювання – субсидії, податкові пільги та кредити для роботодавців, соціальні виплати безробітним; інформаційно-консультаційна підтримка – надання інформації щодо ринку праці, тренінги, допомога у складанні резюме та проходженні співбесід; програми адаптації для вразливих груп населення, зокрема молоді, жінок, осіб з інвалідністю, переселенців, літніх людей; а також стимулювання інновацій та цифрової трансформації – розвиток цифрової економіки, фрілансу, дистанційної роботи, навчання новим технологіям [5].

Досвід зарубіжних країн демонструє, що ефективними є моделі, які поєднують активну політику зайнятості з соціальним захистом [1]. У скандинавських країнах діє модель «активного ринку праці» з високими інвестиціями в освіту та соціальні гарантії; у США – підтримка приватного сектору та малого бізнесу; у Німеччині – дуальна система освіти, що поєднує навчання і практику [2].

В Україні ж проблеми безробіття пов'язані з економічною нестабільністю, регіональними дисбалансами та невідповідністю між потребами ринку і рівнем

підготовки працівників. Разом з тим, позитивними є кроки щодо підтримки малого бізнесу, цифровізації послуг працевлаштування та співпраці з міжнародними партнерами [6].

З метою вдосконалення соціальної політики у сфері зайнятості в Україні доцільним є розширення програм підтримки підприємництва, модернізація освітніх програм відповідно до потреб ринку, впровадження інклюзивних програм для вразливих груп населення, розвиток державних цифрових платформ для працевлаштування, а також залучення досвіду міжнародних організацій.

Соціальна політика щодо безробіття в сучасних умовах виступає ключовим механізмом державного регулювання ринку праці, що реалізується через систему програм підтримки зайнятості, фінансових стимулів, модернізації освітнього середовища та цифрової трансформації. Її ефективність зростає за умов комплексного підходу, фокусування на вразливих групах населення та адаптації міжнародного досвіду до національного контексту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua> – Назва з екрана.
2. Закон України “Про зайнятість населення” від 05.07.2012 № 5067-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> – Назва з екрана.
3. Міністерство економіки України. Аналітичні звіти щодо ринку праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua> – Назва з екрана.
4. Європейська комісія. Політика зайнятості в ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=uk> – Назва з екрана.
5. International Labour Organization. Global employment trends and research [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ilo.org/global/research/lang-en/index.htm> – Назва з екрана.

6. World Economic Forum. The Future of Jobs Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports> – Назва з екрана.

7. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. Дослідження проблем безробіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.idss.org.ua> – Назва з екрана.

Заможський А.Б.

асистент кафедри соціальної політики

Укарїнського державного університету імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0001-7045-7231УДУ

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ ЯК МЕТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Питання взаємозв'язку між соціальною політикою та соціальною згуртованістю є надзвичайно важливим для розуміння динаміки розвитку будь-якого суспільства. Соціальна політика, як комплекс заходів, спрямованих на покращення добробуту та реформування суспільних структур, відіграє ключову роль у формуванні соціальних відносин. У свою чергу, соціальна згуртованість, що відображає рівень єдності, довіри та співпраці між членами суспільства, є необхідною умовою для стабільного та гармонійного розвитку. Для України, яка сьогодні переживає складний період трансформацій, збройного конфлікту та прагне зміцнення національної єдності, розуміння цієї взаємодії набуває особливого значення. Соціальна політика, будучи інструментом державного впливу, може як сприяти зміцненню соціальної згуртованості, так і, за певних умов, її послаблювати. Метою цієї доповіді є демонстрація багатогранних зв'язків між соціальною політикою та соціальною згуртованістю в українському контексті, спираючись на наявні наукові та аналітичні матеріали.

Поняття «соціальна політика», як і поняття «соціальна згуртованість», на сьогодні не мають сталого наукового терміну. Наприклад, професор Ярошенко А.О. у праці «Історія та теорія соціальної політики України», розглядає п'ять підходів до визначення соціальної політики:

«Перший підхід характеризується ототожненням соціального та суспільного. Другий підхід виходить із необхідності вирішення питань захисту соціально вразливих та потенційно небезпечних верств населення через систему державних допомог та доброчинної діяльності. Третій – має на меті пом'якшення негативних наслідків індивідуальної та соціальної нерівності через систему перерозподільних заходів. Четвертий – покладення в основу діяльності принципів соціальної справедливості та соціального партнерства як основних цінностей сучасного громадянського суспільства. П'ятий – виходить із необхідності регулювання соціально-трудових відносин, тобто відносин праці й капіталу, найманих працівників та роботодавців, а всі інші соціальні заходи будуються на цій основі.»[1]

Є.І. Бородін, Н.Г. Сорокіна зазначають «В українському контексті соціальна політика передбачає забезпечення соціальної безпеки, регулювання соціальних процесів, реалізацію інтересів споживачів, створення умов для сталого людського розвитку та займає суттєве місце в механізмі забезпечення потреб людини.» [2] Соціальна політика - «це також комплекс соціально-економічних заходів держави та місцевих органів влади, спрямованих на забезпечення оптимального розвитку соціальної сфери, підвищення добробуту та задоволення потреб суспільства як загалом, так і окремого громадянина.» [2] «Державна соціальна політика є діяльністю держави з управління розвитком соціальної сфери суспільства, спрямована на задоволення інтересів і потреб населення.»[2]

В українських джерелах існує ще багато визначень соціальної політики, зокрема:

- «Забезпечення соціальної безпеки, регулювання соціальних процесів, реалізація інтересів споживачів, створення умов для сталого людського розвитку, задоволення потреб людини» [2]

- «Комплекс соціально-економічних заходів держави та місцевих органів влади, спрямованих на забезпечення оптимального розвитку соціальної сфери, підвищення добробуту та задоволення потреб суспільства» [2]

- «Діяльність держави з управління розвитком соціальної сфери суспільства, спрямована на задоволення інтересів і потреб населення» [2]
- «Важлива складова внутрішньої політики держави, яка втілюється в життя через соціальні програми і на практиці реалізує відносини в суспільстві в інтересах і через інтереси основних соціальних груп населення»[3]
- «Система заходів, спрямованих на здійснення соціальної функції держави, забезпечення соціальних, культурних прав та інтересів людини, її соціальної безпеки, добробуту, соціального розвитку та підвищення рівня життя населення.»[4]
- та багато інших...

Соціальна згуртованість (англ. social cohesion), також не має сталого формулювання терміну і розглядається з різних сторін. Наприклад Дженсон визначає соціальну згуртованість як здатність суспільства забезпечувати добробут усіх своїх членів, зменшувати соціальні розриви та сприяти інтеграції (Jenson, 1998). [5]

"Радар соціальної згуртованості" (SCR), розроблений Bertelsmann Stiftung 29, є всебічним багатовимірним фреймворком, призначеним для вимірювання та аналізу соціальної згуртованості в різних суспільствах та контекстах.

Він стверджує, що згуртованому суспільству властиві три взаємопов'язані сфери [6]:

- Соціальні відносини: Ця сфера зосереджується на якості міжособистісних зв'язків та суспільних взаємодій на горизонтальному рівні. Вона охоплює такі виміри, як міцність та розгалуженість соціальних мереж, рівень довіри, яку окремі особи мають одна до одної, та ступінь прийняття та поваги до різноманітності в суспільстві.
- Пов'язаність: Ця сфера досліджує вертикальний вимір соціальної згуртованості, розглядаючи зв'язки, що об'єднують окремих осіб та громади з їхнім ширшим суспільством та його інститутами. Ключовими вимірами є почуття приналежності та ідентифікації зі спільнотою чи нацією, рівень довіри

до суспільних інститутів (наприклад, уряду, правової системи) та сприйняття справедливості в суспільних процесах.

- Орієнтація на спільне благо: Ця сфера оцінює ступінь, до якого члени суспільства орієнтовані на колективний добробут та демонструють почуття відповідальності щодо інших та громади в цілому. Виміри в цій сфері включають рівень солідарності та готовності надавати допомогу, ступінь поваги до суспільних правил та норм, а також рівень активної участі в громадському та політичному житті.

"Радар соціальної згуртованості" функціонує на принципі, що соціальна згуртованість є складним явищем, яке найкраще розуміти через взаємодію різних взаємопов'язаних вимірів. [7] Він прагне надати цілісне уявлення про суспільний добробут, що виходить за межі суто економічних показників.

«Радар соціальної згуртованості» є цінним та структурованим інструментом для аналізу складного взаємозв'язку між соціальною політикою та соціальною згуртованістю в Україні.

В дослідженнях за допомогою «Радару соціальної згуртованості» показана важлива роль соціальної згуртованості як соціального феномена, її вплив на розвиток суспільства[8].

Застосовуючи цю методику, можна діагностувати як різні соціальні політики в Україні, починаючи від реформ децентралізації та програм підтримки ВПО і закінчуючи ініціативами у сфері освіти та соціального забезпечення, мають потенціал впливати на конкретні аспекти соціальних відносин, пов'язаності та орієнтації на спільне благо.

Зрештою, ефективне використання соціальної політики, керуючись розумінням, отриманим завдяки "радару соціальної згуртованості", є вирішальним для сприяння більш об'єднаному, стійкому та процвітаючому суспільству в Україні, особливо з огляду на триваючі виклики та прагнення до довгострокової стабільності та розвитку.

Зв'язок між соціальною політикою та соціальною згуртованістю можна розглядати через призму кількох теоретичних підходів. Теорія соціального

контракту передбачає, що соціальна політика відображає зобов'язання держави перед своїми громадянами, забезпечуючи їхній добробут і безпеку. Виконання цих зобов'язань сприяє зміцненню довіри та лояльності громадян до держави, що є важливим елементом соціальної згуртованості.

Зворотний вплив соціальної згуртованості на соціальну політику також є значним. У суспільствах з високим рівнем довіри та співпраці громадяни більш схильні підтримувати соціальні політики, спрямовані на колективне благо, через сплату податків та активну участь у громадському житті.

Соціальна згуртованість є не лише бажаним ідеалом, а необхідною умовою функціонування демократичного та справедливого суспільства. Для України, яка перебуває в стані трансформації й боротьби за своє існування, формування згуртованого соціуму є запорукою національної єдності та стійкості. Соціальна політика має бути спрямована на усунення бар'єрів, формування інклюзивного середовища та посилення участі громадян у суспільному житті. Тільки так можна досягти тривалого миру, соціального балансу і сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. А.О.Ярошенко Т.В.Семигіна Н.В.Сухицька історія та теорія соціальної політики України/ Навчальний посібник 2018 УДК 364.01:316.334(075)

2. Є.І. Бородін, Н.Г. Сорокіна СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА Навчальний наочний посібник Дніпро : НТУ «ДП», 2023
https://palsg.nmu.org.ua/ua/literature/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf

3. Соціальна політика /Конспект лекцій - Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, доступ отримано травня 8, 2025, https://duikt.edu.ua/uploads/l_1726_85411216.pdf

4. Соціальна політика: поняття, цілі та правове забезпечення, доступ отримано травня 8, 2025, <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/11/14.pdf>
5. Jenson, J. (1998). Mapping social cohesion: The state of Canadian research. Ottawa: Canadian Policy Research Networks.
6. Social cohesion radar measuring common ground: an international comparison of social cohesion methods report / G. Dragolov et al. Bertelsmann Stiftung, 2013. 56 p. URL: https://aei.pitt.edu/74134/1/Social_cohesion_radar.pdf
7. Дидактичні матеріали Didactic materials ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В ОСВІТІ EU VALUES IN - EVDISD, <http://evdisd.info/wp-content/uploads/2021/10/%D0%A0%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82.pdf>
8. Нестерова М., Деліні М., Заможський А., Крючко В., СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ ОСВІТНІХ СПІЛЬНОТ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СТАНІВ СУСПІЛЬСТВА 2022 DOI 10.31392/NPU-VOU.2022.

Запiтецький А.О.

*здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ORCID 0009-0009-2509-318X
a.o.zapitetskyi@udu.edu.ua*

МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Війна в Україні спричинила значне збільшення кількості людей, які отримали інвалідність унаслідок бойових дій. Це не лише військовослужбовці, які зазнали важких поранень, а й цивільні особи, які постраждали від вибухів,

обстрілів або психологічного стресу. Соціальна реабілітація таких осіб є важливою складовою їхнього повернення до активного життя та інтеграції в суспільство. У сучасній практиці використовуються різні моделі соціальної реабілітації, що включають медичні, психологічні, освітні та професійні підходи. Люди, які отримали інвалідність унаслідок бойових дій, стикаються з низкою проблем: наявність фізичних обмежень, що пов'язані з ампутація кінцівок, травми хребта, опіками, втратою зору або слуху; наявність посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії, тривожних розладів; труднощі з інтеграцією в суспільство через бар'єрне середовище та стереотипи; втрата роботи або неможливість повернення до попередньої професійної діяльності; обмеженість реабілітаційних послуг, що пов'язано з браком фахівців, відсутністю необхідного обладнання, нестачею програм підтримки.

Для подолання цих викликів використовуються різні моделі соціальної реабілітації, спрямовані на фізичне, психологічне та соціальне відновлення. Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю внаслідок війни може здійснюватися за різними моделями, залежно від потреб конкретної людини.

Перша модель медико-соціальна, що поєднує медичну реабілітацію з соціальною адаптацією. Основний акцент робиться на відновленні фізичних можливостей людини та створенні умов для її незалежного життя. В межах цієї моделі забезпечується протезування та сучасні біонічні технології; фізична реабілітація (кінезіотерапія, ерготерапія); доступ до спеціалізованих санаторіїв та реабілітаційних центрів; здійснюється надання соціальної допомоги та юридичних консультацій. Така реабілітаційна модель впроваджена в Українському реабілітаційному центрі «НЕЗЛАМНІ» у Львові, який поєднує медичну допомогу та соціальну адаптацію для військових і цивільних постраждалих [1].

Друга модель реабілітації осіб з інвалідністю психосоціальна. Вона орієнтована на відновлення психологічного здоров'я та інтеграцію особи з інвалідністю в суспільство. Враховує не лише фізичний стан, а й емоційний та ментальний добробут таких осіб. В межах даної моделі здійснюється

індивідуальна та групова психотерапія (робота з ПТСР, депресією); арт-терапія, музична терапія, терапія тваринами (іпотерапія, каністерапія); програми соціальної підтримки (зустрічі ветеранів, групи самодопомоги); психологічне консультування сімей постраждалих. Така модель реабілітації застосовується у Програмі «Поруч», яка надає психологічну підтримку військовим та цивільним особам, що постраждали внаслідок війни [1, с. 44].

Третя модель інклюзивно-освітня, що дозволяє забезпечити рівний доступ до освіти для осіб з інвалідністю, сприяння їхньому навчанню та професійному розвитку. Дана модель передбачає надання освітніх грантів та стипендій для ветеранів та постраждалих осіб; організація; адаптація навчальних програм та створення безбар'єрного освітнього середовища; організація онлайн-курсів та дистанційного навчання; менторські програми та кар'єрне консультування. Прикладом впровадження даної моделі є програма «Освіта для ветеранів» від Міністерства освіти і науки України, яка дає можливість здобути нову професію.

Ще однією моделлю соціальної реабілітації осіб з інвалідністю в наслідок війни є економічна (професійна) модель. Вона передбачає надання допомоги особам з інвалідністю знайти роботу або розпочати власний бізнес. В межах цієї моделі пропонуються курси перекваліфікації та навчання новим професіям; державні та міжнародні гранти на відкриття бізнесу; програми підтримки працевлаштування (стажування, пільги для роботодавців); віддалена зайнятість та фріланс. Проєкт «Ветерани працюють», що допомагає колишнім військовим знайти роботу або започаткувати власний бізнес працює саме за даною моделлю [2, с.122].

І ще одна модель соціальної реабілітації осіб з інвалідністю – це громадсько-волонтерська модель. Вона передбачає підтримку осіб з інвалідністю через волонтерські ініціативи та громадські організації, а також залучення осіб з інвалідністю до волонтерської роботи. В межах даної моделі створюються інклюзивні хаби та центри підтримки; залучають осіб з інвалідністю до волонтерських проєктів; організовуються кампанії з підвищення обізнаності суспільства щодо потреб ветеранів та цивільних осіб з інвалідністю.

Громадська організація «Повернись живим», яка займається допомогою ветеранам та їх реабілітацією працює в межах описаної моделі [3, с. 55].

Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю внаслідок війни потребує комплексного підходу. Медико-соціальні, психосоціальні, освітні, економічні та громадські моделі реабілітації повинні працювати разом для створення ефективної системи підтримки. Україна вже активно впроваджує ці моделі, але подальший розвиток вимагає міжнародної співпраці, фінансування та змін у законодавстві. Створення інклюзивного суспільства, де кожна людина, незалежно від фізичних обмежень, має рівні можливості для життя, роботи та самореалізації, - це один із ключових викликів повоєнної відбудови України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дуля А. В. Лехолетова М. М., Лях Т. Л. (2024) Особливості соціальної роботи з особами з інвалідністю внаслідок війни. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2024. Вип. 98. С. 42–46
2. Міхеєва О.Ю. (2024) Соціальна робота: реалії та перспективи : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 110-річчю Полт. нац. пед. ун-та імені В. Г. Короленка, м. Полтава, 9–10 трав. 2024 р. / за заг. ред. Н. О. Сайко, В. І. Березан. Полтава, 2024. С.120-124.
3. Реінтеграція ветеранів з інвалідністю : методичний посібник / укладачі: Соцька А., Олійник В., Гусак Н., Демко С., Головка Н., Чорнобровкіна В., Акименко Ю., Мельник Д., Сіренко Т., Лоюк І., Лялька Т. Програма розвитку ООН у співпраці з Міністерством у справах ветеранів України. Київ, 2022. 78 с.

Івженко І.Б.

*доцент кафедри соціальної освіти
та соціальної роботи
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2224-3292>
м. Київ, Україна
inna_ivzhenko@ukr.net*

ГРУПОВА АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК РЕСУРС СТАБІЛІЗАЦІЇ СТАНУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Професійна діяльність соціальних працівників супроводжується високим рівнем емоційного навантаження через постійний контакт із вразливими групами населення та необхідністю вирішення складних соціальних проблем. Це часто призводить до розвитку синдрому професійного вигорання, що негативно впливає на ефективність роботи та особисте благополуччя фахівців. У зв'язку з цим актуальним є пошук ефективних методів профілактики та корекції емоційного вигорання серед соціальних працівників. Одним із таких методів є арт-терапія — напрям психотерапії, що використовує творчі процеси для покращення психоемоційного стану особистості.

Арт-терапія розглядається як форма психотерапевтичної допомоги, що базується на використанні творчості для гармонізації внутрішнього емоційного стану людини. Застосування арт-терапевтичних технік сприяє зниженню рівня стресу, підвищенню самосвідомості та розвитку креативності, що є важливими чинниками у профілактиці професійного вигорання.

Особливо ефективною є групова арт-терапія, яка поєднує індивідуальну творчість із соціальною взаємодією, що дозволяє учасникам групи відчувати підтримку колег і обмінятися досвідом. Також, під час повномасштабного вторгнення, що триває в Україні, соціальні працівники часто опиняються не лише в умовах підвищеного професійного навантаження, але й самі зазнають впливу травматичних подій. У таких обставинах групова арт-терапія виконує важливу підтримувальну функцію, допомагаючи не лише стабілізувати емоційний стан, а й опрацювати наслідки психологічної травми.

Використання групової арт-терапії в роботі з соціальними працівниками може включати різноманітні техніки, такі як малювання, ліплення, колажування та інші форми творчого самовираження. Ці методи допомагають учасникам виразити свої емоції, усвідомити внутрішні конфлікти та знайти шляхи їх подолання. Крім того, групова динаміка сприяє формуванню почуття спільності та підтримки, що є важливим ресурсом у подоланні професійних труднощів, а

також створення безпечного простору для вираження переживань через творчість дозволяє знижувати рівень тривожності, формувати відчуття спільності та зменшувати відчуття ізоляції й безсилля.

Отже, групова арт-терапія є ефективним засобом стабілізації емоційного стану соціальних працівників та профілактики професійного вигорання. Використання групової арт-терапії в роботі з соціальними працівниками сприяє зниженню рівня стресу, підвищенню емоційної стійкості та покращенню якості професійної діяльності. Особливості впровадження програм групової арт-терапії в систему підготовки та підтримки соціальних працівників для забезпечення їхнього психоемоційного благополуччя є векторами майбутніх розвідок дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авраменко М. Л. Профілактика професійного вигорання працівників соціальної сфери : метод. рекомендації / М. Л. Авраменко. – Лютіж : Всеукр. центр проф. реабілітації інвалідів, 2008. – 53 с.
2. Сидоркіна М. Арт-терапія як засіб розвитку соціального інтересу [Електронний ресурс] / М. Сидоркіна. – Режим доступу: <https://www.academia.edu/45140998/>
3. Київський міський центр соціальних служб. Практикум з профілактики професійного вигорання працівників соціальної сфери : метод. рекомендації. – Київ, 2024. – 36 с.
4. Усатюк М.А. Майстер-клас «Арт - профілактика емоційного вигорання педагогів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/majster-klas-art-terapija-profilaktika-emocijnogo-vigoranna-pedagogiv-208025.html>
5. Пахомов І. В. Профілактика професійного та емоційного вигорання педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти : навч. посіб. / І. В. Пахомов. – Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. – 114 с.

Кірова Д. О.

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна
dasakirova10@gmail.com*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ

Внутрішнє переміщення населення стало однією з найгостріших соціальних проблем України, особливо після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. Мільйони громадян були змушені залишити свої домівки, шукаючи безпечні умови проживання. У цих умовах соціальний захист внутрішньо переміщених осіб (ВПО) набуває критичного значення, оскільки охоплює не лише матеріальну допомогу, а й забезпечення житлом, роботою, доступом до освіти та медицини.

Соціальне забезпечення ВПО є ключовим елементом державної політики у сфері соціального захисту, адже ця категорія громадян потребує особливого підходу та ефективних механізмів підтримки. Варто приділити увагу тому, що від якості цих заходів залежить не лише добробут самих ВПО, а й загальна соціальна стабільність у країні.

Проблематика соціального захисту ВПО широко висвітлюється як українськими, так і закордонними дослідниками. В Україні питання внутрішнього переміщення вивчають такі науковці, як О. Грішнова та

О. Малиновська, які аналізують соціально-економічні наслідки цього явища, а також ефективність державної політики щодо переселенців [3, с. 11].

На міжнародному рівні дослідженням прав та соціального становища ВПО займаються такі науковці, як Г. Гуггенгайм (дослідження вимушеної міграції) [4, с. 81], А. Бетель (проблеми інтеграції та адаптації переселенців у суспільство) [4, с. 87], а також експерти ООН та Міжнародного комітету Червоного Хреста, які наголошують на необхідності міжсекторального підходу до вирішення проблеми.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану соціального забезпечення ВПО в Україні, визначення основних проблем у сфері їхньої соціальної інтеграції та пошук можливих шляхів їхнього вирішення.

Система соціального забезпечення ВПО в Україні стикається з серйозними проблемами. Бюрократичні бар'єри та обмежений доступ до інформації ускладнюють отримання допомоги. ВПО часто мають труднощі з доступом до медичних послуг, освіти та житла, оскільки місцеві органи не завжди готові адаптувати інфраструктуру до їхніх потреб [1, с. 23].

Однією з найгостріших проблем залишається житлова через високу вартість оренди та недостатню кількість доступного житла. Крім того, ВПО стикаються з проблемами працевлаштування через низьку кваліфікацію та дискримінацію на ринку праці [2, с. 33].

Психологічні труднощі, спричинені стресом і травмами під час переміщення, є однією з найбільших перешкод для адаптації ВПО в нових умовах. Багато переселенців пережили важкі ситуації, пов'язані з війною, втратами, руйнуваннями та травмами, що позначилося на їхньому психічному здоров'ї.

Для вирішення проблем ВПО в Україні необхідно спростити бюрократичні процеси та полегшити доступ до соціальних послуг, таких як медичне обслуговування, освіта та житло. Це дозволить переселенцям швидше отримувати необхідну допомогу та інтегруватися в нові громади.

Знизити житлову проблему допоможе збільшення фінансової підтримки та створення доступних житлових програм, зокрема субсидій для оренди. Для боротьби з проблемою працевлаштування необхідно розвивати програми працевлаштування для ВПО, включаючи перепідготовку та підтримку на ринку праці.

Забезпечення психологічної допомоги та програм адаптації дозволить ВПО краще справлятися з емоційними труднощами та швидше адаптуватися до нових умов життя. Спільна робота з міжнародними організаціями також

допоможе залучити додаткові ресурси та експертну підтримку для ефективної інтеграції переселенців.

Отже, соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в Україні залишається складним та багатогранним викликом. Основними напрямками вдосконалення соціального забезпечення мають стати спрощення бюрократичних процедур, розширення житлових програм, підвищення рівня працевлаштування переселенців та активна взаємодія держави з міжнародними організаціями. Лише комплексний підхід дозволить створити ефективну систему соціального захисту, яка відповідатиме потребам внутрішньо переміщених осіб та сприятиме стабільному розвитку країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грицай І. Правове забезпечення соціальних стандартів та гарантій для внутрішньо переміщених осіб в Україні: теоретико-правовий аналіз. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2024. № 2. С. 19–24.
2. Кузьмін В. В., Стрижак Г. В. Соціальні наслідки російсько-української війни: адаптація внутрішньо переміщених осіб в українському суспільстві. Соціополіс: журнал соціальних та політичних наук. 2024. № 1. С. 30–37.
3. Малиновська О. Соціальні наслідки вимушеного внутрішнього переміщення населення в Україні / О. Малиновська // Журнал регіональних досліджень. – 2024. – № 11. – С. 7–18.
4. Фуштей О., Ландік К. Проблеми адаптації внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного часу // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. – 2024. – № 9. – С. 78–91.

Колесніченко М.В.

кандидат філософських наук, доцент

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7685-2662>

РОЛЬ ОСВІТИ У КОНСТРУЮВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ КОГЕЗІЇ У ПОЛІЕТНІЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

АКТУАЛЬНІСТЬ запропонованої теми зумовлюється кількома обставинами, серед яких чи не найважливішими є багатогранне функціональне навантаження освіти як чинника суспільного поступу та зростання ролі феномена етнічності у сучасному світі, що актуалізує питання формування платформи безконфліктної взаємодії носіїв різноманітних етнокультурних традицій, які мешкають в одному і тому ж соціальному просторі на локальному, регіональному чи то загально національному рівні.

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОГЕЗІЇ. Найраціональніше, на нашу думку, в основу визначення цього феномена варто покласти ті його ознаки, якими послуговується Рада Європи: здатність суспільства забезпечувати добробут усіх своїх членів, мінімізувати диспропорції та уникати маргіналізації з такими індексами: 1) взаємна лояльність та солідарність; 2) міцність суспільних відносин та спільних цінностей; 3) почуття належності до групи (спільноти); 4) довіра між окремими людьми суспільства (спільноти); 5) зменшення нерівності та відчуженості [5].

Згідно зі словниковими виданнями (Merriam Webster Dictionary; Dictionary.com), соціальна когезія - це «акт або стан узгодження, об'єднання чи то з'єднання», «взаємозалежність між членами суспільства, спільна лояльність та солідарність», «зв'язки, які підтримують стабільність у суспільстві» [3; 4]. Для даного дослідження ключовим видається дія (процес) з'єднання, що дає змогу вести мову про когезію.

Що ж до контенту поняття «соціальна когезія», то пропонуємо звернути увагу на такі визначальні, за нашим судженням, ознаки: 1) соціальна когезія фокусується на адаптації нових груп – членів великих колективів, інакше кажучи, соціальна когезія охоплює своєю увагою усі групи – членів цих колективів; 2) соціальна когезія – це процес, який не завершується досягненням результату; 3) соціальна когезія має відбуватися в усіх сферах суспільного життя,

скажімо, економічну, політичну та соціокультурну тощо [8]. Про розгорнуту палітру інтерпретацій змісту феномена йдеться у попередніх статтях [1; 2].

ОСВІТНЬО-ЗНАННЄВІ ПРОСТОРИ. Для означення зафіксованого роду просторів варто передусім подати загальне визначення поняття «простір». У науковій літературі циркулює кілька його інтерпретацій. У нашому випадку ми скористаємося таким, яке до певної міри стало класичним: простір – це продукт або ж комплексна соціальна конструкція, котра базується на цінностях і соціальному творенні значень, що впливає на просторові практики і сприйняття довколишнього [7].

Просторами, у межах яких здобувається освіта й відповідно ті чи ті знання, є навчальні заклади (школа, університети, іншого роду установи – їх можна визначати як інституалізовані у системі освіти України); такі заклади, що функціонують поза межами такої інституалізації, однак там здобуваються знання, які стають необхідними у різноманітних життєвих ситуаціях. Такі простори прибрали назву просторів, у яких набуваються трансверсальні знання. Приклади такого роду просторів: різноманітні культурницько-мистецькі колективи, спортивні об'єднання, патріотичні організації (скажімо, ПЛАСТ) тощо. До речі, такого роду простори досить активно насичуються акторами у етнічно диверсифікованих зарубіжних країнах, особливо у США, Канаді.

ПЕРЕДБАЧУВАНІ ВИСЛІДИ. Зауважимо, що усі види і форми освіти (формальна, неформальна, інформальна), які забезпечують здобуття знань, мають можливості для формування платформи соціальної когезії, оскільки освіта як соціокультурний феномен має могутній багатоканальний потенціал впливу на соціальні процеси. Навчальні заклади можуть сприяти розумінню учнем складності проблем, пов'язаних з історичними та глобальними поточними подіями, можуть виховувати толерантність і закладати основу для такого роду поведінки, яка відповідає суспільним нормам; навчальні заклади сприяють соціалізації громадян різного соціального походження; освітні системи сприяють забезпеченню рівних можливостей для всіх, хто навчається; важливо, що освітні заклади можуть ефективно творити спільну основу для громадянства,

що є важливим чинником у контексті соціальної когезії [6], а в умовах поліетнічного суспільства вони мають відігравати консолідуючу роль у формуванні атмосфери міжетнічної толерантності, що позитивно впливає безконфліктний розвиток суспільства, тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1.Колесніченко, Максим. (2021). Проблематика соціальної когезії у зарубіжному науковому дискурсі. *Освітній дискурс. Збірник наукових праць*. Випуск 35 (7). С.17-32.

2.Колесніченко, Максим. (2023). Методологія дослідження соціальної когезії у сучасному зарубіжному дискурсі. *Освітній дискурс. Збірник наукових праць*. Випуск 46 (10-11). С.7-20.

3.Cohesion Definition & Meaning. Dictionary.com. URL: <https://www.dictionary.com/browse/cohesion>

4.Cohesion noun. Merriam-webster.com. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cohesion>

5.Fonseca, Xavier, Lukosch, Stephan, Brazier, Frances. (2019). Social cohesion revisited: a new definition and how to characterize it. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. Vol. 32. Issue 2. URL: <https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1497480>

6.Khan Zebun. (2016). Role of education in building social cohesion. *International Journal of Secondary Education*. Vol. 4, No. 2. Pp. 23-26. URL: DOI: 10.11648/j.ijsedu.20160402.12

7.Lefebvre Henri. (1991).The production of space. Oxford: Blackwell Publishing. 464 pp. URL: <https://transnationaleverydaylife.files.wordpress.com/2011/09/henri-lefebvre-the-production-of-space.pdf>

8.What is social cohesion? URL: <https://scanloninstitute.org.au/what-social-cohesion>

Кондов Костянтин
*кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри політології та соціології,
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Громадянське суспільство є невід'ємною складовою демократичної держави, що забезпечує активну участь громадян у політичному, соціальному та економічному житті країни. В умовах війни його роль значно зростає, оскільки саме громадянське суспільство стає одним із ключових факторів мобілізації населення, підтримки військових, гуманітарної допомоги та інформаційного спротиву. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну, що розпочалося 24 лютого 2022 року, поставило країну перед безпрецедентними викликами. В цих умовах громадянське суспільство продемонструвало високий рівень самоорганізації, згуртованості та ефективності, що стало одним із визначальних чинників стійкості України у протистоянні агресору.

Волонтерський рух, благодійні організації, ініціативи з підтримки внутрішньо переміщених осіб, допомога армії та розбудова міжнародних партнерств — усе це стало основою активної діяльності громадянського суспільства. Однак, поряд із цими досягненнями, існує низка проблем, які потребують дослідження. Серед них – питання ресурсного забезпечення волонтерських ініціатив, ефективної взаємодії з державними структурами, захисту прав і свобод громадян в умовах воєнного стану та боротьби з ворожою пропагандою.

Метою даної публікації є аналіз особливостей функціонування та трансформації громадянського суспільства України в умовах повномасштабної війни; визначити ключові напрямки діяльності громадських організацій та волонтерських ініціатив, а також окреслити основні проблеми, з якими вони стикаються в умовах воєнного стану.

Поняття «громадянське суспільство» є предметом дискусій у соціології та соціально-політичній науці. У класичному ліберальному розумінні, яке підтримували Джон Локк і Алексіс де Токвіль, громадянське суспільство є простором добровільних асоціацій, які існують незалежно від держави та контролюють її дії [1; 2]. Ліберальні теорії стверджують, що громадянське суспільство сприяє розвитку демократії [3], тоді як представники неомарксизму, такі як Луї Альтюссер, вважають, що воно часто використовується панівним класом для збереження власної гегемонії [4].

Існують також розбіжності у визначенні меж громадянського суспільства. Деякі соціологи, зокрема Юрген Габермас, включають до нього засоби масової інформації та освітні установи [5]. Інші ж, як Роберт Патнем, обмежують громадянське суспільство неурядовими організаціями та волонтерськими рухами, які безпосередньо впливають на суспільну довіру і соціальний капітал [6].

На нашу думку, *громадянське суспільство* можна визначити як *сукупність незалежних від держави та бізнесу добровільних асоціацій, організацій, рухів і спільнот, які об'єднують громадян для захисту своїх інтересів, реалізації прав і свобод, участі в суспільному житті та впливу на державну політику*. Воно включає неурядові організації, профспілки, благодійні фонди, волонтерські ініціативи та інші форми самоорганізації громадян.

Російсько-українська війна кардинально змінила громадянське суспільство в Україні, зробивши його ще більш згуртованим, мобілізованим та впливовим. З початку повномасштабного вторгнення громадяни, волонтерські ініціативи та неурядові структури взяли на себе критично важливі функції – від збору гуманітарної допомоги до постачання амуніції для Збройних сил України. Війна значно посилила рівень громадської активності, сприяла зростанню соціального капіталу та довіри між людьми. Водночас, громадянське суспільство стикається з новими викликами, такими як боротьба з дезінформацією та питання ресурсного забезпечення волонтерських ініціатив.

У воєнний період громадянське суспільство України зазнало значного зростання як у кількісному, так і в якісному вимірі порівняно з довоєнним часом. Зокрема, станом на жовтень 2024 року кількість громадянських організацій в Україні становило 104 483 організації, тоді як у 2022 році – 96 543 організації [7]. В дослідженні, яке проводив Київський міжнародний інститут соціології, детально описуються напрямки діяльності та проблеми, з якими стикаються *організації громадянського суспільства*, а також *волонтерські організації* як окремі представники структури громадянського суспільства. Якщо раніше діяльність організацій громадянського суспільства була сконцентрована здебільшого на правозахисній та антикорупційній діяльності, то після початку повномасштабної війни вони стали ключовими гравцями у сфері допомоги армії та ветеранам (38%); жертвам війни та переселенцям (32%); роботі з молоддю та підлітками (31%); культури та спорту (29%) [8, с. 40]. Основними пріоритетними напрямками саме волонтерського сегменту громадянського суспільства є допомога ЗСУ (46%); допомога постраждалим від російської агресії, ВПО (26%) та гуманітарна допомога (20%) [8, с. 43].

Попри загальне зростання, громадські організації стикаються з низкою серйозних проблем, серед яких: брак стабільного фінансування (58%); вигорання активістів через довготривалі стресові умови (34%); технічна забезпеченість (28%) [8, с. 10]. Поряд з цим, волонтерські організації також відчують подібні проблеми, зокрема недостатню фінансову забезпеченість (32%); вигорання співробітників (14%); а також недостатню взаємодію з органами державної влади та місцевого самоврядування (11%) [8, с. 11]. Ці виклики змушують громадянське суспільство шукати нові моделі роботи та співпраці, залучати міжнародну підтримку та розвивати механізми для ефективнішої комунікації та суспільної взаємодії.

Під час війни в Україні значно зросла довіра громадян до інституцій громадянського суспільства. Зокрема, за даними Центра Разумкова за вересень 2024 року рівень довіри до громадських організацій склав 58,8%; до волонтерських організацій – 80,3%; а до добровольчих загонів – 79,5% [9].

Волонтерські ініціативи, благодійні фонди та громадські організації продемонстрували високу ефективність, швидкість реагування та прозорість у розподілі ресурсів. Багато українців стали безпосередніми учасниками волонтерського руху, що ще більше зміцнило зв'язок між громадянським суспільством і населенням. Такі організації почали виконувати функції, які раніше були винятково державною відповідальністю, наприклад, допомога військовим та евакуація цивільних. Як результат, суспільство все більше покладається на ці інституції, розглядаючи їх як ефективний механізм соціальної підтримки та національного спротиву.

Висновки. Громадянське суспільство України в умовах війни зазнало значної трансформації, перетворившись на один із ключових факторів національної стійкості. Спостерігається суттєве зростання кількості громадських організацій, переорієнтація їхньої діяльності на військову підтримку, допомогу постраждалим від війни та гуманітарні ініціативи, а також безпрецедентне зростання суспільної довіри до інституцій громадянського суспільства. Водночас, організації громадянського суспільства стикаються з серйозними викликами, серед яких брак стабільного фінансування, вигорання активістів через довготривалі стресові умови та недостатня технічна забезпеченість, що потребує розробки нових моделей роботи, залучення міжнародної підтримки та розвитку нових комунікативних можливостей для ефективнішої координації спільних зусиль.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Локк Дж. Два трактати про правління. Київ. Наш формат. 2023. 312 с.
2. Токвіль А. Про демократію в Америці. Київ. 1999. 590 с.
3. Даль Р. Поліархія: участь у політичному житті і опозиція. Х. Каравела. 216 с.
4. Альтюссер Л. Ідеологія та ідеологічні апарати держави. Спільне. 2010. № 3. URL: <https://commons.com.ua/uk/ideologiya-ta-derzhavni-ideologichni-aparati/>
5. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Львів. Літопис. 2000. 319 с.

6. Патнем Р. Гра в кеглі наодинці: занепад соціального капіталу Америки. Незалежний культурологічний часопис «І» 2001 р. URL: <https://www.ji.lviv.ua/n21texts/putnem.htm>

7. Ukrinform. В Україні збільшується кількість громадських організацій попри війну (30.10.2024). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3921815-v-ukraini-zbilsuetsa-kilkist-gromadskih-organizacij-popri-vijnu-analitiki.html>

8. Київський міжнародний інститут соціології. Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження (лютий 2024 року). URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://ednannia.ua/images/Procurements/Громадянське_суспільство_України_в_умовах_війни_звіт_з_комплексного_соціологічного_дослідження.pdf.

9. Центр Разумкова. Оцінка ситуації в країні та діяльності влади, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, віра в перемогу (вересень 2024 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-ta-diiialnosti-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-vira-v-peremogu-veresen-2024r>

Кречетова В. А.

*к.с.н., доцент кафедри соціології та філософії
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна
ORCID: 0000-0003-1665-4976
2002verak@gmail.com*

Склярова О. М.

*здобувачка першого бакалаврського рівня вищої освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
oximed.center25@gmail.com*

**ЧАСИ НОВОГО ГУМОРУ: ЗАГАЛЬНИЙ ВИМІР ГРОМАДЯНСЬКОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ І ЗМІНИ
2022-2024 РР.**

Тло повномасштабного вторгнення зокрема (починаючи з 2022 р.) та російсько-української війни загалом (починаючи з 2014 р.) призвело до стрімких змін в українському суспільстві. Хоча зазвичай (і небезпідставно) попереду соціальних змін в цьому відношенні бачать молодь, насправді такі зміни стосуються більшості України. Кожне покоління змагається зі своїми страхами та непевністю. Щось з цього старе, щось нове: частина речей які здавалися б неймовірними стали буденністю за кілька років. Попереду нової непевності для старших поколінь стала болюча втрата радянської ностальгії в Україні. Безпрецедентна, колосальна, значно більш перманентна ніж будь-коли до того. Радянський гумор, який до того пов'язував покоління та нації вербальними традиціями теж стає все менш і менш розповсюдженим в Україні. Враховуючи, що до громадянської ідентичності також типово ставились досить іронічно в часи стагнації, для багатьох старших людей 2022-2024 стали роками усвідомлення того, що весь цей час жарти були спрямовані проти них же самих. (що робить їх в кращому випадку гіркими, в гіршому – чорними). Враховуючи, що й Президент України був популярним коміком, таке розуміння є важким та проблематичним, глибоко пов'язаним з нещодавнім минулим країни, але також і його майбутнім.

У переважній більшості випадків, коли мова іде про новітні соціологічні дані щодо громадянської ідентичності, доводиться порівнювати переважно соціологічні дослідження вже безпосередньо 2020-х рр., такі що передують повномасштабному вторгненню та такі, які були зроблені вже після нього [3, 4]. В обох випадках мова іде про увагу до молоді як до безпосереднього рушія соціуму. Цей підхід більш ніж правильний, але в результаті в спеціалізованій літературі та наявних дослідженнях коли мова заходить про громадянську ідентичність існує суттєвий нахил не просто в сторону молоді, в сторону саме студентської молоді [2].

Між тим, що цікавить західних і загалом європейських дослідників в українській ідентичності часів повномасштабного вторгнення? Трансформація сенсів, яка спіткала саме гумористичний аспект нашого буття. Те що дотичний

колись як комік до пострадянського гумору Президент України В. Зеленський виглядає зовсім не кумедно для міжнародної спільноти і вже їх погляд трансформує погляд співгромадян на нього теж.

Це досить жваво вписується в концепцію метамодерну, яка зараз набуває популярності в тому числі і в Україні. Метамодерн тяжіє до самоорганізації, переосмислення власної ролі та власних інституцій [5].

Враховуючи серйозність змін громадянської ідентичності в цій площині, проблемам гумору нечасто приділяють належну увагу більшість соціальних студій та соціологія зокрема. Вони можуть не здаватись достатньо серйозним питанням, але враховуючи, що гумор є механізмом подолання, соціальної пам'яті та різноманітних дій, зміни в цьому відношенні заслуговують на кращу документацію, як вже продемонстровано досвідом інших країн.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вовк К. Чому ми сміємося, коли треба плакати: феномен українського гумору. Свідомі, 16.02.2023. URL: <https://svidomi.in.ua/page/chomu-my-smiemosia-koly-treba-plakaty-fenomen-ukrainskoho-humoru>

2. Кречетова В. А. Вища школа як чинник формування громадянської ідентичності студентів у сучасній Україні [Рукопис]: дисертація. Подається на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук / В. А. Кречетова ; наук. кер. К. Г. Михайлова. - Харків : НУА, 2018. - 254 с.

3. Покоління незалежності: Цінності та мотивації. *Соціологічна група «Рейтинг»*, 19.08.2021.
URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pokolenie_nezavisimosti_cennosti_i_motivacii.html

4. Таміліна Л. (2024). Між надією та відчаєм: цінності та переконання молодих українців сьогодні. *Вокс Україна*, 02.12.2024.
URL: <https://voxukraine.org/mizh-nadiyeyu-ta-vidchayem-tsinnosti-ta-perekonannya-molodyh-ukrayintsiv-sogodni>

5. Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія / К. Журба, І. Бех, С. Бойко, В. Євтушок, С. Гаряча, Л. Канішевська, І. Кучинська, С. Кучинський, О. Лісовець, І. Нестайко, Л. Павлова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Сеньовська, С. Толочко, С. Федоренко, І. Шкільна, В. Ясько ; за ред. К. Журба, О. Рейпольська. Київ : «Компрінт». – 2024. – 232 с.

Кривоус В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
ozamashkina@gmail.com

Замашкіна О.

к.п.н., доцент кафедри права і соціальної роботи,
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
ORCID: 0000–0001–7343–3497
ozamashkina@gmail.com

ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ

Сучасний стан природного середовища характеризується наявністю глобальних екологічних проблем: скорочення озонowego шару і забруднення атмосфери, транскордонне переміщення забруднювальних речовин, зміна клімату, збереження біорізноманіття, кислотні дощі, опустелювання, ресурсна криза тощо. Зазначені проблеми сьогодні викликають особливе занепокоєння з боку світової спільноти, оскільки є результатом антропогенної діяльності, яка часто суперечить законам природи.

Мета статті – Охарактеризувати актуальні глобальні екологічні проблеми сучасності, визначити їхні причини та наслідки, а також запропонувати основні напрями та підходи до їхнього подолання в контексті сталого розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання екологічної політики, окремих аспектів її національного та міжнародного механізмів, реалізації присвячені праці відомих українських вчених В.В.Костицького, А.П.Гетьмана, Н.Р.Малишевої, Г.І.Балюк, А.Г. Бобкової, М.В.Краснової, С.М.Кравченко,

В.Л.Мунтяна, Н.Р. Кобецької, Ю.С.Шемшученка, М.В.Шульги, І.І.Каракаша та інших.

Результати дослідження. На сьогодні більшість країн задіяна у вирішенні глобальних екологічних проблем і на основі міжнародного співробітництва визначають раціональні норми природокористування.

Необхідно зазначити, що провідну роль у міжнародному екологічному співробітництві відіграє ООН, органи якої опікуються, зокрема, і питаннями охорони довкілля. В ООН існує і спеціальна програма з охорони навколишнього середовища – ЮНЕП. Сьогодні питаннями охорони довкілля опікується і Міжнародний союз охорони природи і природних ресурсів (1956 р.).

Останніми роками спостерігається активізація багатостороннього міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля. Міжнародне співробітництво в цьому напрямі здійснюється через: координацію нормотворчої діяльності щодо врегулювання транскордонних екологічних проблем (розробка модельних законів); взаємодію держав щодо реалізації екологічних програм під егідою ООН; регулювання природоохоронної діяльності за допомогою конвенцій, договорів та угод, що ґрунтуються на єдиному підході різних держав до розв'язання екологічних проблем; спільні природоохоронні проєкти, науково–технічну співпрацю та ін. Ключовим в історії міжнародного екологічного співробітництва є Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі та під водою.

Так, проблема глобальних кліматичних змін, на думку вчених, пов'язана з очікуваним потеплінням, причиною якого є техногенні викиди парникових газів, що мають здатність затримувати теплове випромінювання земної поверхні, нагрітої Сонцем. Накопичення парникових газів в атмосфері призведе до потепління, що супроводжуватиметься таненням полярних льодів, підйомом рівня Світового океану, затопленням густонаселених приморських низовин і островних держав, опустелюванням, скороченням літніх опадів на 15–20% в основних сільськогосподарських районах. За прогнозами вчених, до 2035 року очікується подвоєння вмісту CO₂ в атмосфері. Відповідно, глобальне потепління

становитиме від 1,5 до 4,50 градусів С. До цього часу очікується підйом рівня моря від 8 до 29 см і до 65 см до 2100 року. Найвищий відсоток викидів припадає на такі країни, як Китай і США [4, с. 348].

Одним із найдієвіших шляхів розв'язання проблеми зміни клімату є переорієнтація всіх країн на раціональне використання енергоресурсів, а також скорочення викидів в атмосферу парникових газів. Для реалізації зазначеного світовій спільноті необхідно переходити від традиційних способів отримання енергії до альтернативних (наприклад, до використання вітряних електростанцій, сонячних батарей тощо). Крім того, необхідно розробляти й удосконалити нормативну правову базу, що містить норми, які регламентують зниження викидів парникових газів. Сьогодні багато країн світу взяли на себе зобов'язання, що містяться в Рамковій конвенції ООН про зміну клімату та Кіотському протоколі. На рівні урядів окремих країн ухвалюють закони, що регулюють вуглецеві викиди. За прогнозами кліматологів, для стримування зростання температури в межах до 2 градусів, країни до 2050 року мають знизити глобальні викиди порівняно з рівнем 1990 року, а до кінця XXI століття – скоротити до нуля.

За даними аналітиків, Великобританія з 2000 року в середньому знижувала викиди вуглекислого газу на 3,3 %, щорічно, Франція – на 2,7 %, США – на 2,3 %. Середньорічне зниження вуглецевих викидів за останні 15 років становило 1,3 % [2, с. 94]. Очевидно, що темпи зниження викидів занадто низькі. За оцінками експертів, для запобігання незворотним змінам клімату щорічне зниження викидів вуглекислого газу аж до 2100 року повинно становити щонайменше 6,3 %.

Ще однією глобальною екологічною проблемою є проблема кислотних дощів, оскільки за останні кілька років спостерігається тенденція збільшення обсягів викидів оксидів сірки й азоту, аміаку та летких органічних сполук. Джерелами таких викидів є: теплоелектростанції та інші стаціонарні джерела під час спалювання вугільного палива – близько 88 %; паливно–енергетичний

комплекс – 85 % подібних викидів; тваринницькі підприємства (під час застосування добрив).

Наслідками кислотних дощів є: економічні втрати (стають безрибними озера; через підкислення ґрунту всихають ліси, і, як наслідок, ми втрачаємо деревину; гинуть живі організми, які потрапили до зони ураження; кислотні дощі можуть спровокувати астму, серцеві й легеневі захворювання в людини та ін.). Необхідно зазначити, що найбільш схильні до випадання кислотних дощів США, Китай, Японія і Канада. Розв'язати зазначену проблему вдасться тільки шляхом упровадження альтернативних технологій у роботу теплоелектростанцій, паливно–енергетичного комплексу, тваринницьких підприємств.

Ще однією глобальною екологічною проблемою є проблема збереження біологічного різноманіття. Видове багатство природи безпосередньо залежить від природних і антропогенних чинників. Виходячи з даних Державної доповіді про стан та про охорону довкілля у 2015 році, на сьогоднішній день під загрозою зникнення перебуває від 0,1 % безхребетних і до 30 % земноводних видів тваринного світу. Крім того, загроза зникнення не виключена для 5 % рослин [3, с. 189].

При цьому основними загрозами біорізноманіттю є: руйнування середовищ існування тварин і рослин; хімічне забруднення довкілля; фрагментація ландшафтів і «островізація» природних екосистем; трансформація традиційного агроландшафту; загроза трансформації аборигенного біорізноманіття за рахунок інвазій чужорідних видів; загрози біорізноманіттю, пов'язані з високим рівнем браконьєрства та переексплуатацією біологічних ресурсів; загрози лісовому біорізноманіттю у зв'язку з лісовими пожежами та іншими антропогенними впливами, пошкодженнями шкідливими організмами й хворобами лісу [1, с. 33].

З метою розв'язання проблеми збереження біорізноманіття у світі було ухвалено Стратегічний план у галузі збереження та сталого використання біорізноманіття на 2018-2030 роки. Відповідно до зазначеного документа всі країни зобов'язуються вживати заходів для збереження біорізноманіття. У

рамках зазначеного плану було закріплено двадцять цільових завдань зі збереження та сталого використання біорізноманіття, прийняті в Аїті. У свою чергу уряди країн взяли на себе зобов'язання щодо закріплення в національному законодавстві та національних стратегіях, планах зазначених цільових завдань.

Висновки. Отже, з метою подолання глобальних економічних проблем необхідно поступово переорієнтувати всі країни на раціональне використання енергоресурсів і скорочення викидів в атмосферу парникових газів. Це можливо за умови переходу від традиційних способів одержання енергії до альтернативних. Розробляти й удосконалити нормативну правову базу, що містить норми, які регламентують зниження викидів парникових газів. До того ж слід зміст Паризької угоди з клімату, а саме в аспекті встановлення заходів відповідальності за невиконання зобов'язань країнами-учасницями угоди, а також в аспекті визначення конкретних зобов'язань, які беруть на себе держави щодо скорочення викидів парникових газів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Маленко Я. В., Ворошилова Н. В., Поздній Є. В. Глобалізація та екологічні проблеми. Кривий Ріг. КДПУ. 2024. Частина I. 291 с.
2. Шкурат М. Є., Ніколаєва А. П. Розвиток «зеленої економіки» як рушійної сили сталого розвитку світової економіки. *Modern Economics*. 2024. № 45(2024). С. 94–99.
3. Толочко С. В., Бордюг Н. С. Реалізація компетентнісного потенціалу формування екологічної компетентності в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 49. С. 189–195.
4. Чиж В.О., Бондаренко О.В., Нестеров Б.Б. Наслідки збройної агресії як виклик для екологічного права. *Наукові перспективи*. 2022. № 11(29). С. 348–357.

Кромкіна О.В.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Рені, Україна

kromkina576fz-2024@idguonline.net

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: РІЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЗАЛУЧЕННІ МОЛОДІ

У сучасному світі соціальні мережі відіграють центральну роль у комунікації, поширенні інформації та мобілізації громадськості щодо основних соціальних питань. Одним із таких напрямків є екологія, яка набирає популярності серед молоді. Цифрові технології можуть сприяти прискоренню поширення екологічних ініціатив, дозволяючи ширшому колу людей брати участь в обговоренні та вирішенні екологічних проблем. [2, с. 24.] Однак ефективність цих ініціатив часто обмежується рядом проблем, які ускладнюють їх реалізацію. Водночас є багатообіцяючі способи покращити те, як ми використовуємо соціальні медіа для екологічної пропаганди, допомагаючи молодим людям стати більш відповідальними до навколишнього середовища.

Незважаючи на переваги цифрових комунікацій, існує ще багато проблем під час реалізації екологічних ініціатив через соціальні мережі. Однією з найбільших проблем є поверхнева активність, коли користувачі просто лайкають, ретвітують і коментують, не вживаючи жодних реальних дій. Це створює ілюзію підтримки населення, але не має реального впливу на екологічні проблеми. [2, с. 25].

Тимчасовий характер інформаційного простору соціальних мереж зумовлює відносно короткий життєвий цикл екологічних рухів. У міру зміни тенденцій ініціативи можуть швидко втрачати популярність, а їх довгострокова ефективність може зменшуватися. Крім того, екологічні ініціативи часто стають об'єктом дезінформації та маніпуляцій. Фейкові новини, перебільшення або неправдиві факти про екологічні катастрофи можуть ввести користувачів в оману та підірвати довіру до проблем реального світу.

Серйозною проблемою є також комерціалізація природоохоронної діяльності. Деякі компанії просто використовують екологічні проблеми для

покращення іміджу, не вживаючи жодних реальних дій, що знижує довіру людей до їхніх екологічних ініціатив і ускладнює визнання реальних проектів. Крім того, багато екологічних ініціатив у соціальних мережах є добровільними та не мають системної підтримки. Відсутність співпраці між державними установами, науковцями та організаціями громадянського суспільства обмежує вплив на реальні зміни навколишнього середовища [1, с.136].

Однак цифрові комунікаційні технології відкрили колосальні перспективи для розвитку екологічного руху. Цифрова екологічна освіта через соціальні мережі може підвищити екологічну обізнаність молоді. Інтерактивні формати, такі як відео, інфографіка та вебінари, можуть зробити екологічну інформацію зрозумілою та привабливою. Гейміфікація екологічної діяльності шляхом впровадження ігрових елементів, таких як екологічні виклики та програми моніторингу екологічного сліду, може заохотити молодих людей до активної участі.

Співпраця з урядами та міжнародними організаціями зробить екологічні ініціативи більш ефективними та сталими. Фінансове та методичне забезпечення забезпечує довгострокову ефективність проекту. Інтеграція екологічних дій у повсякденне життя за допомогою мобільних додатків, цифрових платформ волонтерства та професійних спільнот у соціальних мережах може реально змінити поведінку молодих людей [1, с.138]. Нарешті, підтримка лідерів екологічної думки, таких як популярні блогери та впливові особи, може допомогти вам швидко донести важливі екологічні повідомлення до широкої аудиторії.

Соціальні мережі та медіа, безсумнівно, мають потенціал як інструмент захисту навколишнього середовища, але їх неоднозначність вимагає критичного аналізу та системного підходу [3, с. 99]. Найбільші проблеми полягають у тому, що поверхнева діяльність, обмежена символічними діями, зводить нанівець реальний вплив, швидкоплинність інформації та дезінформація ускладнюють формування стійкої екологічної свідомості, а комерціалізація екологічних ініціатив підриває довіру людей до екологічного руху.

Водночас цифрові платформи також дають величезні перспективи для екологічного розвитку. Інтерактивна цифрова екологічна освіта є важливим інструментом для підвищення екологічної грамотності. Співпрацюйте з урядами та міжнародними організаціями, щоб надати ресурси та підтримку, необхідні для реалізації великомасштабних проектів. Гейміфікація екологічних заходів може допомогти молодим людям брати участь і розвивати екологічні звички. Підтримка лідерів думок може допомогти вам ефективно донести своє екологічне повідомлення та мобілізувати громадську думку.

Соціальні мережі можуть бути вагомим інструментом для зміни навколишнього середовища, але досягнення цієї мети вимагає подолання існуючих проблем і ефективного використання існуючих можливостей. Комплексний підхід, що поєднує освітню, організаційну та інформаційну стратегії, є запорукою успіху.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бачмага Р. О., Химиця Н. О. Сучасні підходи до використання вебпорталу територіальної громади для популяризації екотехнологій. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2023. № 64. С. 131–142. URL: <http://v-khsac.in.ua/article/view/294895>.

2. Данилко О. Сучасні комунікаційні технології для популяризації екологічних інновацій серед молоді. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*. : Матеріали конф., м. Вінниця, 12 берез. 2024 р. Вінниця, 2024. С. 23–25. URL: <https://jitas.donnu.edu.ua/article/view/15236>.

3. До питання створення відкритої екологічної геоінформаційної системи / А. Б. Ачасов та ін. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2022. № 38. С. 97–105. URL: https://journals.uran.ua/ludina_dov/article/view/284312.

Лященко Т. В.

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова,

*м. Київ, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4716-2632>
e-mail: t.dudka2210@gmail.com*

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СОЦІАЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

У період швидких соціальних, економічних та технологічних змін все більшої актуальності набуває питання готовності підлітків до здійснення свідомих самостійних виборів, що є результатом соціального самовизначення.

Соціальне самовизначення являється визначальною характеристикою особистості, яка направляє свою діяльність на усвідомлення власної соціальної сутності, знаходження свого місця у житті та в соціальній структурі суспільства [3].

Підлітковий вік є періодом формування моральної свідомості особистості, її соціальної спрямованості: моральних поглядів, переконань, оцінки, суджень, уявлень щодо норм поведінки, запозичених у дорослих [1].

У цей віковий період потреба у самовизначенні пов'язана з розвитком самосвідомості. Даний процес характеризується прагненням до формування певної змістової системи, що обумовлює спрямування у майбутнє, пошук себе справжнього, сенсу свого існування, вибір професії, вибір життєвого шляху [2].

Саме у підлітковому віці присутній значний вплив на засвоєння життєвого досвіду, який неможливо компенсувати у майбутньому. Зусилля педагогів мають бути направлені на допомогу підлітку в усвідомленні власної унікальності, підтримку та сприяння його прагненню до саморозвитку.

Розглянемо структуру соціального самовизначення підлітків, що являє собою динамічну цілісну систему в процесі безперервної трансформації. Основними структурними компонентами цієї системи є: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-практичний та рефлексивно-аналітичний.

На основі проведеного теоретичного аналізу психолого-педагогічних особливостей підліткового віку нами визначено й схарактеризовано критерії та показники соціального самовизначення підлітків.

Когнітивний компонент. Критерій – комплексне уявлення підлітків щодо соціального самовизначення: встановлює рівень знань підлітків про суспільство, його структуру, соціальні ролі та очікування. Показники цього критерію передбачають:

знання про себе, соціум, сутність соціального самовизначення та його значення для людини;

усвідомлення соціальних ролей, норм, правил взаємодії у суспільстві; розуміння шляхів набуття необхідних якостей для здійснення соціального самовизначення.

Мотиваційно-ціннісний компонент. Критерій – особиста значущість потреби у соціальному самовизначенні: відображає рівень внутрішньої мотивації до соціальної активності та усвідомлення особистісних цінностей. Основні показники:

позитивні мотиваційні установки щодо своїх життєвих перспектив; виявлення інтересу до власного майбутнього, зокрема професійного та громадянського; прагнення до соціальної активності;

стійкість соціальних цінностей, усвідомлення соціальної відповідальності.

Діяльнісно-практичний компонент. Критерій – дотримання соціальних норм та прояв соціальної активності; спрямованість на соціальну взаємодію: характеризує здатність підлітків реалізовувати свої соціальні наміри на практиці. До його показників належать:

готовність брати участь у практичній діяльності; відповідальність за результати власної діяльності;

уміння будувати конструктивні відносини в соціальному середовищі.

Рефлексивно-аналітичний компонент. Критерій – усвідомлення свого соціального досвіду; здатність аналізувати, оцінювати та коригувати свої дії та вчинки: визначає рівень усвідомлення власного розвитку в соціальній сфері. Основні показники:

здатність до самоконтролю власної діяльності;

здатність до самоаналізу, адекватність самооцінки власної діяльності.

Визначені нами критерії та показники дозволяють комплексно оцінити рівень соціального самовизначення підлітків та здійснювати цілеспрямовану педагогічну роботу, сприяючи успішній інтеграції підлітків у доросле життя.

Соціальне самовизначення – це тривалий процес, що вимагає постійної підтримки з боку педагогів, батьків та соціального оточення. Усвідомлення підлітками власної соціальної ролі зумовлює відповідальне ставлення до суспільства, формування активної життєвої позиції та готовність до участі в громадських ініціативах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех. І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності К. : Либідь, 2006. 272.
2. Доукіна, О. М. Сутність та особливості самовизначення старшокласників Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 2011. 2 (15). С. 72-79.
3. Дубінка М. М. Соціальне самовизначення старшокласників: пошук підходів до розуміння. *Рідна школа*. 2017. № 3-4. С. 15-19.

Мартиненко О.

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

спеціальність 231 Соціальна робота,

Український державний університет імені

Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0002-6069-3817>

Науковий керівник: Вайнола Р.Х.

доктор педагогічних наук, професор

кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

**РОЛЬ БЛАГОДІЙНИХ ФОНДІВ У СОЦІАЛЬНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
НАСЕЛЕННЯ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: ВИКЛИКИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ**

**THE ROLE OF CHARITABLE FUNDS IN SOCIAL SECURITY OF THE
POPULATION IN DELICATE TERRITORIES: CHALLENGES AND
PROSPECTS**

Внаслідок збройного конфлікту та окупації певних територій України виникають значні соціальні виклики, що ускладнюють життя населення. Деокупація супроводжується відновленням державного управління, але цей процес потребує значних ресурсів і часу. Особливого значення набуває діяльність благодійних фондів, які швидко реагують на нагальні потреби населення та здійснюють соціальну підтримку в умовах обмежених державних можливостей.

Основною метою цього дослідження є аналіз ключових викликів соціального забезпечення на деокупованих територіях, вивчення ролі благодійних фондів у вирішенні соціальних проблем, а також визначення перспектив удосконалення соціальної роботи у цих умовах.

Виклики соціального забезпечення на деокупованих територіях

Соціальна ситуація на деокупованих територіях характеризується рядом специфічних проблем, що потребують системного вирішення:

1. Зруйнована інфраструктура та брак соціальних послуг

Значна частина деокупованих територій зазнала руйнувань: пошкоджені житлові будинки, об'єкти соціальної інфраструктури (школи, лікарні, центри соціального захисту). Це ускладнює доступ населення до базових послуг, таких як охорона здоров'я, освіта та соціальна підтримка [1, с. 42].

2. Економічна нестабільність і зростання безробіття

Через воєнні дії багато підприємств припинили свою діяльність, а велика кількість громадян втратила роботу. Відсутність стабільного доходу та високий рівень безробіття посилюють соціальну кризу, сприяючи зростанню бідності [2, с. 68].

3. Гуманітарна криза та продовольча незахищеність

Порушення логістичних шляхів ускладнює доставку продуктів харчування та інших необхідних товарів. Це створює дефіцит продовольства, зростання цін і потребу в постачанні гуманітарної допомоги [3, с. 55].

4. Психосоціальні наслідки війни

Населення, що проживало під окупацією, часто стикається з психологічними травмами, депресією та посттравматичним стресовим розладом (ПТСР). Це вимагає створення програм психосоціальної підтримки та реабілітації [3, с. 77].

5. Безпекові ризики

Заміновані території, залишки боєприпасів і руйнування створюють небезпеку для мирного населення. Розмінування територій є складним та довготривалим процесом, що ускладнює повернення громадян до нормального життя [2, с. 90].

Роль благодійних фондів у соціальному забезпеченні населення

Благодійні організації виконують важливу функцію у подоланні гуманітарної кризи та підтримці найбільш уразливих категорій населення. Основні напрями їхньої діяльності включають:

1. Гуманітарна допомога

- Забезпечення продовольчими наборами, медикаментами, засобами гігієни;
 - Надання теплого одягу, ковдр та іншої необхідної продукції для зимового періоду;
 - Доставка питної води та будівельних матеріалів для відновлення житла
- [2, с. 105].

2. Медична та психологічна підтримка

- Організація мобільних медичних бригад для надання первинної медичної допомоги;
- Забезпечення медикаментами для хронічно хворих;
- Проведення консультацій психологів та психотерапевтів, створення груп підтримки [3, с. 112].

3. Освітні та професійні програми

- Організація дистанційного навчання для дітей, які залишилися без доступу до шкільної освіти;
- Проведення тренінгів та курсів для перекваліфікації дорослого населення;
- Надання стипендій для студентів з постраждалих територій [4, с. 125].

4. Розвиток місцевих ініціатив

- Підтримка малого бізнесу та стартапів на деокупованих територіях;
- Надання мікрогрантів на розвиток сільського господарства;
- Відновлення культурних та громадських центрів [4, с. 135].

Перспективи розвитку соціальної роботи благодійних фондів

Для підвищення ефективності соціального забезпечення на деокупованих територіях необхідно:

- Розширювати партнерство між державою, міжнародними організаціями та громадськими ініціативами;
- Впроваджувати цифрові платформи для швидкого реагування на потреби населення;
- Посилювати психологічну та реабілітаційну підтримку;
- Вдосконалювати систему фінансування благодійних ініціатив [5, с. 150].

Висновки

Благодійні фонди відіграють ключову роль у процесі соціального забезпечення населення на деокупованих територіях. Вони забезпечують життєво необхідну допомогу, підтримують вразливі категорії населення та сприяють поступовому відновленню громад. Однак подальший розвиток їхньої

діяльності потребує системного підходу, взаємодії з державними органами та міжнародними партнерами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петров І.І. Соціальна робота в умовах гуманітарної кризи. – Київ: Академія, 2023. – 200 с.
2. Іваненко П.П. Гуманітарна безпека в постконфліктних регіонах. – Харків: Видавництво ХНУ, 2022. – 150 с.
3. Сидоренко О.О. Психосоціальна підтримка населення у кризових ситуаціях. – Львів: Видавничий дім, 2021. – 180 с.
4. Мельник Т.В. Благодійні організації як суб'єкти соціальної роботи. – Одеса: Південний науковий центр, 2023. – 210 с.
5. Ковальчук Ю.Р. Розвиток соціальної політики в умовах збройного конфлікту. – Дніпро: Університет ДДУ, 2024. – 190 с.

Маршанкін А.

*Здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня вищої освіти
Українського Державного Університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
a.k.marshankin@udu.edu.ua*

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ Й СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Соціальне партнерство є ключовим елементом розвитку суспільства, особливо в умовах воєнного стану, коли взаємодія між державою, бізнесом і громадськими організаціями стає критично важливою. Війна спричиняє соціально-економічні труднощі, які вимагають мобілізації всіх ресурсів та ефективної координації між різними секторами. Соціально відповідальний бізнес відіграє значну роль у підтримці населення, допомагаючи забезпечити необхідні соціальні послуги, реабілітацію та психологічну підтримку. Соціальні інституції також адаптуються до нових викликів, співпрацюючи з різними секторами для підвищення ефективності своєї діяльності. В умовах війни

важливо сформувати нові механізми соціального партнерства, які сприятимуть збереженню стабільності та розвитку суспільства [4].

Адаптація до кризових умов є одним із першочергових завдань соціального партнерства. Війна призвела до значного погіршення умов життя багатьох громадян, особливо внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю та сімей загиблих. Держава змушена оперативно змінювати соціальну політику, розширюючи програми соціальної підтримки та залучаючи приватний сектор до їх реалізації [1]. Особливо важливим є створення кризових центрів, де люди можуть отримати необхідну інформацію, тимчасове житло, гуманітарну допомогу та юридичний супровід. Наприклад, у багатьох містах України почали працювати волонтерські центри, які забезпечують базові потреби переселенців.

Роль соціально відповідального бізнесу у воєнний час значно зростає. Компанії, які впроваджують стратегії корпоративної соціальної відповідальності, не лише підтримують власних співробітників, а й активно долучаються до загальнодержавних соціальних ініціатив [3]. Деякі підприємства організовують безкоштовне харчування для соціально вразливих верств населення, допомагають із працевлаштуванням переселенців або переналаштовують виробничі процеси для створення продукції, необхідної для військових та цивільних осіб. Такі ініціативи є важливими не лише з гуманітарної точки зору, а й у контексті довгострокової стабільності економіки країни.

Цифровізація соціальних послуг стає одним із ключових напрямів розвитку соціального партнерства. Використання сучасних технологій дозволяє автоматизувати процеси надання соціальної допомоги, що зменшує бюрократичні бар'єри та забезпечує більшу доступність послуг. В Україні активно розвиваються цифрові платформи, які дозволяють подати заявку на отримання соціальної допомоги або проконсультуватися онлайн із фахівцем. Наприклад, мобільні додатки для ветеранів війни та переселенців допомагають швидко отримати доступ до необхідної інформації та державних послуг. Крім

того, цифровізація сприяє прозорості соціальних виплат і допомагає уникати корупційних схем.

Посилення міжнародного співробітництва є важливим чинником розвитку соціального партнерства. Україна отримує значну допомогу від міжнародних організацій, які надають фінансову підтримку, гуманітарну допомогу та експертну оцінку щодо реформування соціальної сфери [2]. Наприклад, міжнародні фонди фінансують будівництво житла для переселенців, надають гранти малому бізнесу, який підтримує соціальні ініціативи, та розвивають програми навчання для постраждалих від війни. Залучення міжнародного досвіду дозволяє ефективніше реалізовувати соціальні проєкти та інтегрувати українську соціальну політику в європейську систему.

Психосоціальна підтримка населення є одним із пріоритетних завдань соціальних служб у партнерстві з бізнесом і міжнародними організаціями. Велика кількість людей, які пережили війну, потребують психологічної реабілітації та соціальної інтеграції. Наприклад, спеціалізовані центри працюють над реабілітацією військових, які повернулися з фронту, та допомагають їм адаптуватися до мирного життя. Також багато волонтерських організацій працюють з дітьми, які пережили окупацію чи втратили родичів, пропонуючи їм психологічну підтримку через арт-терапію, спортивні активності та інші методи соціальної адаптації [5].

Соціальне партнерство є важливим механізмом стабілізації та розвитку суспільства в умовах воєнного стану. Інтеграція соціально відповідального бізнесу, цифровізація соціальних послуг, міжнародна співпраця та психосоціальна підтримка є ключовими напрямками, які дозволяють ефективно реагувати на виклики сьогодення. Впровадження нових підходів до співпраці між державою, бізнесом і громадським сектором сприятиме побудові стійкої соціальної системи, яка здатна адаптуватися до кризових умов і забезпечувати допомогу населенню на всіх рівнях. Взаємодія між цими секторами сприяє створенню нових можливостей для відновлення країни та формує основу для майбутнього соціально-економічного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України "Про соціальні послуги" : Закон від 17.01.2019 р. № 2671-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 19. – Ст. 73.
2. Аналітичний звіт "Стан соціальної сфери України в умовах війни" / Інститут соціальних досліджень. – Київ, 2023. – 112 с.
3. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: виклики та можливості / Центр економічних досліджень. – Харків: Вид-во ХНЕУ, 2022. – 95 с.
4. Соціальна політика в умовах кризи / Науково-дослідний інститут соціального розвитку. – Київ: НДІСР, 2023. – 140 с.
5. Підтримка вразливих верств населення в період воєнного стану / Український центр стратегічних досліджень. – Львів: УЦСД, 2024. – 120 с.

Matiushyna Y.A

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Kraków, Polska

ORCID: 0009-0000-0286-1873

yaroslava.matiushyna@student.up.krakow.pl

TURNUSY REHABILITACYJNE JAKO ELEMENT ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO I REHABILITACJI SPOŁECZNO- PSYCHOLOGICZNEJ

Wstęp

Turnusy rehabilitacyjne stanowią istotny element zabezpieczenia społecznego, wspierając osoby z niepełnosprawnością oraz inne grupy społeczne w procesie rehabilitacji społeczno-psychologicznej. Celem turnusów jest nie tylko poprawa sprawności fizycznej uczestników, ale także ich integracja społeczna, wsparcie psychologiczne i zwiększenie samodzielności życiowej. Jak zauważa Uścińska (2021), „rehabilitacja społeczna i psychologiczna stanowi kluczowy aspekt zabezpieczenia społecznego, wpływając na poprawę jakości życia osób z niepełnosprawnością”.

Cel artykułu

Celem artykułu jest analiza roli turnusów rehabilitacyjnych w systemie zabezpieczenia społecznego i rehabilitacji społeczno-psychologicznej. Przedstawiono w nim zarówno pozytywne aspekty turnusów, jak i wyzwania związane z ich organizacją i dostępnością.

Analiza ostatnich badań i publikacji

Turnusy rehabilitacyjne pełnią kluczową funkcję w procesie wsparcia osób z niepełnosprawnością, co podkreśla Kowalska (2020), wskazując, że „regularny udział w turnusach rehabilitacyjnych przyczynia się do poprawy nie tylko zdrowia fizycznego uczestników, ale także ich kondycji psychicznej i społecznej”. Istnieją jednak istotne bariery w ich dostępności, wynikające z ograniczeń finansowych oraz niewystarczającej liczby miejsc.

Według Wójcika (2022), skuteczność turnusów rehabilitacyjnych zależy od ich kompleksowego charakteru, który obejmuje „zarówno terapię fizyczną, jak i wsparcie psychologiczne oraz działania integracyjne”. W Polsce turnusy rehabilitacyjne organizowane są zarówno przez instytucje publiczne, jak i organizacje pozarządowe, jednak ich skuteczność jest zróżnicowana w zależności od dostępnych zasobów i jakości usług.

Wyniki badań

Badania przeprowadzone przez Kowalską (2020) wskazują, że uczestnicy turnusów rehabilitacyjnych odczuwają znaczną poprawę swojego stanu psychicznego i społecznego. Ponadto, turnusy te sprzyjają tworzeniu sieci wsparcia między uczestnikami, co pozwala na długofalowe efekty w zakresie integracji społecznej. Z kolei Wójcik (2022) zwraca uwagę na potrzebę dostosowania turnusów do indywidualnych potrzeb uczestników, podkreślając, że „brak elastyczności w programach rehabilitacyjnych może ograniczać ich skuteczność”. Wskazuje on również na konieczność zwiększenia finansowania turnusów, aby mogły być bardziej dostępne dla szerokiego grona odbiorców.

Wnioski

Turnusy rehabilitacyjne stanowią ważny element systemu zabezpieczenia społecznego oraz rehabilitacji społeczno-psychologicznej. Ich rola w poprawie jakości życia osób z niepełnosprawnością oraz w ich integracji społecznej jest niepodważalna. Jednakże, jak wskazują badania, konieczne są dalsze działania w zakresie poprawy dostępności turnusów oraz dostosowania ich do zróżnicowanych potrzeb uczestników. Należy również podkreślić konieczność większego zaangażowania państwa i organizacji społecznych w rozwój programów rehabilitacyjnych, co pozwoli na zwiększenie ich skuteczności oraz objęcie wsparciem większej liczby osób.

LITERATURA:

1. Uścińska, E. (2021). Zabezpieczenie społeczne w Polsce. Wyzwania i perspektywy. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe.
2. Kowalska, M. (2020). Integracja usług rehabilitacyjnych i społecznych dla osób z niepełnosprawnością w Polsce. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
3. Wójcik, J. (2022). Zarządzanie rehabilitacją osób z niepełnosprawnością w Polsce: wyzwania i perspektywy. Kraków: Wydawnictwo Naukowe.

Мельничук О. І.
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0006-4607-9553>
o.i.melnychuk@udu.edu.ua

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Якщо ми звернемо увагу на те, які методи вивчення соціальних явищ використовуються у сучасному науковому світі, то одним із найбільш відомих та впливових методів, і в цілому, у найбільшій мірі нейтральному та оптимальному, що самий по собі здається найменш ідеологізованим, є метод структурного

функціоналізму. Його основоположником є відомий американський соціолог Толкотт Парсонс (1902-1979), автор книги «Структура соціальної дії» (1937).

Першопочатково, ідеї, що пізніше лягли в основу метод структурного функціоналізму, – це позиції, що розвивалася в межах філософії позитивізму (О. Конт, Г. Спенсер), і не дивлячись на те, що ця філософія у своїй сутності так само глибоко ідеологічна, у той же час, одне положення цього напрямку приймається більшістю сучасних наукових і навіть філософських шкіл.

Це положення полягає в тому, що будь-який об'єкт – незалежно від того, чи є це природний об'єкт, чи об'єкт культури, – завжди можна розглядати як такий, що містить у собі певні функції [3, р. 9-10]. Цей об'єкт виконує певні функції у контексті розвитку природи чи культури, але й самий по собі складається з певних функцій. Функції в свою чергу породжують певні структурні компоненти, та, зрештою, самі структури, звідки і походить саме поняття структурного функціоналізму. Усе, про що можна говорити як про об'єкт наукового вивчення, обов'язково включає в себе певні функціональні структури. Людина може бути не лише суб'єктом, а й об'єктом, тоді вона є соціальним об'єктом, здатною на взаємодію з іншими.

Якщо розглядати суспільство як об'єкт, то передбачається, що будь-яке суспільство має об'єктивні потреби, що задовольняються певними людьми, які є частиною цього суспільства, відповідають за задоволення цих потреб, і тому ці люди володіють певною соціальною функцією [2, с. 285–286].

Головна проблема структурного функціоналізму полягає в тому, що іноді виникають феномени які дуже важко описати з точки зору функціонального призначення. Однак, у випадку вивчення суспільства таких компонентів практично не існує. Тим не менш, певні заперечення до структурно-функціонального підходу були висунуті і у дослідженні суспільства, що можна продемонструвати на деяких прикладах.

Люди з психофізичними порушеннями якраз є тими самими об'єктами про яких дуже важко сказати, що вони виконують певну соціальну функцію, і самі містять у собі певні функції, особливо якщо розглядати людей з тяжкими

порушеннями. Тим не менш, такі об'єкти повністю вписуються в теорію структурного функціоналізму, а якщо говорити про потребу соціалізації дітей, то вона задовольняється не самими дітьми, а іншими людьми, які здійснюють їх виховання. Ймовірно, певні люди з психофізичними порушеннями не мають можливості самостійно задовольняти свої природні та соціальні потреби, однак вони ніяк не порушують саму систему соціальної структури. У більшості випадків люди з психофізичними порушеннями відповідають певними реакціями під час здійснення їх соціалізації, тому можна також розглядати їх особистості як системи, що містять в собі функції та можуть підтримувати здійснення власної соціалізації.

Соціалізація дітей з порушенням психофізичного розвитку – це об'єктивна потреба суспільства. Задоволення потреби соціалізації виникає у батьків або вихователів цих дітей, а цей процес може призводити до утворення різноманітних структур, або такі додаткові соціальні функції беруть на себе вже існуючі структури (наприклад, сім'я або інтернат). Із цього випливає, що потреба соціалізації осіб з психофізичними порушеннями втілюється у структурах, що утворюють люди, які входять в об'єднання і здійснюють виконання функції реалізації цієї потреби. Усі функціональні структури завжди є нічим іншим, як соціальними інститутами. Інститути – це форми соціальної організації, що склалися історично, та які у свою чергу реалізують певні соціальні функції. На сучасному етапі в Україні функцію соціалізації дітей з психофізичними порушеннями та порушеннями зору зокрема можуть виконувати такі спеціально створені структури й інститути як система закладів спеціальної та інклюзивної освіти, навчально-реабілітаційні центри та інклюзивно-ресурсні центри, у тому числі ті, що спеціалізуються на реабілітації дітей з порушенням зору.

Таким чином, яка б потреба не була взята у суспільстві, завжди обов'язково будуть існувати люди, групи людей, або навіть цілі товариства і спільноти, які ці потреби задовольняють. Тому при розгляді феномену соціалізації людей з психофізичними порушеннями потрібно завжди мати на увазі, що, хоча ця потреба відноситься до самих дітей з психофізичними порушеннями, однак її

задоволенням займаються інші особи, які беруть на себе цю місію, тому структури і функції, що виникають у зв'язку з задоволенням цієї потреби утворюють у більшій мірі не самі суб'єкти з цієї потребою, а інші суб'єкти, які забезпечують реалізацію цих потреб.

Іншим важливим елементом у процесі задоволення потреби соціалізації є її зовнішні фактори або умови, що складаються з усього комплексу соціальних, правових, культурних, ідеологічних та інших передумов, що безпосередньо впливають на самий зміст та характер здійснення соціалізації дітей з психофізичними порушенням [1, с. 27], тому неможливо вичерпно дослідити явище соціалізації дітей з психофізичними порушеннями без урахування їх соціокультурних засад.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Татьянчикова І.В. Основи соціалізації особистості з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Спеціальна освіта» освітньо-професійної програми «Логопедія». Запоріжжя: ЗНУ, 2023. 200с.

2. Шевченко Н. В. Соціальне партнерство в освіті: структурний функціоналізм як методологічна орієнтація. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* 2014. № 1. С. 285-294.

3. Radcliff-Brown A. R. On social structure. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.* 1940. Vol. 70, № 1. P. 1-12.

Михайлян А.А.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 «Соціальна робота»

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

Івженко І.Б.

*доцент кафедри соціальної освіти
та соціальної роботи*

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2224-3292>

м. Київ, Україна

inna_ivzhenko@ukr.net

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ЧЕРЕЗ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Проблема соціально-психологічної адаптації ветеранів є однією з ключових у контексті реінтеграції військовослужбовців у мирне життя. Внаслідок військових дій ветерани стикаються з численними труднощами, зокрема психологічними травмами, соціальною ізоляцією, складнощами у відновленні професійної діяльності та стигматизацією з боку суспільства. Одним із найефективніших механізмів адаптації ветеранів є їх працевлаштування, що сприяє зниженню рівня стресу, підвищенню самооцінки та відновленню соціальних зв'язків. Водночас процес працевлаштування ветеранів супроводжується численними труднощами, серед яких психологічні бар'єри, недостатній рівень професійної підготовки та упереджене ставлення роботодавців [3].

Соціально-психологічна адаптація ветеранів — це складний, багатовимірний процес, що включає інтеграцію військовослужбовців у цивільне суспільство після завершення військової служби. Цей процес передбачає трансформацію особистісних, соціальних і професійних установок ветеранів, спрямовану на відновлення їхньої активної участі в соціальному житті. Ветерани проходять крізь кілька ключових етапів адаптації, серед яких зміна соціальних ролей, відновлення міжособистісних стосунків, формування нових поведінкових стратегій та подолання психологічних наслідків військового досвіду [4].

Значну роль у цьому процесі відіграють адаптаційні ресурси особистості, такі як когнітивна гнучкість, емоційна стійкість та здатність до самоорганізації.

Дослідження свідчать, що наявність підтримуючого соціального середовища, доступ до психологічної допомоги та можливість реалізації професійних навичок є важливими факторами успішної соціально-психологічної адаптації [5]. Водночас відсутність цих ресурсів може ускладнити процес адаптації, спричиняючи підвищений рівень стресу, депресивні стани та соціальну ізоляцію.

Існує кілька основних моделей соціально-психологічної адаптації ветеранів, серед яких:

1. Модель лінійної адаптації – передбачає поступове зниження рівня стресу та поступове пристосування до нових умов життя шляхом покрокового вирішення проблем, що виникають у процесі адаптації.
2. Модель кризової адаптації – описує адаптацію як процес проходження через кризові стани, що виникають унаслідок різкої зміни умов життя та необхідності кардинальної перебудови звичних життєвих орієнтирів і ролей.
3. Ресурсна модель адаптації – акцентує увагу на внутрішніх та зовнішніх ресурсах особистості, які можуть бути мобілізовані ветеранами для успішного подолання адаптаційних труднощів.
4. Інтегративна модель адаптації – поєднує в собі різні аспекти попередніх моделей і наголошує на комплексному підході до супроводу ветеранів, враховуючи їхні індивідуальні особливості, соціальні ресурси та професійні навички [1].

Особливе місце у забезпеченні успішної соціально-психологічної адаптації ветеранів займає сприяння їх працевлаштуванню. Працевлаштування не тільки забезпечує матеріальну стабільність, але й сприяє формуванню нового соціального статусу, підвищенню рівня соціальної інтеграції та зміцненню почуття самореалізації ветеранів [2]. Водночас для ефективної реалізації цього механізму необхідне створення відповідних програм професійної підготовки та перепідготовки ветеранів, подолання упереджених стереотипів роботодавців, а також розробка системного підходу до супроводу ветеранів під час пошуку роботи та адаптації на новому місці працевлаштування.

Таким чином, розробка та впровадження спеціалізованих програм адаптації ветеранів через працевлаштування є актуальним та необхідним

завданням. Використання системних підходів та створення комплексної підтримки дозволить ефективніше долати існуючі бар'єри й створити умови для успішної та стійкої адаптації ветеранів у мирному житті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Левченко О.С. Соціально-психологічна реабілітація ветеранів: проблеми та перспективи // Психологічні науки. – 2020. – № 6. – С. 112-125.
2. Коваленко В.М. Соціально-професійна адаптація військовослужбовців до ринку праці // Вісник соціальної роботи. – 2021. – № 8. – С. 98-110.
3. Петренко І.В. Працевлаштування ветеранів як ключовий фактор соціальної адаптації // Соціальна політика. – 2022. – № 4. – С. 47-58.
4. Шевченко Л.М. Проблеми соціальної інтеграції ветеранів у цивільне життя // Науковий вісник соціальної політики. – 2023. – № 1. – С. 79-92.
5. Захарченко О.Г. Соціальна адаптація ветеранів у період постконфліктного відновлення // Актуальні проблеми психології. – 2021. – № 9. – С. 66-78.

Мікуліна А.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
м. Ізмаїл, Україна
ruban_ak@ukr.net*

Рубан А.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри права і соціальної роботи
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
ORCID: 0000-0003-0427-3551
ruban_ak@ukr.net*

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЦЕСІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Актуальність теми дослідження зумовлена низкою чинників, пов'язаних із реалізацією завдань виховання підростаючого покоління, серед яких особливо вирізняються: високий рівень соціального запиту на організацію позанавчальної діяльності підлітків і залучення їх до різних форм соціально значущої поведінки,

профілактики різного роду девіацій у підлітковому середовищі; пошук способів забезпечення вимог державних освітніх стандартів до системи особистісних освітніх результатів школярів, реалізації принципів безперервності та наступності у вирішенні виховних завдань на всіх рівнях загальної освіти; необхідність достовірної оцінки та публічного представлення результатів і виховних ефектів, що досягаються через різні формати активності, пропонувані нині підростаючому поколінню, забезпечення моніторингу ефективності роботи такого роду об'єднань.

Мета дослідження – визначення ролі волонтерської діяльності у забезпеченні процесів соціалізації підлітків у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Волонтерська діяльність (волонтерство, волонтерський рух) як соціальний феномен сучасного суспільства є предметом дослідження багатьох українських і зарубіжних учених. Так, В. В. Вашкович, В. О. Болотова, Н. О. Ляшенко та Т. М. Байдак визначають волонтерську діяльність як «специфічну форму благодійництва, добровільну, безоплатну діяльність, яка характеризується вчиненням активних дій суб'єктом надання волонтерської допомоги на користь отримувача волонтерської допомоги з метою покращення його стану». І. В. Літяги та С. М. Ситняківської стверджують, що «волонтерська діяльність — це будь-яка соціальна, суспільно корисна, систематична та вмотивована неприбуткова діяльність фізичних і юридичних осіб, що проводиться шляхом виконання робіт, надання послуг громадянам, організаціям та суспільству загалом».

Результати дослідження. Оскільки в сучасній психолого-педагогічній науці та практиці стійко склалася думка про можливість «використовувати як основні критерії оцінювання ефективності реалізації системи виховання динаміку показників загальної соціалізованості школярів і вихованості, як більш окремого її аспекту», як методи дослідження ми обрали спостереження, анкетування і психолого-педагогічне тестування.

Аналіз результатів дослідження здійснювався шляхом порівняння даних діагностики, отриманих у двох вікових групах (молодші (12-13 років) і старші

(16-17 років) підлітки) від учасників волонтерської діяльності та їхніх однолітків, які не причетні до такої активності. Статистичну перевірку значущості впливу волонтерської діяльності на розвиток підлітків здійснено з використанням коефіцієнта кореляції через з'ясування характеру та міри взаємозв'язку рівня активності волонтерів, визначеного на підставі їхнього анкетного опитування, з даними тестування.

Теоретичною базою дослідження виступила низка положень, що лежать в основі системного підходу до визначення ключових напрямів і добору форм організації процесів виховання і соціалізації школярів у сучасних умовах, до забезпечення наступності та безперервності роботи таких форматів на всіх етапах шкільного дитинства.

Соціалізація сучасних підлітків протікає в умовах динамічної трансформації всієї системи суспільних відносин, традиційної аксіологічної сфери, способів комунікації в реальному та віртуальному просторі. Виражена домінанта мобільності, переорієнтація з ідей колективізму на пріоритет індивідуалізму, суб'єктивно загострене сприйняття понять про права і свободи особистості та про припущеність різних способів досягнення матеріального й нематеріального благополуччя, гіперконкуренція в більшості сфер життя, стрімке зростання впливу медійного простору, серйозні зміни у структурі комунікації в одно- і різновіковому середовищі, порушення у міжпоколінних зв'язках - лише частина найзначущіших тенденцій, що фіксуються багатьма дослідниками. Природно, що на тлі ситуації наростання загальної соціальної, економічної, політичної напруженості, пов'язаної з високим ступенем невизначеності сьогодення і майбутнього, помітні серйозні зміни в ціннісних орієнтаціях молодого покоління, що впливають на визначення ними власних перспектив, вибір стратегії й тактики реалізації актуальних життєвих завдань. Відповідно, посилюється соціальний запит на забезпечення в освітньому середовищі умов для адекватного простору різновікової взаємодії, спрямованого на всебічний особистісний розвиток, профілактику деструктивних тенденцій, мінімізацію ризиків девіантної поведінки, на залучення підлітків до

різноманітних форматів соціальної активності та стимулювання вияву їхньої ініціативи, самостійності та креативності в різних сферах.

Відповіддю системи освіти на такого роду вимоги стало активне використання різноманітних форм і способів організації позаурочного та позакласного життя школярів, зокрема й за допомогою волонтерської діяльності, яка втілюється в добровільній безоплатній допомозі, що її надають її учасники залежно від власних вподобань у найрізноманітніших сферах життя, включаючись у соціальне, медичне, екологічне, культурне, спортивне, пошуково-рятувальне, медіа-волонтерство. Волонтерська взаємодія дає можливість значного розширення соціально-комунікативного досвіду її учасників: це і робота з людьми з обмеженими можливостями, літніми людьми, дітьми, біженцями та іншими особами, які опинилися у важкій життєвій ситуації та потребують практичної допомоги, емоційної підтримки й соціальної інтеграції, і розширення участі в житті місцевої громади через організацію благодійних акцій, спортивних, культурних, екологічних заходів та інших ініціатив, які сприяють зміцненню соціальної та соціальної інтеграції, а також сприяють розвитку соціальної сфери, що є важливим фактором для розвитку волонтерського потенціалу.

Ключовими характеристиками волонтерської діяльності можна вважати її добровільність, безоплатність, соціальну значущість, взаємовигідність та організованість. Волонтерська діяльність на рівні основної та середньої загальної освіти може бути інтегрована в освітнє середовище, включена в навчальні програми або програми позаурочної діяльності, позакласної роботи, тим самим надаючи підліткам можливість застосовувати теоретичні знання на практиці, створюючи умови для прояснення й перевірки власних інтересів і можливостей, для усвідомлення своєї соціальної ролі, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, соціальних компетенцій.

З рештою, волонтерська діяльність приносить користь не тільки тим, кому допомагають, а й самим волонтерам. Участь у такій роботі сприяє особистісному

зростанню, розвитку професійних навичок, розширенню кола спілкування і формуванню ціннісних орієнтацій.

Висновки. Таким чином, інтеграція волонтерської діяльності на рівні основної та середньої загальної освіти в освітнє середовище володіє серйозним потенціалом у забезпеченні процесів розвитку й соціалізації школярів, дає змогу створювати додаткові можливості для стимулювання активності самих підлітків, у якій вони виступають у вираженій суб'єктній позиції, ініціюючи соціальні зміни та активно втілюючи їх у реальність, а не просто включно з пропонованими форматами активності; оцінювання впливу волонтерської діяльності на процес розвитку і соціалізації учнів; оцінка впливу волонтерської діяльності на процес розвитку та соціалізації учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артюшина М., Новікова Т., Туз О. Формування психолого-педагогічних компетентностей майбутніх фахівців економічних спеціальностей у процесі ступеневої освіти. *Зб. наук. праць Нац. академії Держ. прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 4(23). С. 5–21.
2. Горінов П. В., Драпушко Р. Г. Адміністративно-правове регулювання волонтерського руху в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 266–269.
3. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики. Суми. СДУ. 2020. 192 с.

Міхєєва О.Ю.
кандидат педагогічних наук, доцент

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ORCID 0000-0002-8358-3840
o.yu.mikheyeva@npu.edu.ua

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна, що триває в Україні, суттєво змінила підходи до соціальної роботи, особливо в роботі з молоддю. Молоде покоління стикається з численними викликами — втратою домівки, втратою близьких, психологічними травмами, вимушеною міграцією та складнощами інтеграції в нові громади. У таких умовах соціальні працівники використовують інноваційні технології, щоб підтримати молодь, допомогти їй адаптуватися та знайти ресурси для розвитку.

В сучасних умовах сучасна молодь зазнає значного стресу та соціально-психологічних труднощів, що пов'язані з рядом чинників, а саме: вимушене переселення — значна кількість молодих людей залишили свої домівки, переїхавши в інші регіони України або за кордон; наявність травмуючих чинників — молодь знаходиться в постійному стресі, що пов'язано з вибухами, втратами, страхом, невизначеністю майбутнього, які позначаються на їх психоемоційному стані; освітні труднощі — вимушене навчання онлайн, розрив у навчальному процесі, складнощі із доступом до якісної освіти; соціальна ізоляція — втрата звичного оточення та труднощі у встановленні нових соціальних зв'язків; безробіття та економічна нестабільність — обмежені можливості для працевлаштування та фінансові труднощі в сім'ях.

Тому ряд негативних чинників зумовлює соціальних працівників шукати нові та ефективні форми та методи роботи з сучасною молоддю.

Досить актуальним у сучасній соціальній роботі з молоддю є соціально-психологічна підтримка та кризове консультування. Дані методи дозволяють використовувати онлайн консультування, гарячі лінії, що спрощує доступ для молоді та створює доступний ресурс для швидкої допомоги в кризових ситуаціях. Також застосовуються у соціальній роботі групові терапевтичні сесії,

спрямовані на підтримку молоді, що переживає втрату чи розлуку. Досить популярними є методи арт-терапії, музичної терапії та тілесно-орієнтовані практики для зниження рівня стресу молоді [3, с. 329].

Соціальні працівники можуть пропонувати молодим людям брати участь та долучатися до освітніх та професійних програм з метою саморозвитку, розвитку професійних компетентностей та інших аспектів розвитку особистості.

Найчастіше це здійснюється через онлайн-курси та вебінари від українських та міжнародних освітніх платформ (Prometheus, Coursera, Udemy); програми професійної перепідготовки для молоді, яка втратила роботу; наставництво та менторські програми (наприклад, ініціативи GoGlobal та Ukraine Global Scholars); грантові програми на навчання за кордоном для студентів та молодих фахівців [1, с. 211].

В соціальній роботі чим далі, тим частіше використовуються цифрові технології та соціальні мережі, які є досить популярними серед молоді. Соціальні працівники використовують чат-боти та мобільні додатки для психологічної підтримки (наприклад, «Розкажи мені»); телеграм-канали та групи, де молодь може отримувати інформацію про житло, роботу, освітні можливості; онлайн-спільноти взаємодопомоги та підтримки (наприклад, Facebook-групи для переселенців).

Молоді люди долучаються до волонтерської діяльності та молодіжних ініціатив, що мають соціальне спрямування. Передбачається організація волонтерських проєктів, у яких молодь може брати участь (збір гуманітарної допомоги, допомога внутрішньо переміщеним особам, воїнам ЗСУ); залучення молоді до благодійних ініціатив (наприклад, «Старші Брати, Старші Сестри»); краудфандингові кампанії для підтримки молодих людей, які потребують допомоги [2, с. 200].

Важливим аспектом соціальної роботи є інтеграція молоді у нові громади, що відбувається через програми соціальної адаптації для ВПО; створення просторів для молоді (креативні хаби, молодіжні центри, коворкінги тощо).

Соціальна робота з молоддю в умовах війни – це виклик, який потребує гнучких підходів, сучасних технологій і комплексного підходу. Використання онлайн-інструментів, соціально-психологічної підтримки, освітніх можливостей і волонтерських ініціатив дає змогу допомогти молоді адаптуватися та розвиватися навіть у складних умовах. Попри всі труднощі, українська молодь демонструє стійкість, згуртованість та готовність до змін. Інноваційні технології соціальної роботи можуть стати ключем до відновлення та формування нового покоління, яке будуватиме майбутнє України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міхеєва О.Ю. (2022) Соціальна педагогіка (курс лекцій). К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. 429 с.
2. Неїжпапа Л.С. Кузнецова О.А., Самчук Л.С. (2023) Соціально-педагогічні умови соціалізації молоді у кризових ситуаціях. *Інноваційна педагогіка*. №59. 2023. С.199-202.
3. Пеша І.В., Сопівник І.В., Галайдюк В.В., Кошук О.Б. (2023) Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю. Навчальний посібник. Київ: Компринт, 2023. С.324-389.

Міхова А.

студентка IV курсу

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ruban_ak@ukr.net

Рубан А.

к.п.н., доцент кафедри права і соціальної роботи,

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ORCID: 0000-0003-0427-3551

ruban_ak@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ ПІД ВПЛИВОМ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Вступ. Останніми роками дедалі більше дослідників порушують питання про формування залежності від соціальних мереж, Інтернет-ресурсів або

мережевих комп'ютерних ігор. На перший погляд захоплення соціальними мережами здається нешкідливим заняттям, проте взаємозв'язок між захопленням віртуальним спілкуванням і формуванням різних відхилень у поведінці підлітків стає очевидним.

Особливо серйозними можуть бути наслідки захоплення соціальними мережами в підлітковому віці. Загальновідомо, що підлітковий вік відносять до кризових періодів розвитку особистості. При цьому криза підліткового віку є найтривалішою і найглибшою, оскільки відбувається перебудова не тільки в організмі підлітка, а й спостерігається серйозна трансформація у свідомості особистості, зміни в соціальній ситуації розвитку. Підлітку необхідно визначитися зі своїм статусом у колективі, якщо раніше він міг користуватися авторитетом і успіхами своїх батьків, то зараз цього недостатньо, потрібно демонструвати власні досягнення, тому що провідний вид діяльності в цьому віці – це неформальне спілкування з однолітками. Частково цим пояснюється захоплення підлітків спілкуванням у соціальних мережах.

Мета статті є дослідження впливу соціальних мереж на процес соціалізації сучасних підлітків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою для вивчення проблеми впливу соціальних медіа на культуру особистості є теорія інформаційного суспільства і теорія соціальної взаємодії в умовах розвитку інтернет–середовища. Цій проблематиці присвячені праці Д. Белла, М. Кастельса, Й.Масуди, А. Тоффлера та багатьох інших. Серед вітчизняних дослідників увагу різним аспектам інформаційного суспільства, його зв'язку із демократичними процесами приділяли увагу О.Бабкіна, В. Бебик, Г. Бахтіна, О. Білоусов, О. Волянчук, В. Горбатенко, С. Даниленко, С.Денисюк, Н. Грицяк, О. Дубас, М. Калініченко, О. Картунов, Т. Кремень, О. Курбан, Н.Латигіна, О. Маліс, О. Маруховський, А. Маслов, А. Митко, О. Новакова, Г.Почепцов, О.Проскуріна, О. Радченко, Н. Хома, О. Чальцева та багато інших науковців.

Результати дослідження. Наразі саме «онлайнові» соціальні мережі стають більш значущими в мережевих ресурсах. Це пояснюється глобальністю,

демократичністю, доступністю інформації, з одного боку, і відсутністю контролю, з іншого боку [1, с.32].

Низка соціологічних опитувань показала, що найбільшою популярністю серед користувачів користуються: Instagram, TikTok, YouTube, Twitter.

Через добровільну соціальну ізоляцію та віддалення від реальної життя призводить до того, що вони забувають, що їхні слова та вчинки мають реальні наслідки та можуть зашкодити іншим людям, до того ж, не всі підлітки можуть зрозуміти, що соціальні мережі не є просто іграшкою, що це серйозний інструмент для спілкування, який може вплинути на життя інших людей [2, с.60]. Крім того, соціальні мережі можуть створювати колективне почуття приналежності, що призводить до утворення різноманітних угруповань, де деякі з учасників можуть бути агресивними та чинити негативний вплив на підлітків, що може призвести до погіршення їхньої поведінки та спричинення насильства [3, с. 22].

Нами було проведено соціологічне опитування серед учнів Ізмаїльської гімназії №10 М. Ізмаїл (Одеська область), в якому взяли участь 100 учнів віком 11–17 років. Так, опитування показало, що більшість респондентів зареєстрована в таких популярних соціальних мережах, як WhatsApp (100%), Instagram (83%) і TikTok (73%). У Facebook зареєстровано 31%, у Twitter – 24%. Більшість опитуваних (31%) проводять у соціальних мережах понад 5 годин на день. Рівні частки опитаних (23%) приділяють перегляду соціальних мереж від 1 до 3 годин і від 3 до 5 годин на день. П'ята частина всіх опитаних респондентів зазначили, що їхній мережевий статус завжди «онлайн». І лише 3% проводять свій вільний час у соціальних мережах менше 1 години на день». Також під час опитування з'ясувалося, що:

- 90% усіх респондентів заходять у соціальні мережі з метою спілкування з друзями та однокласниками;
- 79% – слухають музику;
- 71% – дивляться новини, відео, картинки;
- 46% – безцільно гортають стрічку, заповнюють вільний час;

– 30% – викладають свої фото, поповнюють новинами свої сторінки, намагаються збільшити кількість підписників тощо;

– 28% респондентів користуються соціальними мережами для самоосвіти, отримують нові знання, читають статті вчених, виступи відомих людей на питання, які їх цікавлять.

Крім того, у 60% підлітків відвідування соціальних мереж не зачіпають їх емоційно; 37% учнів зазначили, що «відчувають радість і задоволення від проведення часу в соціальних мережах»; а 3% зізналися, що відчувають пригніченість після відвідування соціальних мереж. При цьому абсолютна більшість опитаних заперечують наявність у себе залежності від соціальних мереж.

Для порівняльного аналізу ми провели таке саме опитування серед учнів Одеського ліцею № 1 імені А.П Бистріної, в якому взяло участь так само 100 респондентів віком 13–15 років, і отримали такі результати:

1 Опитані підлітки є користувачами таких месенджерів і соціальних мереж, як WhatsApp (89%), TikTok (68%), Instagram (63%). У Facebook зареєстровано 33%, у Twitter – 29%.

2. За кількістю часу, який проводять підлітки в соціальних мережах, відповіді розподілилися так: понад 5 годин на день – 27%, від 3 до 5 годин – 24%, від 1 до 3 годин – 22%, менше ніж 1 годину на день – 9%. При цьому, відповідь «завжди онлайн» обрали 18% респондентів.

3. За цілями і призначенням користування соціальними мережами відповіді розподілилися: 30% усіх респондентів заходять у соціальні мережі з метою спілкування з друзями та однокласниками; 14% – слухають музику; 24% – дивляться новини, відео, картинки; 14% – безцільно гортають стрічку, заповнюють вільний час; 8% – викладають свої фото, поповнюють новинами свої сторінки, намагаються збільшити кількість передплатників і т. ін.; 10% респондентів користуються соціальними мережами для самоосвіти, отримують нові знання, читають статті вчених, виступи відомих людей на теми, які їх

цікавлять; 10% респондентів – для спілкування з друзями, друзями, друзями, однокласниками.

4. Емоційна складова від відвідування соціальних мереж така: 46% підлітка зазначили, що не відчують особливих емоцій, 40% учнів зазначили, що відчують позитивну емоцію, як–от радість, задоволення; пригніченість відчують 14%, вони зазначили, що «особливо від новинних каналів».

5. Наявність залежності визнали 47% опитаних, але їм важко пояснити зміст поняття «залежність від соціальних мереж».

Висновки. Загалом, проблема впливу соціальних мереж не втрачає своєї актуальності. Автори планують надалі здійснювати моніторинг цього питання і скласти більш детальний аналіз результатів соціологічного опитування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горбань Ю. К. Трансформація комунікативних практик в цифровому просторі. *Дисертація кандидата наук*. Київ. 2022. 412 с.
2. Гречановська О. В., Мегем О. М, Потапюк Л. М. Вплив соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку української молоді. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2023. Т. 34 (73), № 4. С. 60–66.
3. Ішкова С. С. Психологічні аспекти віртуальної самопрезентації особистості та проблеми соціалізації підлітків. *Кваліфікаційна робота*. Кривий Ріг. 2024. 60 с.

Неїжпапа Л.С.

кандидат педагогічних наук, доцент

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4398-2553>

neizhpapals@ukr.net

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ВРАЗЛИВИХ ГРУП ДО СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Сучасний розвиток інформаційних технологій суттєво трансформує комунікативні практики та соціальні взаємодії. Соціальні мережі перетворилися на потужний соціальний інструмент, який дозволяє миттєво встановлювати контакти, поширювати інформацію та залучати різні соціальні групи до суспільних процесів. Соціальні мережі також відіграють важливу роль у соціальній роботі, зокрема у залученні вразливих груп населення до соціальних програм. В умовах цифровізації суспільства їхня популярність зростає, що відкриває нові можливості для поширення інформації, надання консультацій і мобілізації громадян.

Вразливі групи населення, зокрема особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, безробітні, соціально неблагополучні сім'ї, люди похилого віку тощо, часто стикаються з труднощами в отриманні соціальної допомоги. Традиційні методи інформування та залучення до соціальних програм не завжди ефективні, оскільки вони можуть вимагати особистої присутності або паперових документів. Використання соціальних мереж як комунікаційного та інформаційного ресурсу значно спрощує цей процес.

Соціальна мережа - це віртуальне середовище, яке об'єднує велику кількість людей з метою спілкування, обміну фотографіями та інформацією, прослуховування музики, перегляду відео, а також взаємодії через коментарі та повідомлення. На сьогодні вона стала невід'ємною частиною повсякденного життя.

З наукової точки зору, поняття «соціальні мережі» охоплює будь-які соціальні структури та взаємозв'язки, що виникають між окремими особами або

організаціями. Однак у сучасному розумінні цей термін найчастіше застосовується до онлайн-платформ, створених для дистанційного спілкування та встановлення зв'язків між користувачами у цифровому просторі [2; 3].

Основні напрями використання соціальних мереж у соціальній роботі:

- інформування – розповсюдження інформації про соціальні програми, послуги та заходи;
- консультування – надання дистанційних консультацій спеціалістами соціальної сфери;
- підтримка та згуртування – створення онлайн-груп для обговорення проблем та пошуку рішень;
- мобілізація – організація волонтерських ініціатив і благодійних зборів.

Відтак, визначені напрями зумовили виокремлення основних завдань соціальної роботи у використанні соціальних мереж:

1. Розробка та впровадження онлайн-стратегій інформування про соціальні програми.
2. Організація дистанційної підтримки та консультацій через соціальні мережі.
3. Використання соціальних мереж для моніторингу проблем вразливих груп.
4. Формування активних онлайн-спільнот для підвищення соціальної інтеграції.

Для реалізації визначених завдань варто формувати цифрову грамотність населення. Розвиток цифрової грамотності вразливих груп населення має бути систематичним процесом, що включає кілька важливих компонентів. Необхідно розробити та впровадити спеціалізовані освітні програми з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей різних категорій, зокрема дітей з інвалідністю, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей із малозабезпечених сімей. Створення інтерактивних навчальних матеріалів, таких як відеоінструкції, онлайн-курси та мобільні додатки, що пояснюють правила безпечної поведінки в інтернеті доступною для дітей мовою, суттєво підвищує ефективність навчання [1].

Особливу увагу слід приділяти створенню інклюзивного контенту, доступного для дітей з інвалідністю, включаючи адаптацію матеріалів для дітей з порушеннями зору, слуху, інтелектуального розвитку. Необхідно враховувати культурну та мовну різноманітність, забезпечуючи переклад матеріалів мовами національних меншин та використовуючи культурно релевантні образи та приклади. Важливим аспектом є залучення самих дітей до розробки та тестування інформаційних матеріалів, що дозволяє переконатися в їхній релевантності та ефективності. Соціальним працівникам варто регулярно оновлювати матеріали відповідно до змін у суспільному контексті, законодавстві та нових викликів, з якими стикаються діти.

Забезпечення технічної підтримки та супроводу є необхідною умовою для ефективного впровадження цифрових інструментів у роботу з населенням. Доцільно створити спеціалізовані служби технічної підтримки, які можуть надавати консультації дітям, батькам та соціальним працівникам щодо використання цифрових платформ та інструментів захисту.

Таким чином, соціальні мережі є ефективним інструментом у залученні вразливих груп до соціальних програм. Вони дозволяють зменшити бар'єри доступу до соціальної допомоги, сприяють активній взаємодії громадян і підвищують рівень соціальної інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зацерківна М., Халіманенко, В. Соціальні мережі як ефективне середовище в освітньому процесі. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*, 2024. 7(1), С. 46–57.
2. Лобікова О. О., Мельникова А. С. Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*, 2011. Вип. 5. С. 154-160.
3. Чалабієва, М. Поняття соціальних мереж як особливого виду електронних засобів масової інформації. *Молодий вчений*, 2019. 8 (72), 125-129.

Ніколайчук Ю.М.

*здобувачка третього (освітнього-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 231 Соціальна робота,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0000-7879-1242>
nosu@ukr.net*

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Захист прав дітей є одним із найважливіших завдань сучасного суспільства, оскільки діти становлять найуразливішу групу населення. Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною, визначає міжнародні стандарти прав дітей та окреслює відповідальність держави у забезпеченні цих прав. В умовах економічних, соціальних та політичних криз питання забезпечення прав стає особливо актуальним. Соціальні працівники відіграють ключову роль у забезпеченні прав дитини, але вони стикаються з низкою викликів у своїй діяльності.

У сучасному світі права дітей порушуються через такі чинники, як збройні конфлікти, економічна нестабільність, зростання рівня домашнього насильства, торгівля дітьми та недостатня правова обізнаність населення [2; 4]. Окрім цього, пандемія COVID-19 та її наслідки ще більше ускладнили ситуацію, обмеживши доступ дітей до освіти, медичних послуг і соціального захисту.

Воєнний стан в Україні суттєво загострив проблеми у сфері захисту прав дітей. Зокрема, зростання кількості дітей, які втратили батьків, внутрішньо переміщених дітей, дітей з травматичним досвідом, дітей, евакуйованих за кордон, дітей з інвалідністю, які потребують особливої підтримки в умовах конфлікту зумовлює появу нових викликів для соціальної сфери [1]. Крім того, до труднощів у реалізації професійних завдань для соціальних працівників можна віднести:

1. Нестача ресурсів – обмежене фінансування соціальних служб та недостатня кількість кваліфікованих фахівців.

2. Бюрократичні перепони – складні процедури оформлення соціальної допомоги та низький рівень координації між державними структурами.

3. Зростання рівня насильства – соціальні працівники дедалі частіше стикаються з випадками домашнього та гендерно зумовленого насильства щодо дітей.

4. Діджиталізація та кіберзагрози – необхідність захисту дітей від небезпек в інтернет-просторі, зокрема кібербулінгу та сексуальної експлуатації.

Соціальні працівники стикаються з необхідністю швидкого реагування на кризові ситуації, надання екстреної допомоги, пошуку та возз'єднання сімей, забезпечення безпечних умов для дітей на територіях, наближених до бойових дій.

Основними напрями діяльності соціальних працівників у цій сфері є:

1) юридична допомога – сприяння захисту прав дітей у судових процесах та адміністративних процедурах;

2) психосоціальна підтримка – надання допомоги дітям, які зазнали насильства, булінгу або мають кризові ситуації в сім'ї;

3) попередження соціального сирітства – робота з кризовими сім'ями та профілактика вилучення дітей із сімейного середовища;

4) просвітницька діяльність – підвищення рівня обізнаності дітей та батьків щодо прав дитини та механізмів їх захисту.

Для реалізації вищезазначених напрямів перед соціальними працівниками постають основні завдання:

- Розробка ефективних механізмів раннього виявлення порушень прав дітей.
- Підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері правозахисної діяльності.
- Активна взаємодія з державними структурами, неурядовими організаціями та міжнародними інституціями.

- Використання сучасних цифрових технологій для моніторингу та інформування про випадки порушень прав дітей.

Виконання завдань передбачає застосування інноваційних практик захисту прав дітей. Кейс-менеджмент передбачає координацію послуг навколо потреб конкретної дитини та її сім'ї, забезпечуючи індивідуалізований підхід до планування та надання послуг. Розвиток системи раннього виявлення ризиків та проактивного реагування дозволяє запобігти погіршенню ситуації та забезпечити своєчасну підтримку дітям та сім'ям.

В умовах воєнного стану та децентралізації особливого значення набувають мобільні соціальні служби, які можуть надавати послуги дітям та сім'ям у віддалених населених пунктах. Залучення громадських організацій до моніторингу дотримання прав дітей та адвокаційної діяльності посилює систему захисту та забезпечує її відповідність реальним потребам дітей [3].

Отже, захист прав дітей у сучасних умовах є складним завданням, яке потребує комплексного підходу, залучення державних та громадських інституцій, а також активної участі соціальних працівників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ігнатенко К. Соціальний захист дітей в діяльності державних організацій на сході України. *Social Work and Education*, 2021, Вип. 8, № 3. С. 329-340.
2. Корж І. Ф. Право дитини на безпечне життя в умовах воєнного конфлікту. Захист прав дітей в умовах війни: зб. матер. круглого столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 року). Вінниця, 2022. С. 5–10
3. Корнієнко М.В. Сучасний стан проблем захисту прав дітей в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*, 2019, №1. С. 7-10. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/4.pdf>
4. Сірант М.М., Маркін С.І. Захист прав дитини в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2024, 2. С. 694-696. URL: http://lsej.org.ua/2_2024/174.pdf

Павлюк Н.В.

*Державного вищого навчального
закладу «Приазовський державний
технічний університет»*

м. Дніпро, Україна

pavliuk_n_v@students.pstu.edu

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Сфера соціальних послуг охоплює різні галузі та види суспільної роботи, спрямовані на створення споживчих цінностей у формі корисного ефекту, який невіддільний від певної трудової діяльності, з метою забезпечення матеріальних та духовних потреб населення. Постійний розвиток маркетингу привів до формування його сучасної концепції – соціального маркетингу.

В Україні маркетинг соціальних послуг охоплює житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування населення, освіту, охорону здоров'я, соціальне забезпечення, пасажирський транспорт, зв'язок з обслуговуванням населення, роздрібну торгівлю, громадське харчування [2, с. 23].

Суттєві особливості маркетингу в організаціях соціальної сфери, такі як: багатоманітність маркетингових цілей (просування в життя певної соціальної ідеї, подолання негативних явищ, функціональне призначення значної кількості послуг для відтворення духовних і інтелектуальних властивостей робочої сили, її організаторських і творчих здібностей); бюджетне фінансування (обмеження ресурсів); велика кількість учасників маркетингових відносин; політизований, позаекономічний характер; невіддільність процесів виробництва і споживання послуг; неможливість нагромадження, зберігання і транспортування більшості з них свідчать про впровадження в них соціального маркетингу.

Метою соціального маркетингу є сприяння поліпшенню рівня життя окремої людини та суспільства і цілому. В умовах глобалізації та цифрової трансформації маркетинг соціальної сфери в Україні спрямований не лише на

популяризацію соціальних ініціатив, але й на підвищення ефективності взаємодії між суспільством, державними структурами та бізнесом.

Однією з найсучасніших тенденцій у розвитку соціального маркетингу сьогодні є активне впровадження цифрових технологій. У соціальній сфері дедалі більше використовуються онлайн-платформи, соціальні мережі та цифрові інструменти для залучення громадськості. Наприклад, кампанії, спрямовані на підтримку благодійних організацій, часто використовують краудфандингові платформи, які дозволяють швидко залучати кошти для соціально значущих проєктів (Громадська організація «Соціальна платформа «Моє місто», Громадська організація «Чиста планета» та багато інших).

Важливою складовою сучасного соціального маркетингу є орієнтація на індивідуальні потреби споживачів. Використання даних аналітики дозволяє створювати персоналізовані повідомлення, які покращують взаємодію з клієнтами. Наприклад, соціальні проєкти, спрямовані на екологічну свідомість, адаптують свої комунікації до різних вікових і соціальних груп (Соціальний проєкт «Екологія свідомості: протидії байдужості, яка руйнує світ», тощо).

Соціальний маркетинг наразі стає невід'ємною частиною корпоративної соціальної відповідальності. Багато українських компаній активно підтримують соціальні ініціативи, зокрема проєкти у сферах освіти, екології та охорони здоров'я [1]. Наприклад, кампанії з впровадження екологічно чистих технологій часто мають маркетингову складову, яка спонукає суспільство до відповідального споживання («Goodvalley», Sem Ecorack) .

Неможна обійти увагою такі важливі напрямки сучасного соціального маркетингу як підвищення рівня гендерної рівності та забезпечення інклюзії. Кампанії, спрямовані на підтримку прав жінок, дітей та осіб з інвалідністю, стали вагомою частиною соціального простору в Україні. Використання візуальних образів, які демонструють рівність і різноманітність, підсилює позитивне сприйняття таких ініціатив.

Креативний підхід також є характерною рисою сучасного соціального маркетингу. Використання вірусних відео, інтерактивних заходів та

нестандартних рекламних кампаній дозволяє привертати увагу до соціальних проблем. Наприклад, кампанії, спрямовані на боротьбу з корупцією або домашнім насильством, залучають увагу громадськості через емоційний і творчий підхід [3].

Сучасний маркетинг соціальної сфери в Україні стає більш динамічним, технологічно розвиненим та орієнтованим на індивідуальні потреби суспільства. Інтеграція цифрових технологій, розвиток персоналізованих комунікацій та підтримка інклюзії створюють нові можливості для ефективної реалізації соціальних проєктів. Такий підхід не лише сприяє досягненню соціальних цілей, але й формує у суспільстві культуру взаємодії та відповідальності. Подальший розвиток цього напрямку залежить від спільних зусиль громадськості, бізнесу та держави у створенні гармонійного соціального середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лєскова Л.Ф. Соціальний маркетинг як сучасна технологія організації функціонування соціальної сфери суспільства. Modern technology, business and law: collection of international scientific papers: in 2 parts. - Part 2.: Modern engineersng. Sustainable development. Innovation in social work: philosophy, psychology, sociology. Current problems of legal science and practice. Chernihiv: CNUT, 2015. - С.178-180. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/11402> (Дата звернення 16.03.2025)

2. Николаєва В.І. Модуль 3,4. «Маркетинг соціальних послуг»: конспект лекцій з дисципліни «Менеджмент і маркетинг в організації соціальної сфери» для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності 231 «Соціальна робота» / Уклад. В. І. Николаєва. Дніпро: ДВНЗ «ПДТУ», 2023. 174 с.

3. Протидія домашньому насильству: куди звертатися по допомогу. Офіційний канал Харківської обласної військової адміністрації. (2024).

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1hcuYG6vKzg&t=10s> (Дата звернення 29.03.2025)

Поліщук І.П.

*старший викладач кафедри
соціальної освіти та соціальної роботи
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6986-2026>
i.p.melnyk@udu.edu.ua*

Горішна Ю.

*здобувачка першого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ У КОНТЕКСТІ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ

Сьогодні, в умовах військових дій в Україні, значно зростає кількість військовослужбовців та членів їхніх сімей, які потребують соціальної підтримки. Психологічні травми, соціальна дезадаптація, труднощі в реінтеграції в цивільне життя, а також конфлікти у сім'ях – це лише частина проблем, з якими стикаються ці категорії населення. В таких умовах соціальна діагностика стає необхідною складовою соціальної роботи, адже вона дозволяє виявити потреби та ресурси клієнтів, а також розробити ефективні шляхи допомоги.

В українській науці проблемі соціальної роботи з військовослужбовцями присвячені праці О. Яременко, І. Зверєвої, С. Толстоухової, які аналізують питання соціальної адаптації ветеранів АТО/ООС, роль соціальних служб у процесі реабілітації, а також механізми надання соціальної підтримки військовим сім'ям.

Соціальна діагностика є процесом збору, аналізу та оцінки інформації про соціальний статус особи чи групи людей з метою виявлення їхніх потреб, проблем та потенціалу для подальшої допомоги. Як зазначають Логвінова О. і Рассказова О., соціальна діагностика "є не лише збором фактичних даних, але й процесом глибокого розуміння соціального контексту життя військовослужбовців та їхніх сімей" [2, с. 64].

Соціальна діагностика військовослужбовців є важливим етапом роботи соціальних працівників, оскільки дозволяє комплексно оцінити їхній стан та визначити необхідні заходи підтримки. Одним із ключових аспектів діагностики є оцінка психоемоційного стану військовослужбовців, зокрема виявлення наявності посттравматичного стресового розладу (ПТСР), адже військовослужбовці, які брали участь у бойових діях, стикається з психологічними труднощами, такими як підвищена тривожність, депресія, проблеми з контролем емоцій та соціальною взаємодією. Вчасне виявлення таких розладів дозволяє розробити індивідуальні програми реабілітації, що включають психологічну підтримку та терапевтичні заходи. Не менш важливим є аналіз соціально-економічних умов, у яких перебувають члени родини військовослужбовця. Соціальні працівники оцінюють рівень доходу, наявність роботи, житлові умови та інші фактори, що можуть впливати на стабільність сімейного життя. Врахування цих факторів дозволяє своєчасно спрямовувати родину на отримання соціальних виплат, матеріальної допомоги та програм з перекваліфікації.

Наступним важливим завданням є оцінка потреб військовослужбовців у підтримці з боку установ надання соціальних послуг, психологів та інших спеціалістів. Для цього використовуються методи індивідуальних консультацій, анкетування та спостереження, що допомагають визначити, яка саме допомога є необхідною – медична, психологічна, юридична чи соціальна [3, с.153].

Оцінка взаємин між військовослужбовцем та його родиною є ще одним важливим етапом соціальної діагностики, оскільки від якості цих стосунків значною мірою залежить подальша адаптація ветерана. Часто після повернення з бойових дій військовослужбовці стикаються з труднощами у спілкуванні з близькими, що може призводити до сімейних конфліктів, відчуженості або навіть розриву стосунків. У таких випадках соціальні працівники можуть рекомендувати сімейну терапію, тренінги з комунікації або інші заходи, спрямовані на відновлення гармонійних взаємин у родині.

Таким чином, соціальна діагностика військовослужбовців виконує кілька ключових функцій: визначення їхнього психоемоційного стану, аналіз соціально-економічного становища сім'ї, оцінка потреб у підтримці з боку спеціалістів та дослідження сімейних взаємин. Соціологічні методи найчастіше використовуються в соціальній діагностиці з метою збору інформації про окремі соціальні проблеми та з'ясування ставлення до них людей. Найпоширенішими з них у сфері соціальної роботи є: спостереження; методи опитування (інтерв'ю, анкетування, фокус-група); методи аналізу документів (традиційний аналіз, контент-аналіз); експертний висновок. Процес соціальної діагностики орієнтований не тільки на вивчення соціальних коренів різноманітних проблем, процесів і явищ, а й на вивчення соціальних наслідків і змін у структурі суспільних відносин, способі життя людей [1, с. 34-35].

Отже, соціальна діагностика військовослужбовців базується на використанні різних методів збору інформації, кожен із яких виконує свою роль у комплексному вивченні ситуації. Використання цих методів у поєднанні дозволяє соціальним працівникам ефективно визначати потреби військовослужбовців та їхніх родин, а також розробляти відповідні заходи підтримки та адаптації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Н.О. Соціальна діагностика: підручник для студентів напряму «Соціальна робота». К.: , 2021. 240 с.
2. Логвінова О., Рассказова О. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на сході України. Соціальна робота та соціальна освіта. 2021. Вип. 2. С. 61-71.
3. Сидоренко А.О. Соціальний захист членів сімей військовослужбовців в Україні: Проблеми та шляхи їх вирішення. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 6. С. 151-155.

Поліщук І.П.

*старший викладач кафедри
соціальної освіти та соціальної роботи
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6986-2026>
i.p.melnyk@udu.edu.ua*

Семенчук Н.

*здобувачка першого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Психосоціальна підтримка населення в умовах воєнного стану є важливим елементом забезпечення психологічного благополуччя та соціальної стабільності. Війна викликає значний стрес, травми та соціальні зміни, що потребують системного підходу до підтримки населення. Актуальність проблематики психосоціальної підтримки населення, особливості надання психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок військових дій, особливості посттравматичного стресового розладу та методи його психопрофілактики, висвітлюють у своїх дослідженнях такі автори, як І. І. Ткачук, О.А. Ліщинська, О.П. Макарова, О.Л. Туриніна, О.В. Федан, О. М. Балакірева та інші.

Психосоціальна підтримка – це дії, спрямовані на задоволення соціальних та психологічних потреб окремих осіб, сімей та громад. Вважається, що соціальна та психологічна складові тісно пов'язані між собою. Психологічний стан людини (її емоційний стан, поведінка та когнітивна сфера) тісно пов'язані з соціальним контекстом (стосунками, родиною, громадою, в якій живе людина, економічним аспектом її життя та робочою сферою тощо) [1, с. 6-7].

Є чотири основні підходи до створення та розвитку системи ПЗПСП.

1. Біопсихосоціальний підхід. Фокус уваги- на взаємозв'язок біологічних, психологічних та соціальних факторів та їх вплив на психічне здоров'я і благополуччя особи.

2. Підхід що базується на життєвому циклі. Фокус уваги-на складну взаємодію різних факторів на психічне здоров'я особи протягом різних етапів її життя та специфіку їх впливу залежно від цих етапів.

3. Підхід, орієнтований на відновлення. Фокус уваги-на потребах особи та на забезпеченні можливості жити осмисленим життям і реалізувати свій потенціал незалежно від наявності чи відсутності психічних розладів

4. Підхід, орієнтований на громаду. Фокус уваги – на різноманітні соціальних, культурних, екологічних та інших факторів у різних спільнотах та забезпеченні наблизеності надавачів послуг до місця проживання людини [3, с. 34].

Механізм надання послуг у галузі психічного здоров'я та психосоціальної підтримки описано за допомогою піраміди інтервенцій, яка ілюструє загальну структуру роботи служб, що відповідають за охорону психічного здоров'я та забезпечення психосоціальної підтримки для окремих осіб, сімей і громад у різних умовах. До її елементів належать:

1. Спеціалізована психіатрична допомога (верхній рівень піраміди) включає в себе спеціалізований клінічний догляд і лікування.

2. Психологічна підтримка (третій знизу рівень піраміди) включає в себе профілактичні та терапевтичні послуги, що надаються окремим особам чи сім'ям.

3. Цільова психосоціальна підтримка (другий знизу рівень піраміди) включає в себе діяльність, спрямовану на підтримку у сфері психічного здоров'я та забезпечення психосоціального благополуччя, а також відповідні профілактичні заходи, сфокусовані на суспільних групах, сім'ях та на окремих особах, які знаходяться у зоні підвищеного ризику.

4. Базова психосоціальна підтримка (найнижчий рівень піраміди) включає в себе діяльність, спрямовану на підтримку у сфері психічного здоров'я та

забезпечення психосоціального благополуччя, розвиток стійкості місцевих громад перед потрясіннями, соціальної взаємодії всередині громад і їх згуртованості [2, с. 45-46].

Необхідно підкреслити, що всі рівні піраміди є важливими і повинні реалізовуватися одночасно. На кожному рівні піраміди основні завдання полягають у виявленні, мобілізації та зміцненні ресурсів і можливостей людей, сімей, громади та суспільства. Таким чином, організаційно-змістові аспекти психосоціальної підтримки є критично важливими для забезпечення добробуту населення в умовах воєнного стану. Системний підхід, координація зусиль та індивідуалізація допомоги можуть значно покращити якість життя людей, які пережили травматичні події. Необхідно продовжувати розвиток та вдосконалення програм підтримки для досягнення стійкості суспільства в умовах криз.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Організація психосоціальної допомоги ветеранам війни та членам їхніх сімей. Рекомендації для місцевих органів влади. Київ: ВАІТЕ, 2021. 32 с.
2. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс: навч.-метод. посіб. за заг. ред. Н. Гусак. Київ: НаУКМА, 2017. 92 с.
3. Система у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні. Цільова модель. Режим доступу: <https://howareu.com/static-objects/howareu/media/Posibnuki/2024-06-06%20%D0%A6%D0%9C%20%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%96%D1%8F%202.0.pdf>

Резанова Н.О.

кандидат філософських наук, доцент

НУ «Запорізька політехніка»

м.Запоріжжя, Україна

ORCIDiD [0000-0003-3094-4881](https://orcid.org/0000-0003-3094-4881)

E-mail: reznat120@gmail.com

ПЛАНУВАННЯ ТА СТВОРЕННЯ ПОСЛУГИ В ДЕРЖАВНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ

Питання планування та створення послуги в державній соціальній політиці набуває виключного значення в умовах російської збройної агресії, коли всі сфери українського суспільства зазнають радикальних змін. Фактично Україна зіткнулася з необхідністю вирішення важких проблем системного характеру, що потребують мобілізації усіх ресурсів та активізації зусиль для подолання військової навали та розробки соціально-політичної стратегії стійкого розвитку. Постає необхідність соціальної оптимізації в поточному, середньостроковому і довгостроковому плані, адекватним сприйняттям імпульсів, що прийнято визначати як зовнішні та внутрішні виклики і загрози. У рівній мірі це стосується питання ефективного структурування і визначення пріоритетів у створенні соціальних послуг та їх плануванні.

Соціальна політика в самому широкому розумінні - це насамперед система побудови і впорядкованості суспільства. Соціальна політика охоплює і «покриває» практично все поле можливих розглядів суспільства [1].

Протягом останніх трьох десятиріч років науковці, що досліджують європейську соціальну політику, схильні вважати, що єдиної європейської соціальної моделі не існує. Натомість, можна казати про режими добробуту (welfare regimes) - моделей, що різняться обсягом тих чи інших соціальних пільг, обґрунтуванням права на їх отримання, фінансуванням і організацією: англосаксонська, або ліберальна; північна, або універсалізуюча, соціалістична; континентально-європейська, або корпоративна; середземноморська корпоративна, заснована на традиціях, церкві, родині (велике значення приділяється сім'ї) [2, с. 5].

Сьогодні Україна стикається з важкими, унікальними проблемами, що пов'язані з масовим вимушеним переселенням. Це потребує від держави та громад значних зусиль щодо адаптації, інтеграції / реінтеграції постраждалих осіб та їх соціальної підтримки. Водночас складні завдання постають перед ВПО, оскільки в умовах невизначеності доводиться пережити стрес від вимушеної зміни місця проживання та пристосувати свій спосіб життя до нових умов. За даними дослідження МОМ, через тривале переміщення та витрату власних ресурсів найактуальнішою потребою ВПО є фінансова підтримка. Про це повідомили 80 % опитаних у червні 2024 р. проти 55 % у квітні 2023 р., коли більшість вимушених мігрантів ще мала певні заощадження, накопичені в довоєнні часи. Залишаються значними потреби в медичних послугах та препаратах (36 %), у продуктах харчування (29 %), зросли потреби в забезпеченні житлом (з 19 % до 24 %) [3].

Все це активізувало політику перерозподілу, найефективнішим шляхом є поєднання принципу соціального партнерства із загальним доступом до соціальних послуг, які забезпечують перекваліфікацію, її підвищення та допомогу при переїзді на нове місце. Саме це і є реалізацією принципу “Flexicurity”, тобто поєднання гнучкості та захищеності [2, с. 23]. Так, наприклад, за Бюджетним кодексом України, цільові бюджетні програми затверджуються щорічно в межах наявних бюджетних ресурсів з метою досягнення конкретного результату при витрачанні цих ресурсів. Місцевий фінансовий орган щороку спільно з іншими головними розпорядниками бюджетних коштів складає прогноз місцевого бюджету відповідно до цілей та пріоритетів, визначених у прогнозних і програмних документах економічного і соціального розвитку України та відповідної території.

Не випадково, що пріоритети соціальної політики зазнають змін, змінюються її моделі, концепції. Але в кінцевому рахунку, реалізація соціальної політики покликана здійснювати позитивний вплив на створення, підтримку і зміну умов ефективної взаємодії людей, груп і суспільства в умовах війни.

Таким чином, сьогодні соціальну політику варто розглядати не лише як галузь діяльності держави, а як систему заходів (комплекс нормативних основ), практичних дій різних суб'єктів політики, що створює умови для досягнення стратегічної мети – вирішення соціальних проблем та підвищення суспільного добробуту. В умовах децентралізації місцева влада в Україні отримала нові можливості для організації послуг і забезпечення потреб мешканців територіальних громад. Розвиток соціальних послуг та сфери соціального захисту загалом відбувається на основі цілей, зазначених у довгострокових стратегіях розвитку громад. Для цього громада планує та фінансує комплекс заходів з розвитку соціальної сфери, подолання бідності, соціальної ізоляції, відчуження вразливого населення. Фінансування видатків на реалізацію всіх необхідних заходів здійснюється за програмно-цільовим методом. Отже, планування соціальних послуг – процес визначення послідовності завдань із впровадження соціальних послуг, форм їх реалізації, залучення необхідних ресурсів на основі визначення потреб та їх пріоритетності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ушенко Н.В., Шило К.М. Концептуальні засади соціальної політики України. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2021. №2, С.110-115.
2. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 13. Червень 2024 року. МОМ. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-situaciyu-z-vnutrishnim-pe...>
3. Гідденс Е. Майбутнє європейської соціальної моделі. Київ: Заповіт, 2016. 56 с.

Репік Е.С.

*Здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 232 «Соціальне забезпечення»*

*Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Науковий керівник: Гриньків А.П

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціальної політики*

*Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПОДОЛАННІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Соціальні працівники відіграють ключову, хоча подекуди недооцінену, роль у підтримці населення під час надзвичайних ситуацій та подоланні наслідків криз. Їхній внесок охоплює як індивідуальну допомогу окремим особам, так і комплексну роботу з громадами, сприяючи підготовці, адаптації й ефективному реагуванню на виклики. З початком війни попит на соціальні послуги суттєво зріс через різке збільшення кількості людей у кризових умовах. Це зумовлює потребу в більш глибокому аналізі професійного вигорання як явища, що загрожує емоційній стійкості фахівців і, відповідно, якості надання соціальної підтримки.

Функціональна роль фахівця із соціальної роботи може змінюватися залежно від індивідуальних потреб отримувача соціальних послуг, а також доступних ресурсів у конкретному регіоні. Тому соціальний працівник має бути гнучким, чутливим до потреб клієнта та відкритим до співпраці з іншими фахівцями та організаціями [1].

Війна стала серйозним випробуванням для всієї системи соціального забезпечення, вимагаючи швидкої адаптації до нових реалій. Соціальні служби опинилися в умовах безпрецедентного навантаження, коли необхідно було оперативно реагувати на зростаючі потреби населення. За дослідженням Т. Семигіної та О. Столярик, з початком повномасштабного вторгнення у 2022 році багато закладів соціальної сфери зіткнулися з відсутністю напрацьованих

механізмів реагування на збройний конфлікт і екстремальні ситуації, що у свою чергу спричинило шок, дезорганізацію та невизначеність у подоланні викликів у самих працівників [2].

Як наслідок, працівники соціальної сфери опинилися в умовах постійного стресу, високого навантаження та емоційного виснаження. Їхня робота передбачає взаємодію з найбільш уразливими категоріями населення – внутрішньо переміщеними особами, сім'ями загиблих, ветеранами, людьми, які втратили житло чи потребують термінової допомоги. Це все призводить до високого відсотку емоційного вигорання у фахівців, що суттєво може відображатись на наданні соціальних послуг. Саме тому турбота про психоемоційний стан соціальних працівників є не лише питанням їхнього благополуччя, а й запорукою ефективної підтримки населення.

Вивченням явища професійного вигорання фахівців соціального забезпечення та боротьбою із наслідками, займаються багато науковців: Т. Семигіна, О. Столярик, В. Тілікіна, О. Льошенко, В. Поліщук, Т. Кірик, Л. Яковицька, О. Карпенко, А. Рідкодубська, Л. Романовська. Питання перспектив пошуку способів профілактики вигорання також підняте в роботах С. Білозерська, С. Гарькавець, Т. Шершун, С. Мітіна, Ю. Клименко, М. Селюк, В. Бітенський, М. Бурно.

Після ратифікації Україною низки конвенцій Міжнародної організації праці із безпеки і здоров'я на роботі, було рекомендовано запровадити Програму психосоціальної підтримки на робочому місці, в якій прописано наступні пункти: посилення ролі роботодавця та профспілок у захисті добробуту працівників, формування психологічно безпечного середовища, навчання працівників розпізнаванню ознак психологічних проблем, розвиток навичок управління стресом і психологічного відновлення, оптимізація робочого навантаження шляхом розподілу завдань, навчання працівників навичок надання першої психологічної допомоги.

Варто згадати про важливу ініціативу «Всеукраїнська програма ментального здоров'я», що була започаткована першою леді України Оленою

Зеленською у 2022 році. Програма надає ресурси для самодопомоги та допомоги оточуючим, зокрема через онлайн-платформу, подкасти, відео та навчальні курси. Програма допомагає підвищити обізнаність про важливість психічного благополуччя, надаючи практичні поради та інструменти для боротьби з емоційними труднощами [3].

Також в Україні реалізуються численні навчальні курси та тренінги для соціальних працівників та працівників соціальної сфери, що дозволяють їм розвивати професійні навички, адаптуватися до нових викликів та ефективно справлятися з психологічними навантаженнями.

Таким чином, комплексні заходи держави, зокрема на рівні міністерств та органів місцевого самоврядування, у поєднанні з громадськими ініціативами, відіграють вирішальну роль у забезпеченні психоемоційної стійкості соціальних працівників під час війни. Професійне вигорання загрожує не лише здоров'ю фахівців, а й стабільності всієї соціальної системи. Тому критично важливо посилити міжвідомчу взаємодію, розробити програми додаткової психологічної підтримки, популяризовувати освітні курси з профілактики вигорання та запроваджувати гнучкі умови праці.

У довгостроковій перспективі ефективне регулювання робочого навантаження, а також інтеграція програм ментального здоров'я в державну соціальну політику сприятимуть підвищенню рівня мотивації, професійної компетентності й готовності соціальних працівників виконувати свої обов'язки навіть за умов підвищеного ризику та стресу. Це дозволить зміцнити соціальну систему держави та забезпечити належну підтримку найуразливіших верств населення в кризові періоди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримчак, Л. Ю. Роль фахівця із соціальної роботи в процесі супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. *Інноваційна педагогіка*. 2024. №.72, С. 71—75.

2. Столярик, О., Семигіна, Т. Голоси стійкості: рефлексії українських соціальних працівників у час війни. *Social Work and Education*. 2024. № 11(1), С. 7-22.

3. Система у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні. Координаційний центр КМУ / Mental Health UA за підтримки World Health Organization Ukraine. 2022. С. 161.

Руссо К.Є.

*здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

<https://orcid.org/0009-0009-1644-4291>

k.ye.russo@udu.edu.ua

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ВОЛОНТЕРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Волонтерська діяльність відіграє важливу роль у вирішенні соціальних, гуманітарних і екологічних викликів у всьому світі. У сучасних умовах, коли швидкість реагування та ефективність роботи волонтерів мають вирішальне значення, цифрові інструменти стали незамінним ресурсом. Досвід різних країн демонструє, що технологічні рішення можуть значно підвищити ефективність координації, комунікації та управління ресурсами в сфері волонтерства.

Сьогодні українські волонтери досить часто використовують різні цифрові інструменти для організації своєї діяльності, про те є ряд проблем та негативних тенденцій, тому важливим є вивчення досвіду закордонних країн щодо використання цифрових інструментів у діяльності волонтерів та вирішення типових проблем даного напрямку [3, с.205].

У США активно використовуються такі сервіси, як **Volunteer Match**, **Idealist** та **Catchafire**, які допомагають волонтерським організаціям знаходити добровольців за їхніми навичками, місцем проживання та інтересами. Наприклад, **Volunteer Match** використовує алгоритми штучного інтелекту для

пропозиції найкращих варіантів волонтерської діяльності відповідно до профілю користувача.

У Канаді популярністю користується **Charity Village**, яка не лише поєднує волонтерів із їхніми громадськими ініціативами, а й через дану платформу організовуються освітні курси, які допомагають добровольцям покращити навички управління проєктами та використання цифрових технологій у волонтерстві.

Французька волонтерська організація **Tous Bénévoles** використовує мобільний застосунок, що дозволяє оперативно координувати волонтерів під час надзвичайних ситуацій. Так, під час пандемії COVID-19 застосунок допомагав координувати доставку продуктів людям похилого віку та іншим вразливим групам [1, с.177].

У Німеччині створено **Welcome App Germany**, яка допомагає волонтерам та біженцям знайти важливу інформацію, контакти місцевих організацій та підтримку. Ця платформа також дозволяє координаторам волонтерів ефективно розподіляти завдання між волонтерами та волонтерськими організаціями.

У Великій Британії благодійні організації активно впроваджують **AI-чат-боти** для автоматизації відповідей на типові запитання волонтерів. Наприклад, платформа **Be My Eyes** використовує штучний інтелект для координації волонтерів, які допомагають незрячим людям у повсякденному житті через відеозв'язок.

Голландські організації впроваджують технології **Big Data** для аналізу ефективності волонтерських програм. Такі платформи, як **NLvoorelkaar**, допомагають прогнозувати потреби у волонтерських ресурсах, аналізуючи історичні дані та соціальні тренди.

В Іспанії молодіжні волонтерські організації активно використовують **TikTok** та **Instagram** для залучення нових волонтерів. Через короткі відеоролики організації демонструють реальні історії допомоги та запрошують людей приєднуватися до волонтерських ініціатив.

Австралійські волонтерські організації активно використовують **Facebook-групи** для координації локальних ініціатив. Наприклад, групи для взаємодопомоги під час лісових пожеж організовували евакуацію, збір гуманітарної допомоги та підтримку постраждалих громад.

У Швеції діє ініціатива **Folkbildning**, яка надає безкоштовні онлайн-курси для волонтерів з питань кризового менеджменту, медичної допомоги та соціальної роботи [2, с. 39].

Сінгапур впровадив систему **цифрових бейджів**, які волонтери отримують після проходження тренінгів. Це допомагає добровольцям підтвердити свої навички перед роботодавцями або організаціями.

Світовий досвід доводить, що цифрові інструменти можуть значно покращити ефективність волонтерських ініціатив. Онлайн-платформи, мобільні застосунки, штучний інтелект, соціальні мережі та онлайн-навчання допомагають оптимізувати координацію, залучати більше волонтерів та підвищувати якість їхньої роботи. Україна також може використовувати ці інструменти для покращення волонтерських ініціатив, особливо в умовах воєнного часу та відновлення країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Івженко І.Б. Зарубіжний досвід залучення волонтерських рухів до взаємодопомоги на місцевому рівні. [Держава та регіони. Серія: Державне управління](#). 2016. № 1. С. 174-178.

2. Міхеєва О.Ю. (2024) Характеристика комунікаційних технологій у соціальній роботі. Соціальна політика: виклики часу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, що присвячена 190-річчя УДУ імені Михайла Драгоманова (24 квітня 2024 року). Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024. С.38-40.

3. Петрочко Ж., Лях Т. (2024) Потенціал волонтерства для розвитку деокупованих громад. Ввічливість. Humanitas. №3. Видавничий дім «Гельветика». 2024. С.205-207.

Симушина З.

*здобувачка першого бакалаврського рівня вищої освіти
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
м. Ізмаїл, Україна
ruban_ak*

Рубан А.

*к.п.н., доцент кафедри права і соціальної роботи,
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
ORCID: 0000-0003-0427-3551
ruban_ak@ukr.net*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ

У сучасному світі інформаційний потік, що обрушується на людину, настільки великий, що людям, так чи інакше, доводиться вчитися користуватися досягненнями технічного прогресу, який постійно змінюється, вдаватися до допомоги різноманітної техніки в усіх сферах життєдіяльності.

Нині важко уявити собі людину, яка не користується різноманітними гаджетами і не зареєстрована в різних соціальних мережах. Ми є свідками того, що комп'ютери та інші гаджети, які вже посіли міцні позиції в багатьох галузях сучасного життя, швидко проникли в систему освіти і виховання.

Мета статті є дослідити та обґрунтувати ефективні соціально-педагогічні підходи до профілактики комп'ютерної залежності у підлітковому віці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. О. Камінська дослідила психологічні основи інтернет-залежності, включаючи залежність від комп'ютерних онлайн-ігор. Т. Голованова у своїй роботі розкрила вплив інтернет-залежності на самоактуалізацію молоді. Особливості профілактики залежності підлітків від віртуального середовища досліджували В. Виноградова, Є. Пузирьова, М. Новгородська та О. Малоголова.

Результати дослідження. Розглядаючи сутність інформаційного простору підлітка, на наш погляд, він являє собою сукупність комунікативних стосунків і дій підлітків, інформаційні канали, що зв'язують підлітків із суспільством. Своєю чергою, покоління, що підростає, є суб'єктом, активним творцем інформаційного простору і підсистемою інформаційного простору, що володіє всіма системними особливостями і властивостями.

Інтернет, комп'ютерні ігри викликають залежність, сучасні підлітки піддаються їй більше за всіх інших. Комп'ютерна залежність - це не офіційний діагноз, вона скоріше є симптомом інших серйозних проблем у житті особистості (наприклад, депресія, труднощі у спілкуванні тощо) [1].

Комп'ютерна залежність заважає адаптуватися в суспільстві, причиною цього є практично відсутнє вербальне спілкування, як наслідок, підліток намагається отримати це спілкування в соціальних мережах з віртуальними друзями, в комп'ютерних іграх.

Комп'ютерна залежність негативно впливає на становлення підлітка як особистості, а також сприяє формуванню цілої низки психічних проблем, таких як:

- конфліктна поведінка;
- неприйняття себе, неприйняття оточуючих;
- хронічні депресії;
- надання переваги віртуальним друзям перед справжніми;
- виникнення дискомфорту за відсутності користування Інтернетом.

Почуття постійної потреби до використання інтернету супроводжується потребою в ігровій діяльності. Розглядається загроза для розвитку особистості, що сприяє прояву агресії, жорстокості та заподіяння шкоди оточуючим.

Існує кілька стадій залежності, які виділяють психологи: стадія легкої захопленості, стадія захопленості, стадія залежності, стадія прихильності.

Інтернет надає широкий спектр можливостей для реалізації підлітків як творчих особистостей. Однак, незважаючи на великий вибір сайтів і застосунків, підлітки віддають перевагу лише деяким із них. У зв'язку з цим нами було

проведено опитування 30 учнів підліткового віку, які відвідують Палац дітей та юнацтва імені Алли Іванової (м. Ізмаїл), як вони ставляться до Інтернету, що це за сайти і додатки і чому підлітки вибирають саме їх.

Нами було поставлено низку запитань, відповіді на які дали нам змогу проаналізувати стан проблеми комп'ютерної залежності підлітків. Наприклад, усі опитані відповіли, що використовують постійно Інтернет. Під час виявлення пріоритету у виборі заняття у вільний час першість опинилася за Інтернетом, у цьому зізналися 57% опитаних; 32% підлітків віддали перевагу заняттям у різних творчих об'єднаннях, однак, водночас усі перебувають постійно «на зв'язку» в різних соціальних мережах; 11% опитаних віддають перевагу перегляду телевізора, або взагалі нічим не займатися.

На запитання, якому формату навчання надається перевага - очному чи дистанційному, майже всі респонденти (84%) обрали очний формат. Підлітки пояснили це тим, що на дистанційному навчанні не стільки вивчення предметів ускладнюється, скільки бракує спілкування з однокласниками та педагогами, особливо брак такого спілкування було відзначено в отриманні додаткової освіти у творчому об'єднанні.

На запитання, з яких джерел підлітки отримують інформацію, 89% ствердно відповіли, що тільки з мережі Інтернет, решта 11% - зі ЗМІ, від батьків і педагогів.

Причому, серед тих, хто завів собі друзів в Інтернеті, віддає перевагу їм, а не своїм реальним друзям, тільки 12% опитаних, 60% роблять вибір на користь реальних друзів, а ще 28% вагаються з відповіддю на це запитання. 52% респондентів зізнаються, що Інтернет розвиває навички спілкування, 24% вважають, що Інтернет - це найкращий засіб для розвитку навичок спілкування, а 24% не впевнені в цьому положенні.

Формування творчих здібностей підлітків з використанням мережі Інтернет як профілактики комп'ютерної залежності дає змогу розвивати уяву, творчі здібності, є способом самовираження, дає змогу підліткам проявляти себе як активних творців інформаційного простору.

Нами було поставлено запитання: «Які соціальні мережі найчастіше вами використовуються для спілкування та публікації своїх творчих робіт і чому?».

Так, 45% опитаних підлітків віддають свою перевагу платформі «Instagram», оскільки ця соціальна мережа надає широкий спектр можливостей для самореалізації: публікація фотографій, музики, малюнків, відео, текстових постів. Крім цього, існує величезна кількість груп, присвячених творчості, де підлітки можуть побачити роботи інших людей, залишити до них коментарі, а також викласти свої роботи і попросити критику. Велика частина підлітків, які обрали «Instagram», мають свою групу, де викладають свої роботи. Цей вибір вони пояснюють тим, що їм важливо отримувати зворотний зв'язок від своїх передплатників у вигляді критики чи похвали - це мотивує їх до саморозвитку у творчому плані.

Однак, «Instagram» має і негативний бік. Підлітки зазначають, що часто стикаються з агресією від інших користувачів, неприйняттям їхніх смаків і захоплень, глузуванням, що пригнічує їхнє бажання виставляти свої роботи на загальний огляд.

На другому місці з обраних підлітками соціальних мереж перебуває додаток «Tik-Tok» (37% підлітків), як найкраще місце для реалізації творчих здібностей. Основним плюсом вони називають простий функціонал додатка, який дає змогу легко публікувати свої роботи без великих витрат за часом.

Більшість підлітків, які обрали «Tik-Tok», використовують його для публікації фотографій або відео. Однак останнім часом серед підлітків набирають популярності текстові пости, де вони висловлюють свою думку, діляться цікавою інформацією з підписниками. Крім цього, вони відзначають, що саме «Tik-Tok» є основним джерелом натхнення і нових ідей.

Також слід відзначити підлітків, які створюють власний сайт, де викладають свої творчі роботи.

Вони зазначають, що такий спосіб самореалізації підійде лише досвідченим людям, які мають велику аудиторію.

Підлітки зауважують, що Інтернет є для них основним майданчиком для самореалізації. Отримувані відгуки та критика дають змогу розвиватися у творчому плані, створювати більш якісні роботи. Роботи інших користувачів слугують джерелом натхнення, дають мотивацію стати кращими.

Висновки. Таким чином, інтернет розширює коло можливостей, відкриває доступ до різних джерел інформації, іноді допомагає відволіктися, але водночас він завдає величезної шкоди психічному здоров'ю. Якщо ми хочемо, щоб ця проблема ставала менш глобальною і небезпечною, нам потрібно створювати всі необхідні умови для повноцінного розвитку підлітка як особистості в соціумі і в усіх сферах діяльності. Також необхідна наполеглива робота в освітніх організаціях з учнями, що навчаються, своєчасна профілактика і контроль з боку батьків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андросюк В.Г., Галустьян О.А. та ін. Здоровий спосіб життя та профілактика адиктивної поведінки неповнолітніх. Київ. Освіта України. 2019. 98 с.
2. Виноградова В. Є., Пузирьов Є. В. Особливості соціально-педагогічної профілактики ігрової та інтернет-залежності підлітків. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2020. №3. Т.31 (70). С.70–75.
3. Омельчук О.В., Левицька Л.М. Діджиталізація суспільства і гаджет-залежність сучасної молоді – покоління Digital Natives. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. 2020. Випуск 3 (123). С.296–299.

Сокура А.І.

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Київ, Україна

a.sokur@udu.edu.ua

НАДАННЯ ПОСЛУГИ ПЕРЕКЛАДУ ЖЕСТОВОЇ МОВИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

На сучасному етапі розвитку соціальної політики в Україні важливим її напрямом є забезпечення доступності інформації та комунікації для осіб з

порушеннями слуху. Люди з порушенням слуху щоденно зіштовхуються з численними труднощами, зокрема у сфері комунікації, доступу до телефонного зв'язку та отримання необхідних послуг у державних і приватних установах. Одним із видів підтримки, що сприяє подоланню інформаційних бар'єрів для нечуючих осіб, є соціальна послуга перекладу жестовою мовою. Вона передбачає надання допомоги нечуючим у спілкуванні з оточенням у різних життєвих ситуаціях, включаючи освіту, медицину, правову сферу, громадські заходи тощо.

Задля забезпечення рівного доступу осіб з порушенням слуху до суспільного життя соціальна послуга перекладу жестовою мовою здійснюється відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики України № 220 від 06.05.2021 року Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги перекладу жестовою мовою (далі - Державний стандарт) з урахуванням індивідуальних потреб отримувача та передбачає надання комунікативної підтримки в різних сферах життєдіяльності особи. Державний стандарт визначає «зміст, обсяг, умови та порядок надання соціальної послуги перекладу жестовою мовою (далі - соціальна послуга), показники її якості для надавачів соціальних послуг усіх форм власності, які надають цю послугу» [1].

Такий вид соціальної підтримки є важливим інструментом забезпечення комунікативної доступності для осіб з порушеннями слуху та мовлення, для яких жестова мова є основним засобом комунікації. Основною метою послуги є сприяння подоланню інформаційних бар'єрів та спрощення комунікації в органах державної влади, місцевого самоврядування, різноманітних організаціях, закладах та підприємствах, а також у побутовій сфері. Надання послуги перекладу в межах Державного стандарту здійснюється на безоплатній основі, що підкреслює соціальну значущість даної підтримки, тоді як надання послуг понад визначений обсяг регулюється платними механізмами, вартість яких залежить від економічних чинників та фінансових можливостей місцевих бюджетів.

Слід підкреслити, що в умовах війни в Україні кількість людей з порушеннями слуху, які потребують соціальної підтримки, постійно зростає. Зокрема досить поширеною причиною цього є контузії серед військових і цивільних, це невидима зовні травма, яка суттєво впливає на здоров'я людини та значно знижує якість життя. Її наслідки можуть проявлятися з часом, і одним із них часто є порушення слуху.

У зв'язку з цим виникає необхідність у підготовці сучасних фахівців соціальної роботи, які володіють навичками перекладу жестової мови. Підготовку таких фахівців здійснює, зокрема, Громадська організація «УТОГ» в рамках роботи Центру Української Жестової Мови, метою якого є популяризація та розвиток жестової мови в Україні [3]. Київський фаховий коледж прикладних наук надає фахову передвищу освіту за освітньою програмою «Соціальна робота та консультування, перекладач жестової мови». На факультеті спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова фахівці кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені М.Д. Ярмаченка здійснюють підготовку студентів зі спеціальності «Спеціальна освіта» спеціалізації «Сурдопедагогіка», формування компетенцій у формуванні навичок міміко-жестового мовлення відбувається при вивченні такої дисципліни, як «Дактильне, міміко-жестове мовлення та сурдопереклад».

Також на факультеті спеціальної та інклюзивної освіти при Центрі супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами на волонтерських засадах функціонує Клуб міміко-жестового мовлення «КЖМ», який надає всім бажаючим базові знання жестової мови [2]. З початку 2024-2025 н.р. учасники Клубу долучаються до надання соціального супроводу здобувачів освіти з порушеннями слуху в УДУ імені Михайла Драгоманова.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень вбачаємо у розробці ефективних моделей співпраці між державними та громадськими організаціями з метою формування доступного середовища для осіб з порушеннями слуху.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги перекладу жестовою мовою: Наказ Міністерства соціальної політики України №2020 від 06.05.2021р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0819-21#n165> (дата звернення: 18.03.2025).
2. Центр супроводу осіб з ООП. Факультет спеціальної та інклюзивної освіти. URL: <https://fsio.udu.edu.ua/> (дата звернення: 25.03.2025).
3. Центр Української Жестової Мови. Офіційний сайт УТОГ. URL: <https://utog.org/uslc/> (дата звернення: 24.03.2025).

Соляник М.Г.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7083-6872>
m.h.solyanyk@npu.edu.ua*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасному світі, який характеризується глобалізаційними процесами, соціально-економічними трансформаціями та зростанням соціальної напруги, особливої актуальності набуває проблема соціальної згуртованості молоді. Соціальна згуртованість є важливим фактором стабільності суспільства, його розвитку та стійкості перед викликами сучасності.

Соціальна згуртованість – це рівень взаємозв'язку між індивідами та групами, що сприяє соціальній стабільності та взаєморозумінню. Вона включає такі аспекти, як довіра, спільні цінності, активна участь у громадському житті, солідарність і соціальний капітал. Теоретичну базу концепції соціальної згуртованості заклали Е. Дюркгейм, Р. Патнем, П. Бурдьє та інші дослідники, які наголошували на значущості соціальних зв'язків у формуванні згуртованих суспільств [5].

Українські науковці також зробили значний внесок у дослідження соціальної згуртованості. Наприклад, О. Вишняк [2] визначає соціальну згуртованість як інтеграцію різних соціальних груп на основі спільних цінностей, норм та інтересів. В. Тарасенко [4] розглядає цей феномен через призму громадянської активності та довіри до суспільних інституцій. Н. Паніна [3] підкреслює роль соціального капіталу та рівня взаємної підтримки в суспільстві для забезпечення стабільності та гармонійного розвитку.

Молодь є специфічною соціальною групою, яка формується в умовах динамічних змін суспільства. Соціальна згуртованість молоді характеризується високим рівнем мобільності та відкритості до нових ідей; орієнтацією на цифрові комунікації та соціальні мережі; схильністю до самовираження та активної громадянської позиції; вразливістю перед соціально-економічними ризиками.

Формування соціальної згуртованості молоді залежить від багатьох чинників, серед яких:

- Економічні фактори (доступність роботи, рівень доходу, соціальні гарантії);
- Освітні фактори (якість освіти, розвиток критичного мислення, формування громадянської позиції);
- Культурні фактори (збереження традицій, міжкультурна взаємодія, розвиток толерантності);
- Соціально-психологічні фактори (довіра до суспільних інститутів, рівень соціального капіталу);
- Політичні фактори (участь у демократичних процесах, розвиток молодіжного самоврядування).

В той же час сучасна молодь стикається з низкою викликів, що впливають на рівень соціальної згуртованості: поляризація суспільства та поширення дезінформації; економічна нестабільність та труднощі у працевлаштуванні; соціальна нерівність і маргіналізація окремих груп молоді; зростання рівня

недовіри до державних інституцій; вплив цифрових технологій на міжособистісні відносини тощо [1].

З метою підвищення рівня соціальної згуртованості молоді необхідно реалізовувати комплексні заходи, які будуть включати освітні програми, що спрямовані на розвиток громадянської компетентності та критичного мислення. Також потрібно формувати інклюзивне суспільства, що буде враховувати потреби всіх груп молоді, включаючи меншини та осіб з обмеженими можливостями. Важливим аспектом у формуванні соціальної згуртованості виступає зміцнення сімейних та громадських зав'язків, що сприяє соціальній інтеграції та передачі цінностей.

Соціальна згуртованість молоді є важливим чинником стабільного розвитку суспільства. Вона формується під впливом економічних, освітніх, культурних, соціально-психологічних та політичних факторів. Виклики сучасного світу, такі як соціальна поляризація, економічні труднощі та цифрова трансформація, потребують комплексного підходу до формування механізмів зміцнення соціальної згуртованості. Важливими напрямками є розвиток громадянської освіти, підтримка молодіжних ініціатив, інклюзивні політики та зміцнення довіри до суспільних інститутів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бибик, Д. Д. Лідерство та соціальна згуртованість молоді: перспективи забезпечення розвитку в умовах сучасних викликів: Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2022 рік (11). НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна, 2023. С.29-33

2. Вишняк О. Соціальна згуртованість у сучасному українському суспільстві: проблеми та перспективи розвитку. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2021. № 1. С. 56–67.

3. Паніна Н. Соціальний капітал і згуртованість української молоді. Український соціологічний журнал. 2020. № 3. С. 33–45.

4. Тарасенко В. Молодіжна політика та соціальна згуртованість: нові виклики та можливості. Громадянське суспільство. 2022. № 2. С. 89–101.
5. Durkheim E. The Division of Labor in Society. – London: Macmillan, 2021.

Стрішкова Ю.С

*здобувачка першого бакалаврського рівня вищої освіти
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна
@krutau240806gmail.com*

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вступ. сфера є найбільш вразливою в суспільстві. Підготовка майбутніх соціальних працівників у вищих навчальних закладах повинна бути зосереджена на формуванні компетенцій вимагання ринку праці. Проблема залучення навчальної системи соціальних працівників з їх функціональними обов'язками після закінчення навчання є однією з найбільш нагальних.

Соціальна робота є одним із багатопланових видів професійної діяльності. Спеціаліст соціальної сфери може працювати на різних рівнях реалізації соціальної діяльності, що вимагає різних рівнів освіти та кваліфікації. Важливість формування особистих якостей майбутнього соціального працівника не повинна нехтувати вищим навчальним закладом [1, с. 34].

Мета статті є процесу підготовки фахівців соціальної сфери до професійної діяльності з використанням інноваційних технологій.

Повернення «соціального клієнта» до можливості діяти незалежно в певних соціальних умовах є пріоритетом соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ковальчук В.І. у своїй роботі розглядає впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців соціальної сфери. Він виділяє тренінгові технології, ігрові технології та

технології проектного навчання як найбільш ефективні у цьому процесі. Олійник К.С. аналізує загальнонаукові підходи до підготовки фахівців соціальної сфери, зокрема, використання інноваційних освітніх технологій та зарубіжного досвіду. Вона підкреслює важливість адаптації цих технологій до вітчизняних умов. Москалюк О. досліджує прийоми та форми активізації навчального процесу у підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери. Вона зазначає, що характер навчання соціального працівника впливає на формування його особистості та професійних компетенцій.

Ці дослідження підкреслюють важливість використання інноваційних технологій у підготовці фахівців соціальної сфери та їх вплив на розвиток професійних компетенцій.

Результати дослідження. Основні вказівки соціальної політики в країні на даний момент розвитку:

- встановлення соціальних стандартів життя, живих параметрів та зростання заробітної плати передбачено політикою у галузі доходу населення
- законодавче створення захисту праці, типів та форм соціального страхування, забезпечення повної продуктивної зайнятості населення, запобігання безробіття забезпечується політикою зайнятості та праці.
- визначення та встановлення пенсійних параметрів та інших видів соціального страхування, соціальної допомоги, соціальних послуг, а також соціальні вигоди та гарантії забезпечується соціальним захистом.
- демографічна політика передбачає стимулювання зростання репродуктивного населення, державну допомогу сім'ї та регулювання міграційних процесів.
- політика соціального розвитку включає культурну, мовну, релігійну, рекреаційну політику, охорону здоров'я, освіту та в галузі освіти [2, с. 22].

Основні завдання соціальної політики України з 2017-2020 роки є:

- забезпечення конституційних прав громадян на роботу, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я, культуру, житло

- можна досягти гідного рівня матеріального самопочуття та умови життя
- зменшення рівня дискримінації майна у населення – це один із способів подолання бідності.
- забезпечення повної продуктивної зайнятості покращує якість праці.
- забезпечення прав та соціальних гарантій сімей є орієнтацією державної політики
- надається підтримка соціально-вразливих сегментів населення.
- розвиток духовності, культури, моральних основ та інтелектуального потенціалу українського народу – це деякі речі, які були зроблені.
- демографічні та трудові ресурси країни повинні бути зміцнені.
- розвиток соціальної інфраструктури
- встановлення гарантій для забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного та соціального добробуту є частиною соціальної структури суспільства.

Основною реалізацією соціальної політики в Україні є принципи соціальної справедливості, соціальної солідарності, індивідуальної соціальної відповідальності та соціального партнерства [3, с.290].

В Україні було створено нормативну базу для соціальної сфери. Законодавство постійно зазнає змін і доповнень, ухвалюються нові законодавчі акти та нормативно-правові документи, які забезпечують юридичні основи для вирішення різноманітних соціальних проблем. Україна ратифікувала багато міжнародних та європейських конвенцій і декларацій, які поки що не відображені в нормах українського законодавства.

Інноваційний підхід до освітнього процесу повинен бути орієнтований на розвиток майбутніх спеціалістів. Важливо, щоб вони вміли адаптувати новий досвід, ґрунтуючись на цілеспрямовану формуванні творчого та критичного мислення, а також на рольовому та імітаційному моделюванні. Педагогічні

інноваційні технології охоплюють нові якісні форми, методи та засоби навчання, підготовки та управління, які призводять до суттєвих змін у результатах освітнього процесу.

У практиці підготовки фахівців у різних сферах все частіше застосовуються тренінгові технології навчання. Тренінг визначається як запланований навчальний процес, спрямований на передачу знань, удосконалення існуючих навичок та набуття нових, ґрунтуючись на особистому досвіді та знаннях.

Використання тренінгів зумовлене їх здатністю формувати навички міжособистісної взаємодії, розвивати професійні здібності, змінювати стереотипи, які заважають особистості справлятися з нестандартними ситуаціями в професійній діяльності, а також сприяти самореалізації у майбутній професії та спілкуванні.

Висновки. Цінність тренінгів для системи вищої освіти полягає в тому, що вони дозволяють інтенсифікувати процес професійної підготовки, економлячи час і простір, і роблять його більш ефективним завдяки повній відповідності принципам особистісно орієнтованого навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біда О. А., Кучай Т. П. Інноваційні технології як засіб удосконалення системи підготовки фахівців. Формування професійної компетентності сучасного педагога засобами освіти: історико-методичний аспект. Матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. (15 грудня 2023 р., м. Харків). Харків. ХГПА. 2023 С. 34-36.
2. Ковальчук В. І. Розвиток вищої освіти відповідно до тенденцій і вимог ринку праці. Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 лютого 2016 року. Київ. «Міленіум». 2016. С. 22–24.
3. Савельчук І.Б., Котикова О.М. Інновації як чинник якісних змін у соціальній роботі та соціальній освіті. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. Вип. 2 (9). С. 289-296.

Сьомова Х.

*здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

ЕТНОКУЛЬТУРНІ АКТИВНОСТІ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЙ «КАНАДСЬКОЇ МОЗАЇКИ» ТА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

Актуальність дослідження запропонованої теми визначається кількома факторами: сучасний світ все більше стає етнокультурно диверсифікованим; вихідці із України тривалий час є активними учасниками міграційних процесів, зокрема і переселенні до Канади; вони у різні періоди історії країни робили помітний вклад в її економічний, соціальний й культурний розвиток. З цих причин видається закономірним поглиблене вивчення місця канадських українців у концепціях розвитку Канади.

Поняття: «канадська мозаїка». Вживання терміну «канадська мозаїка» відтворює Канаду як країну з мультикультурним ландшафтом, у якому кожна культурна група зберігає свою ідентичність і в той же час робить свій внесок у спільну націю» [5]. У науковому дискурсі та у політичній практиці цей термін набув поширення після публікації у 1938 році книги відомого канадського дослідника Джона Гіббона (John Gibbon) «Канадська мозаїка: творення північної нації». Щоправда, вперше цей термін вжила у 1922 році американська письменниця Вікторія Хейворд (Victoria Hayward), а згодом її концепцію адаптувала канадська дослідниця Кейт Фостер [Kate Foster] у своїй книзі «Наша канадська мозаїка» (1926) [6]. Соціологічну інтерпретацію терміна й поняття мозаїки представив відомий дослідник Джон Портер (John Porter) у праці «Вертикальна мозаїка» (1965) [9].

Поняття «мультикультуралізм». Можна вважати, що сьогодні цей термін витіснив із широкого вжитку термін «канадська мозаїка». Згідно з сучасними інтерпретаціями «Мультикультуралізм визначається як прийняття різних культур у суспільстві та активна підтримка цих культурних відмінностей як більшістю, так і членами меншості. Він охоплює демографічні показники,

політику та ставлення до культурного розмаїття в суспільстві» [8]. Концепція мультикультуралізму у 1971 році стала офіційною державною політикою. Більш детально про концепції «канадська мозаїка» та «мультикультуралізм» [2; 4; 10]. **«Канадська мозаїка»/«мультикультуралізм»: параметри взаємодії.** Обидві концепції базуються на інтерпретаціях етнонаціональної структури канадського суспільства як такої, яка сформувалася у висліді імміграції носіїв різноманітних етнокультурних традицій й яка на принципах рівноправності включає у себе етнічні спільноти прибулих до Канади, зокрема українців, та місцевого населення (традиційно корінних жителів країни). Аналіз фахової літератури дає підстави твердити, що «канадська мозаїка» термін, який відтворює історичні підвалини формування етнонаціонального складу населення, а «мультикультуралізм» сучасну його динаміку з певними її контрверсійними траєкторіями.

Простори етнокультурних активностей українців Канади. Вихідці із різних частин українських земель (на початкових етапах переселення до Канади наприкінці XIX-го століття переважно із західноукраїнських) активно включалися у соціальне життя нової країни. Вони поселялися в основному у трьох провінціях: Альберті, Манітобі та Саскачевані й займалися в основному землеробством. Іммігранти нових і новітніх хвиль розселені по усій Канаді, однак з тяжінням до міст.

Найпоширенішими просторами етнокультурних активностей канадських українців були місцини їхнього поселення – етнічні ареали та етнічні анклав. Тут вони засновували свої культурно-мистецькі осередки (популярними були драматичні гуртки, танцювальні колективи, хори). Великою мірою вони функціонували при церквах, школах. Етнокультурна діяльність українців різних поколінь була помітною у «канадській мозаїці» і залишається сьогодні відчутною у творенні мультикультурності країни проживання [1; 3; 4].

Гетеролокалізм та транснаціоналізм – нові тренди в етнокультурних активностях українців у Канаді. У першому випадку їхня діяльність прив'язується до місць їхньої концентрації у тому чи тому просторі й до

загально канадського контексту, а у другому до взаємодії з етнічною батьківщиною.

ЛІТЕРАТУРА:

1.Євтух, В. Б., Ковальчук, О. О. (1991). Етнокультурна діяльність українських канадців: здобутки і проблеми. *Український історичний журнал*. № 9. С. 42-50.

2.Евтух, В.Б. (1991). Концепции этносоциального развития США и Канады: типология, традиции, эволюция. Київ: Наукова думка. 180 с.

3.Макар, Віталій. (2024). Внесок української діаспори у формування канадського мультикультуралізму. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. Том 14. С. 172-186. URL: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.14.172-186>.

4.Bohatyrets, V. (2018). Embracing multiculturalism of Canada: the roots & the present-day realities. *Modern Historical and Political Issues: Journal in Historical and Political Sciences*, Chernivtsi. Volume 35-36. URL: DOI: 10.31861/mhpi2017.35-36.32-41.

5.Canadian mosaic. From Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Canadian_Mosaic.

6.Foster, Kate. A. (1926). Our Canadian mosaic. Toronto: The Dominion Council. 150 pp.

7.Gibbon, John Murray (1938). Canadian mosaic: The making of a Northern Nation. Toronto: McClelland & Stewart. 455 pp.

8.Multiculturalism. URL: <https://www.google.com/search?client=ms-google-coop&q=multiculturalism&cx=741251a464fba4b95>.

9.Porter, John. (1965). The Vertical Mosaic: An analysis of social class and power in Canada. Toronto: University of Toronto Press. 626 pp.

10.The Canadian Ethnic Mosaic: A quest for identity. (1978). Ed. by Driedger L., Canadian Ethnic Studies Association Series. Vol. VI. Toronto. 352 pp.

Тимофєєв Н. І.

*здобувач третьогоосвітньо-наукового рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота*

Українського державного університету імені Михайла

Драгоманова

м. Київ, Україна

n.i.tymofieiev@udu.edu.ua

Науковий керівник: Ясточкіна І. А.

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

i.a.yastochkina@npu.edu.ua

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧОК ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вступ. Ментальне здоров'я є важливою складовою загального стану здоров'я людини, яка впливає на її функціонування в особистому, соціальному та професійному житті. У сучасному світі ментальне здоров'я жінок у закладах вищої освіти є ключовим питанням, оскільки вища освіта є періодом значних психологічних навантажень, які можуть впливати на психоемоційний стан студенток [1, с. 90]. З початку повномасштабного вторгнення питання ментального здоров'я здобувачів вищої освіти стало ще актуальнішим і досі не повною мірою вивченим [2, с. 124]. Проблеми, з якими зіткнулась сучасна молодь не можна назвати тими, на які звернено достатньо уваги.

Мета статті. Метою цієї роботи є аналіз основних проблем ментального здоров'я студенток закладів вищої освіти, виявлення актуальних загроз та розробка рекомендацій щодо покращення ситуації.

Аналіз останніх досліджень. В Україні проводиться низка досліджень, присвячених психологічному благополуччю студентської молоді. Багато дослідників вважають цю тему актуальною і такою, що може вплинути на розвиток сучасного суспільства. Денисенко Л. В. [1, с. 90] зазначає, що рівень стресу серед студентів постійно зростає, особливо в періоди інтенсивного навчального навантаження. Богданова І. М. [2, с. 123] досліджує вплив академічного тиску на розвиток тривожних розладів серед студенток. Кравченко І. А., Гречанова Т. В. [5, с. 45] розглядають психоемоційний стан та адаптацію студенток до навчального процесу, зазначаючи, що відсутність належної підтримки може призвести до соціальної ізоляції та депресивних станів.

Дослідження Петренко І. С. та Савченко І. В. [6, с. 105] свідчить, що студентки частіше за студентів стикаються з емоційним вигоранням та проблемами з самооцінкою. Також було встановлено, що психологічна підтримка у закладах освіти є важливим фактором у формуванні позитивного середовища для студенток [6, с. 107]. Тимошенко О. В. [8, с. 45] аналізує гендерні особливості ментального здоров'я, підкреслюючи необхідність врахування індивідуальних потреб студенток під час розробки програм підтримки.

Ментальне здоров'я людини, насамперед, визначається не лише відсутністю психічних захворювань, а й комплексом біологічних чинників. Це передусім стан емоційної рівноваги, гармонійне сприйняття навколишнього середовища, відсутність психічних розладів, в тому числі фобій чи неврозів. Загалом, ментальне здоров'я має вплив як на психологічний стан особистості, так і на її соціальну адаптацію, яка є не менш важливою. Воно відіграє ключову роль у досягненні життєвих цілей, реалізації особистісного потенціалу та підтримці фізичного благополуччя. Крім того, вивчення психічного стану кожної людини є важливим не лише на індивідуальному рівні, а й для суспільства загалом, оскільки сприяє його гармонійному розвитку та соціальній стабільності.

Реалії останніх років змушували здобувачів вищої освіти бути «ізольованими» від студентського життя, адже ще до впровадження воєнного стану на території України студенти мали навчатися дистанційно в умовах пандемії. Пандемія, в свою чергу, спровокувала незворотні зміни, призвела до обмежень як соціальних, так і фізичних, в результаті яких більш ніж третина здобувачів вищої освіти (згідно з даними – 38%), у 2020 році відчували перманентний стрес, а 58% хотіли б покращити свій ментальний стан [7, с. 133].

Зважаючи на це, досить великий відсоток студентської молоді потребує комплексної психологічної допомоги, як-то психотерапія, робота над напрацюванням або відновленням власних психосоціальних ресурсів, а також психологічної підтримки. Але багато українців мають певний стереотип щодо отримання психологічної допомоги і не відрізняють її від психіатричного лікування. Боротьба з цією стигмою є необхідною умовою для розбудови ментально здорового і продуктивного суспільства. У психологічній підтримці студентської молоді вагому роль можуть відігравати заклади вищої освіти.

Кожного дня жінки в закладах вищої освіти стикаються зі складнощами в процесі навчання та поза навчальним процесом. Нижче детально розглянемо приклади:

1. Психологічний стрес і навантаження

Здобувачки вищої освіти часто переживають високий рівень стресу, пов'язаний з інтенсивним навчанням, підготовкою до іспитів, а також з необхідністю балансувати навчання з іншими життєвими обов'язками (підробіток, побутові обов'язки тощо). Важливою проблемою є також високі вимоги до академічних результатів, які часто призводять до розвитку тривожних розладів [2, с. 124].

2. Соціальний тиск і гендерні стереотипи

Жінки у закладах вищої освіти часто потерпають від гендерних стереотипів, пов'язаних із їхнім соціальним статусом, ролями та очікуваннями. У навчальному середовищі це може проявлятися у вигляді сексизму, дискримінації або обмежених можливостей для розвитку кар'єри. Останнім

часом все частіше в засобах масової інформації можна побачити випадки сексуальних домагань в закладах вищої освіти. Ці неправомірні дії наносять неабияку моральну шкоду жертві домагань, а також, коли цей випадок стає публічним і обговорюваним, жертва стикається з критикою та хибними звинуваченнями [8, с. 47]. Відповідно, необхідним є наявність спеціалістів у закладах вищої освіти, які могли б слідкувати за ситуацією, попереджати будь-які прояви насильства до студенток і надавати психологічну підтримку.

3. Проблеми самотності та соціальної ізоляції

Не рідко здобувачки вищої освіти переживають проблеми з соціалізацією та інтеграцією у навчальне середовище, що може бути пов'язано з почуттям самотності, депресивними настроями, відсутністю підтримки серед однокурсників. Часто для вступу в навчальний заклад студенти вимушені поїхати з, наприклад, рідного міста чи села. В такому випадку дівчата та хлопці вимушені будувати життя в новому середовищі без підтримки родини або друзів. Зміна комфортного середовища на нове є чинником стресу для молоді [3, с. 27]. В такому випадку було б доцільним створювати в закладах вищої освіти умови для створення різних форм соціальних зв'язків. Такими умовами можуть бути різні групи/факультативи, наприклад, спортивні, творчі і т.д. Саме в таких групах соціально ізольовані студенти та студентки отримували б можливість створювати соціальні зв'язки та об'єднуватися за інтересами.

4. Психічні розлади серед здобувачок вищої освіти

Згідно з дослідженнями, серед студенток закладів вищої освіти збільшується кількість випадків депресії, тривожних розладів, розладів харчової поведінки (анорексія, булімія) [5, с. 46]. Це часто пов'язано з академічним стресом, проблемами в міжособистісних стосунках та тиском суспільних стандартів. В таких випадках важливо якнайшвидше виявити прояв психічного розладу і, вчинити відповідні дії для подальшої допомоги.

З огляду на вищенаведені проблеми, з якими стикаються здобувачки вищої освіти, маємо розглянути шляхи вирішення цих проблем, а також полегшення інтеграції жінок в початковий процес:

1. Психологічна підтримка та консультування

Розвиток служб психологічного консультування в закладах вищої освіти є важливим кроком у підтримці ментального здоров'я студенток, адже цей період життя супроводжується значним рівнем стресу, пов'язаного з адаптацією до нових умов, навчанням, соціальними взаємодіями та майбутніми кар'єрними перспективами [9, с. 55]. Але важливим є дотримання необхідних аспектів задля одержання позитивного результату. Наприклад, *індивідуальні консультації*, у рамках яких студентки можуть звертатися до психологів для розв'язання особистих труднощів, розвитку навичок управління емоціями, саморегуляції та підвищення самооцінки. Індивідуальний підхід дозволяє створити безпечну атмосферу для вільного вираження емоцій та пошуку внутрішніх ресурсів.

Заняття в групах можуть включати тренінги з розвитку стресостійкості, емоційного інтелекту, самодопомоги та особистісного росту. Ефективними також є тренінги взаємодопомоги та взаємопідтримки. Це дозволяє студенткам поділитися досвідом з іншими, отримати підтримку та знайти спільні рішення для подолання труднощів, а групова динаміка дає змогу підвищити рівень соціальних навичок і впевненості в собі. *Психоосвітні програми* також є важливою складовою. Проведення семінарів та лекцій з інформування студенток про важливість психічного здоров'я та методи його підтримки можуть дати позитивний ефект. Такі лекції можна наповнювати роз'ясненнями, як розпізнати ознаки депресії, тривожних розладів чи стресу, а також коли і куди звертатися за допомогою. Психологічна підтримка повинна бути *доступною* для всіх студенток і, якщо можливо, *анонімною*. Це дозволяє знизити бар'єри до звернення за допомогою і створює атмосферу довіри. Підтримка ментального здоров'я студенток через психологічне консультування в навчальних закладах має великий потенціал у зниженні рівня стресу та тривожності, а також у покращенні загального психоемоційного стану молоді.

2. Інклюзивне освітнє середовище

Створення інклюзивного та рівноправного освітнього середовища є критично важливим для забезпечення комфортних умов навчання для всіх

студенток. Це середовище має сприяти розвитку потенціалу кожної студентки без страху перед дискримінацією або гендерним тиском [6, с. 103]. Для досягнення цієї мети варто, наприклад, впроваджувати *просвітницькі програми для викладачів і студентів*, адже регулярне проведення тренінгів та семінарів є одним із ключових кроків, що сприяють підвищенню рівня толерантності та взаємоповаги. Викладачі та студенти повинні мати знання про основи гендерної рівності, виявлення та запобігання дискримінації, а також важливість створення безпечного середовища для всіх. Це можуть бути, наприклад, тренінги з гендерної чутливості, освітні програми про насильство на основі статі, програми щодо боротьби з упередженнями і стереотипами. Не менш важливим є створення *підтримуючої атмосфери*, де кожна жінка може звернутися за допомогою в разі дискримінації чи насильства. Це можуть бути гарячі лінії для підтримки, консультації психологів, спеціалізовані служби закладів вищої освіти. Також варто прописати відповідні процедури швидкого реагування на скарги. Політика університетів щодо *недискримінації та інклюзивності* має бути чіткою. Заклади вищої освіти мають розробити чітку політику, що може гарантувати рівні права та можливості для всіх студентів. Це включає в себе створення інклюзивних просторів для навчання та відпочинку, забезпечення рівного доступу до всіх освітніх ресурсів, а також підтримку академічної та професійної кар'єри для жінок. Студенти, як частина університетського середовища, повинні бути залучені до процесів *формування інклюзивної культури*. Це може включати участь у дебатах, обговореннях, просвітницьких кампаніях та заходах, спрямованих на підтримку рівноправ'я та різноманітності.

Забезпечення рівноправ'я та інклюзивності в освітньому середовищі є не тільки етичним обов'язком, але й важливим кроком до забезпечення справедливості та розвитку потенціалу всіх студентів, незалежно від їхнього гендеру.

3. Покращення соціальних умов для здобувачок вищої освіти

Надання жінкам можливості для розвитку здорового балансу між навчанням та особистим життям є важливою складовою підтримки ментального

здоров'я студенток. Враховуючи виклики, з якими стикаються жінки, важливо створювати умови, що дозволяють їм поєднувати навчання з особистими потребами та соціальними зв'язками [9, с. 36]. Сприяти досягненню цього можна завдяки наступним напрямам, як, наприклад, організація заходів для розвитку соціальних навичок: Підтримка студенток у розвитку соціальних навичок через *участь у різноманітних заходах може допомогти* їм створювати здорові міжособистісні зв'язки. Це можуть бути клуби за інтересами, де студентки зможуть спілкуватися та розвивати свої таланти; спільні проекти або волонтерська діяльність, що дозволяє створювати мережу підтримки серед одногрупниць. *Групи підтримки* також є потужним інструментом для зменшення соціальної ізоляції та стресу. Це можуть бути як онлайн, так і офлайн групи, де студентки матимуть можливість поділитися власним досвідом, підтримувати одна одну. Наприклад, групи для матерів-студенток, де вони можуть отримати практичні поради та підтримку від своїх колег, або ж клуби для студенток, що мають схожі інтереси або професійні орієнтації, де вони можуть створювати соціальні мережі, розвивати кар'єрні навички, розгалужувати зв'язки. На нашу думку, закладам вищої освіти потрібно врахувати потреби студенток, які мають дітей. Це може включати:

- гнучкі години навчання, можливість дистанційного навчання або записи лекцій для тих, хто не може відвідати заняття вчасно;
- розвиток послуг для студенток з дітьми, таких як дитячі кімнати або підтримка в організації догляду за дітьми.

Психологічна підтримка для зменшення стресу: Розвиток здорового балансу вимагає уваги до психологічного благополуччя. Організація регулярних сесій з психологами або проведення семінарів щодо стратегії подолання стресу, управління часом та розвитку емоційної стійкості є важливими елементами підтримки студенток.

Організація активностей є важливою складовою підтримки ментального здоров'я. Це можуть бути заходи на свіжому повітрі, фізичні активності (йога, медитація, заняття спортом), культурні події чи просто неформальні зустрічі в

розслабленій атмосфері. Важливою частиною таких заходів є створення безпечного простору, де кожна жінка може відчувати себе комфортно і відновити емоційні сили.

Створення таких можливостей для студенток допомагає зменшити стрес та соціальний тиск, а також і соціальну ізоляцію. Такі дії можуть сприяти розвитку здорового балансу між навчанням, особистим життям та професійними прагненнями. Це дозволяє жінкам не тільки успішно завершувати навчання, але й формувати гармонійне життя поза університетом.

4. Попередження та робота з психічними розладами

Для попередження психічних розладів серед здобувачок вищої освіти важливо впроваджувати системні програми психосоціальної підтримки, спрямовані на профілактику та раннє виявлення психічних розладів. Такий підхід сприятиме збереженню ментального здоров'я студенток, попередженню розвитку стресових ситуацій та підтримці їх емоційного благополуччя в умовах інтенсивного навчання [3, с. 25]. Навчання *технікам зменшення стресу* могло б бути корисним, аби здобувачки освіти мали змогу в подальшому самостійно регулювати рівень стресу. Програми повинні включати вправи для зниження рівня стресу, такі як методи глибокого дихання, медитація, прогресивна м'язова релаксація, арт-терапія та інші методи, що дозволяють зняти напругу та відновити психоемоційний баланс. Важливим є навчання студенток розуміння та виявлення емоцій, що включає в себе розпізнавання та контроль над негативними емоціями, такими як тривога, гнів, розчарованість. Програми можуть передбачати індивідуальні чи групові тренінги, що допомагають їм опановувати навички емоційної саморегуляції, навчатися методам конструктивного вираження емоцій і розвивати стійкість до стресових ситуацій. Такі заняття можуть допомогти в розробці власних копінг-стратегій. Для успішного впровадження програм психосоціальної підтримки важливо створити атмосферу, яка сприяє *відкритості та довірі* серед студенток. Студентки повинні відчувати себе комфортно при зверненні за допомогою до психологів та інших фахівців. Це може включати в себе:

- розвиток інклюзивної культури у навчальному закладі, що сприяє підтримці різноманіття та поважає індивідуальні відмінності;
- наявність анонімних каналів для звернень за психологічною допомогою;
- взаємопідтримка серед студенток через створення груп підтримки та спільнот, які діляться досвідом.

Психосоціальна підтримка повинна бути орієнтована на *специфічні потреби* студенток, зокрема враховувати їхній життєвий досвід, соціальні ролі, стресові фактори, з якими вони стикаються в університетському середовищі, такі як академічне навантаження, соціальні очікування, економічні труднощі або проблеми з балансом між навчанням і особистим життям. Важливим елементом програм є *регулярний моніторинг* стану психічного здоров'я студенток, що дозволяє виявляти ранні ознаки стресу або психічних розладів, таких як депресія, тривожність чи вигорання. Для цього можуть використовуватись анонімні анкети, інтерв'ю або інші методи оцінки, що дозволяють зібрати інформацію та своєчасно реагувати на потенційні проблеми.

Забезпечення ментального благополуччя студенток через такі програми має значний вплив на їхній академічний успіх, соціальну адаптацію та загальний рівень життя.

5. Роль фізичної активності у підтримці ментального здоров'я

Одним із важливих чинників покращення ментального здоров'я студенток є фізична активність. Дослідження свідчать, що регулярні заняття спортом знижують рівень стресу, покращують настрій та сприяють загальному самопочуттю. Важливо зазначити, що багато здобувачок вищої освіти через високий рівень навантаженості не приділяють достатньо уваги фізичній активності, що негативно впливає на їхній психоемоційний стан [7, с. 134].

У зв'язку з цим заклади вищої освіти можуть сприяти залученню студенток до фізичної активності, зокрема:

- введення обов'язкових спортивних занять, які допоможуть студенткам розвантажитися та знизити рівень стресу;

- створення спортивних клубів, де студентки зможуть не лише підтримувати фізичну активність, а й налагоджувати соціальні контакти;
- організація щорічних спортивних заходів, які сприятимуть згуртуванню студентської спільноти та підвищенню рівня соціалізації.

6. Фінансова нестабільність як фактор стресу

Багато студенток стикаються з фінансовими труднощами, що є серйозним фактором стресу. Оплата навчання, проживання, харчування та інших потреб може створювати додатковий психологічний тиск, особливо для студенток, які походять з малозабезпечених сімей або самостійно фінансують своє навчання. В роботі однієї української дослідниці зазначено основні проблеми, з якими стикаються студенти, серед яких одна з основних – це фінансова нестабільність та відсутність зв'язку між рівнем освіти й рівнем реального прибутку[4, с. 214]

Для подолання цієї проблеми важливо:

- розширювати програми стипендій та фінансової підтримки студенток;
- запроваджувати програми менторства та стажувань, які допоможуть студенткам отримувати практичний досвід та фінансову стабільність;
- проводити освітні заходи щодо фінансової грамотності, що дозволить студенткам краще планувати свій бюджет та управляти коштами.

7. Вплив інформаційного середовища та соціальних мереж

Сучасний студентський світ неможливо уявити без соціальних мереж та інформаційних технологій. Проте надмірне споживання інформації та негативний вплив соціальних мереж можуть посилювати почуття тривожності, знижувати самооцінку та викликати депресивні стани. Студентки, які активно користуються соціальними мережами, можуть відчувати тиск щодо відповідності суспільним стандартам краси, успіху та особистого життя.

Для мінімізації негативного впливу соціальних мереж доцільно:

- впроваджувати тренінги з цифрової грамотності, які допоможуть студенткам розрізняти правдиву інформацію та уникати впливу деструктивного контенту;

- створювати в навчальних закладах інформаційні кампанії, які пропагуватимуть здорове сприйняття власного тіла, кар'єрного зростання та самореалізації;
- організовувати тематичні зустрічі з психологами та експертами, які навчатимуть студенток ефективним стратегіям керування впливом соціальних мереж на психоемоційний стан.

Результати дослідження. Проблеми ментального здоров'я студенток закладів вищої освіти є надзвичайно актуальними та потребують комплексного підходу до їх вирішення. Розвиток психологічної підтримки, створення інклюзивного середовища, запровадження програм фізичної активності та підвищення фінансової грамотності сприятиме покращенню психоемоційного стану студенток. Важливо не лише надавати допомогу тим, хто її потребує, а й створювати превентивні заходи для підтримки ментального здоров'я всієї студентської спільноти. Університети мають відігравати ключову роль у формуванні здорового та безпечного середовища для навчання, розвитку та самореалізації жінок у сучасному суспільстві.

Висновки. Узагальнюючи, хотілося б зазначити, що ментальне здоров'я жінок в українських закладах вищої освіти є важливою складовою їхнього загального благополуччя. Проблеми, з якими стикаються жінки в закладах вищої освіти, вимагають комплексного підходу до вирішення, що включає в себе надання психологічної підтримки, створення інклюзивного середовища та забезпечення соціальної підтримки. Перспективи поліпшення ментального здоров'я студенток залежатимуть від системної роботи на рівні закладів вищої освіти, а також державних ініціатив, спрямованих на підтримку психічного здоров'я. Розвиваючи культуру ментального здоров'я не лише серед здобувачів вищої освіти, а й серед викладачів і адміністрації закладів вищої освіти, можна підвищити рівень ментального здоров'я української молоді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Денисенко Л. В. Психологічні аспекти підтримки ментального здоров'я студентів вищих навчальних закладів. *Вісник психології*. 2020. № 2(12). С. 88–95.
2. Богданова І. М. Соціально-психологічні детермінанти ментального здоров'я студенток вищих навчальних закладів України. *Науковий вісник Харківського університету*. 2021. № 3(15). С. 121–128.
3. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 64 с.
4. Колодіна Л. С. Академічна мобільність студентів як результат освітньої реформи в Україні: сучасний стан // Topical issues of the development of modern science. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference. Publishing House "ACCENT". Sofia, Bulgaria. 2019. с. 214-220. URL: <http://sci-conf.com.ua> (дата звернення 20.03.2025).
5. Кравченко І. А., Гречанова Т. В. Ментальне здоров'я студенток: психоемоційний стан та адаптація до навчального процесу. *Психологічна наука та освіта*. 2020. № 7(5). С. 42–50.
6. Петренко І. С., Савченко І. В. Студентське середовище та фактори, що впливають на психічне здоров'я молоді в Україні. *Психологія і суспільство*. 2019. № 6(3). С. 102–110.
7. Стадник В. В. Педагогічні основи психологічного забезпечення процесу фізичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Інноватика у вихованні*. 2022. Вип. 16. с. 132-140.
8. Тимошенко О. В. Ментальне здоров'я студенток: гендерні особливості в контексті навчального процесу. *Психологія і освіта*. 2021. № 4(1). С. 45–52.
9. Фурман В. А., Власенко І. В., Рева О. О., Канюка І. В. Психологічне здоров'я студентської молоді: навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022. 124 с.

Tkachenko M.V.

*postgraduate student at the Department of Sociology
and Public Communications
Dragomanov Ukrainian State University
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-2708-1042
20a.m.tkachenko@std.npu.edu.ua*

DECLINE OF SOCIAL COHESION: THE CASE OF THE USA

The modern world is not homogeneous and equal. Influential political blocs have dictated development trends for centuries. Recently, you can see the emergence of a new powerful “ally” – technology companies and new billionaires – a new wealthy elite that is trying to resist everything that threatens their constant enrichment and domination. Successfully using social problems – demographic changes, security, welfare – they undermine the social cohesion of the country in order to achieve its own goals. This phenomenon can be observed in the United States of America. Coverage of this phenomenon is important, because many political figures look up to the United States, and they [the United States] are one of the leaders of advanced democratic countries.

Social cohesion is an element that forms a community based on the following indicators: “homogeneity/differentiation, value-normative consensus/anomie, lack of interactions/constancy of interactions, mechanical solidarity/organic solidarity, the relationship between the individual and the collective, inclusion/exclusion, integration/disintegration” [8, p. 12]. Scientists also include indicators of social tolerance, a sense of belonging to a certain group, as well as a citizen’s own identification with representatives of a certain group.

Factors that lead to a decrease in social cohesion in society include both economic and social inequality and discrimination/stereotyping of a certain part of the group. Social and political institutions have a significant impact on the level of social cohesion. That is why this phenomenon has been considered and consolidated at the international level. Thus, the Council of Europe defines social cohesion as “the ability of a society to ensure the well-being of all its members – to minimize disparities and

avoid marginalization – to manage differences and disparities and to provide the means to achieve well-being for all members” [2, p. 2]. Inequality is directly related to social cohesion through indicators of capital accumulation and the level of education. Faced with social challenges in a constantly changing world, democratic countries have begun to invest in social cohesion. Describing social cohesion, the Danish researcher Christian Larsen draws attention to the fact that access and level of education play a primary role in this phenomenon. The higher the level of education, the better the job a person can get and the more material and social capital he has, thereby increasing his social mobility and trust in other people. And thus, the greater the level of trust of individuals in society, the higher the level of social cohesion [4].

At the same time, we can see the division of societies, especially those where right-wing radical parties have come to power. Stereotyping and ethnic prejudice, isolation and exclusion can become an obstacle to social cohesion. The source of origin and spread of such opinions are the several media and social networks [3; 5; 6].

The US has a two-party system, so it is more appropriate to focus on what the media outlets that are “loyal” to a particular party reveal and what they put into the concept of marginalized groups. The most popular Republican news resource is FoxNews, which is known for its policy of not checking facts when publishing information. At the same time, one of the most popular neutral media outlets, The Associated Press (AP), is banned from visiting the White House because “AP did not align its editorial standards with President Donald Trump’s executive order renaming the Gulf of Mexico as the Gulf of America” [1].

Measuring social cohesion also occurs by considering the stereotypes that are attributed to the marginalized segment of the population and the creation of an online space to discriminate against certain groups, as well as the banning of certain media outlets from attending speeches inside the White House and the cancellation of inclusion initiatives in everyday life leads to increased inequality and loss of trust between members of society.

Another challenge to social cohesion within the country is the economic divide between its members, as well as a sense of security (the case with statements about his

intentions to take the Panama Canal and Greenland, as well as the imposition of tariffs on border countries, the European Union and China, which are the largest suppliers of many goods to US citizens [7].

Thus, all the above-mentioned political actions and statements, which are constantly reproduced from biased and neutral US media, skillfully divide society not only on the basis of gender and ethnic elements, but also by political preferences, thereby destroying the social cohesion of the nation. At the same time, the actions of the current government are aimed at strengthening the socio-economic inequality of citizens.

Consequently social cohesion of society depends on the constant interaction between members of society on an equal basis in order to create well-being for all members. In times of globalization and multiculturalism of modern societies, maintaining the phenomenon of social cohesion relies on the state apparatus, which must support the unity and well-being of its own citizens without oppression and imbalance.

BIBLIOGRAPHY:

1. Amatulli Jenna. Associated Press barred from Oval Office for not using 'Gulf of America'. The Guardian. 12 February 2025. URL: <https://surl.li/zqpivz>
2. Council of Europe. New Strategy and Council of Europe Action Plan for Social Cohesion; Council of Europe: Strasbourg, France, 2010. 11p. URL: <https://surl.li/rszzki>
3. FitzGerald James & Honderich Holly. What is Doge and why is Musk cutting so many jobs? BBC. 19 February 2025. URL: <https://surl.li/urlpma>
4. Larsen Christian. Social cohesion: Definition, measurement and developments. Centre for Comparative Welfare Studies. Aalborg University. 2014. URL: <https://surl.li/zjmxxa>
5. Luscombe Richard. Washington Post opinion editor departs as Bezos pushes to promote 'personal liberties and free markets'. The Guardian, 26 February 2025. URL: <https://surl.li/usvusb>

6. Meta Transparency Center. Hateful Conduct. 2025. URL: <https://surl.lu/pfcwzb>
7. The Associated Press. Transcript of President Donald Trump's speech to a joint session of Congress. 5 March 2025. URL: <https://surl.li/jbkpsg>
8. Дейнеко О.О. Особливості дефінування поняття «соціальна згуртованість»: від широкого до вузького розуміння. Актуальні проблеми філософії та соціології. Випуск 27, 2020, с. 90 – 96.

Федоренко Є.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
2939615338@mail.gov.ua*

Рубан А.

*к.п.н., доцент кафедри права і соціальної роботи
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
ORCID: 0000-0003-0427-3551
ruban_ak@ukr.net*

СОЦІАЛЬНА ЕКОЛОГІЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ В СОЦІОЛОГІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Вступ. Соціальна екологія в соціологічній науці виступає одним із цікавих і неоднозначних напрямів досліджень. Запозичивши ідеї та термінологічний апарат із біологічного середовища, низка вчених поширила їх на явища соціальної генези. Термін «соціальна екологія» має множинні інтерпретації, впродовж історії до фокусу дослідників було включено різні аспекти, серед яких можна виокремити «соціальну екологію міста» та «урбосоціологію», «громадське та соціальне здоров'я», «адаптацію суспільства до природного та

соціального середовища», а також «соціальне самопочуття», «якість життя» різних соціальних груп населення.

Мета статті є визначення поняття екологічної свідомості, її впливу на поведінку людини по відношенню до довкілля та способів підвищення рівня екологічної свідомості українців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні автори підкреслюють (Гурєєв С. У., Демичев В. А., Келле В. Ж., Ковальзон М. Я., Кузнецов Г. А., Лейкум Л. Б., Тугаринов В. П., Уледов А. К., Харичев А. Г., Шорохова Е. В. та ін.), що увага здебільшого зосереджена на розгляді єдності і протилежності інтелектуальної діяльності індивіда і дійсності. І це вважається природним, оскільки з'ясування природи універсальних законів свідомості, єдиних підстав усіх її форм і проявів завжди служило для філософів минулих століть головною ареною боротьби ідей.

Результати дослідження. Соціальну екологію як дослідницьку галузь соціологічної науки умовно можна поділити на два ключові дослідницькі напрями:

1) вивчення соціальних явищ, соціальних структур і процесів з метою гармонізації суспільних відносин і збереження соціально-екологічної рівноваги. У цьому контексті соціологія запозичує термінологічний і пояснювальний апарат екологічної науки і застосовує його до соціальних явищ і процесів;

2) вивчення соціальних аспектів екологічних проблем. У цьому контексті, під екологічним мається на увазі природне. Виникнення соціальної екології як самостійної соціологічної дисципліни стало етапом формування «соціології екологічних проблем», а в соціокультурному плані - етапом освоєння екологічної проблеми як власне соціальної, де екологічне знання набуває соціальної цінності.

Уявлення про природу справили істотний вплив як на суспільне ставлення до природного середовища існування, так і на становлення наукового знання.

Говорячи про інституціоналізацію соціальної екології, можна зазначити, що термін «соціальна екологія» застосовно до окремої соціологічної дисципліни почали використовувати від 1970 р. – після Всесвітнього конгресу соціологів у

Варні. У цей самий період набувають поширення доповіді Римського клубу, Міжнародною соціологічною асоціацією було створено Дослідницький комітет «Середовище і суспільство», а з 2015 р. почав випускатися журнал з екологічної соціології («Environmental Sociology») [3].

Останніми роками вчені, які займаються дослідженнями в царині соціальної екології, відкрито говорять про розширення визначення соціальної екології та соціології довкілля, притаманного соціальній думці Європи, Сполучених Штатів XIX–початку XX ст., за межі традиційного розуміння довкілля як дикої природи, тварин, океанів, лісів тощо, та включення в навколишнє середовище тих місць, де люди живуть, працюють, вчаться, моляться та грають [1, с.107].

Соціальна нерівність серед людей фактично посилює або навіть спричиняє дії, що чинять негативний вплив на природне середовище.

На сучасному етапі в соціальній екології гостро постає питання про формування екологічної свідомості. Представляючи екологічну кризу як тільки природний аспект і зовнішнє явище стосовно людини, сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені приділяють увагу вивченню технологічних аспектів охорони природи й підтримання біорізноманіття, тоді як соціально-світоглядні аспекти екологічної безпеки, проблеми переходу від антропоцентричного до екоцентричного мислення, питання формування екологічної свідомості, зміни поведінки й ставлення одне до одного та до природи задля зміцнення громадського здоров'я залишаються маловивченими.

Під екологічною свідомістю розуміють сукупність колективних цінностей, мотивів і дій, орієнтованих на гармонійні взаємовідносини людини як із природним, так і з суспільним середовищем. Формування екологічної свідомості – це створення специфічного типу мислення, що формує допустимі норми поведінки в контексті «природа-суспільство» і «людина-суспільство». Процес формування екологічної свідомості сприяє зміцненню громадського здоров'я і виступає результатом дотримання зовнішніх структурних норм і зразків поведінки, і водночас конструюється на індивідуальному рівні та може бути

проаналізований через такі критерії: інформованість-знання, цінності та відповідальність, а також дії.

Індивідуальна і групова екологічна свідомість стає значущою складовою екологічної свідомості всього соціуму. Персонал підприємства являє собою значиму соціальну групу, де індивід проводить більшу частину свого часу. У трудових колективах проходить один зі значущих етапів соціалізації і формуються економічні, культурні особливості та свідомість особистості, що визначаються соціально-професійними ролями. Вивчаючи формування екологічної свідомості на рівні підприємств, необхідно враховувати відмінності соціально-демографічних, соціально-статусних і соціально-професійних позицій, що формують різні соціальні дії [2, с. 136]. Слід зазначити, що низка вчених займається дослідженнями у сфері екологічної відповідальності підприємств.

Висновки. Однак впроваджувана на сучасному етапі екологічна відповідальність бізнесу (як частина стратегій розвитку деяких компаній та організацій) найчастіше спрямована лише на зниження витрат сучасних роботодавців під час виплати податків і екологічних платежів і, найімовірніше, є проявом демонстраційно-рекламного ефекту, але поки що не спрямована на розвиток ціннісно-екологічної орієнтації персоналу підприємств. Трудовий колектив виступає соціальною групою, здатною до інтеграції та безперервного навчання, розвитку, сприйняття соціально-екологічних цінностей. Вивчення процесів формування екологічної свідомості та її впливу на відтворення і якість людського капіталу сучасних підприємств і виробничої системи загалом видається значущою цариною в рамках соціологічних досліджень, особливо пов'язаних із вивченням соціальних аспектів економічного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дяченко-Богун М. М., Кононенко О. М. Історико-теоретичні аспекти становлення соціальної екології та її практичне значення в підготовці студентів у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2023. Випуск 32. С. 107-111.

2. Соболев С. Теоретичні підходи та історіографічні аспекти вивчення екологічних проблем в Україні та світі (друга половина XX початок XXI ст.). *Сучасна інженерія та інноваційні технології*. 2023. №2 (30-02). С. 136–147.

3. Толочко С. В., Васюк О. В. Формування екологічних цінностей у здобувачів освіти засобами проєктно-дослідницької діяльності. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. №14. URL: <https://surl.li/uixqqa>

Филиппченко В.В.

здобувач другого (магістерського) рівня освіти,
Спеціальності 231 Соціальна робота
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
24fssp.v.fylypchenko@std.npu.edu.ua

Науковий керівник: Соляник М.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7083-6872>
m.h.solyanyk@npu.edu.ua

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМИ СІМ'ЯМИ

Малозабезпечені сім'ї є однією з найбільш вразливих категорій населення, які потребують комплексної підтримки з боку держави та суспільства. Соціальна робота з такими сім'ями спрямована на подолання економічних труднощів, підвищення рівня їхньої соціальної адаптації та забезпечення гідних умов життя.

Одним із ключових аспектів ефективності такої роботи є дотримання певних соціально-педагогічних умов.

Ефективність соціальної роботи з малозабезпеченими сім'ями залежить від багатьох факторів, які включають рівень фінансування, кваліфікацію працівників, міжвідомчу співпрацю та адаптацію програм до потреб конкретних громад. Так, Світовий банк зазначав, що соціальна робота може бути ефективною лише за умови врахування комплексного підходу до вирішення проблем бідності. Крім того, важливо враховувати соціально-психологічні аспекти, які визначають рівень адаптації сімей до нових умов. Роль наукових досліджень у цьому процесі є надзвичайно важливою, оскільки вони допомагають визначити ключові чинники, які впливають на результативність програм [1].

Інтеграція послуг є важливим фактором для підвищення ефективності соціальної роботи. Європейський Союз та Програма розвитку ООН (UNDP) у межах спільного проєкту проаналізували системи надання соціальних послуг у 358 громадах шести пілотних областей і розробив конкретні плани для їхнього вдосконалення. Одним із досягнень проєкту було створення інтерактивних мап надання соціальних послуг, що покращує якість та швидкість надання послуг, а також забезпечує ефективне перенаправлення до необхідних спеціалістів чи організацій. Це свідчить про важливість інтеграції та координації між різними структурами у сфері соціальної роботи [2].

Одним із визначальних факторів ефективності соціальної роботи є якість комунікації між соціальними працівниками та малозабезпеченими сім'ями. Успішна взаємодія сприяє встановленню довіри, що є необхідним для результативного надання допомоги. Недовіра до соціальних служб може виникати через негативний досвід або упередження щодо працівників, які надають підтримку [3].

Освітні програми є основою для підвищення якості соціальної роботи, оскільки вони дозволяють соціальним працівникам здобувати необхідні знання

та навички. У сучасному світі особливу увагу приділяють міждисциплінарному навчанню, яке охоплює аспекти психології, педагогіки, соціології та економіки.

Освіта є одним із головних інструментів для подолання бідності, особливо коли йдеться про дітей із малозабезпечених сімей. Забезпечення доступу до якісної освіти створює можливості для покращення соціального статусу та економічної стабільності у майбутньому. Крім того, важливою складовою таких програм є робота з батьками, які часто не мають необхідних знань чи ресурсів для підтримки освітнього процесу своїх дітей. Забезпечення рівного доступу до освіти сприяє соціальній мобільності та зменшенню рівня нерівності в суспільстві.

Сталий розвиток є важливим принципом для забезпечення довгострокової ефективності соціальної роботи з малозабезпеченими сім'ями. Він включає впровадження програм, які не лише вирішують поточні проблеми, але й створюють передумови для покращення якості життя у майбутньому. Крім того, багаторівневе стратегічне планування є ключовим для сталого розвитку в умовах глобальних економічних трансформацій. Воно дозволяє враховувати різні аспекти та рівні управління, що сприяє ефективній реалізації програм соціальної підтримки [4].

Отже, ефективність соціальної роботи з малозабезпеченими сім'ями залежить від багатьох факторів, включаючи фінансування, інновації, кваліфікацію працівників і інтеграцію послуг. Соціально-педагогічні умови відіграють важливу роль у підвищенні ефективності соціальної роботи з малозабезпеченими сім'ями. Комплексний підхід, підтримка освіти та працевлаштування, психологічна допомога та активна взаємодія з громадськістю створюють умови для покращення якості життя таких сімей та їх інтеграції в суспільство. Тільки за умови всебічної підтримки можливо досягти стійких позитивних змін у житті малозабезпечених сімей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пилинський Я.М. Освіта соціальних працівників: досвід США: Методичні рекомендації. Київ, ІООД НАПН України, 2019. 39 с.

2. ЄС та UNDP підбили підсумки річного проєкту з розвитку соціальних послуг. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/yes-ta-undp-pidbyly-pidsumky-richnoho-proyektu-z-rozvytku-sotsialnykh-poslugh?utm_source=chatgpt.com

3. Сокурєнко П. І., Палаженко Л. В., Фідря Т. В. Соціально-психологічні аспекти взаємодії з різними категоріями клієнтів: підходи та стратегії в професійній практиці. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія, 2024. №6. С. 3-9.

4. Сунцова О. О. Багаторівневе стратегічне планування для сталого розвитку у глобальній економіці. Журнал європейської економіки, 2024. №23(4). С. 542-561.

Цуканова Д.С.

*здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Український державний університет імені Михайла Драгоманова*

Факультет соціології та соціальної політики

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6077-7856>

dasha932015@gmail.com

ОСВІТНІ ПРАКТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В ПРИЗМІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Виклики, які постали сьогодні перед Україною, диктують нові правила життя. Суспільство повинно бути консолідованим як ніколи, адже виживання нації під загрозою. Відтепер на освіту як на соціальний інститут, що має безпосередній вплив на духовне життя суспільства, покладена нова функція – це формування громадської ідентичності членів соціуму, яка теоретично може стати міцним фундаментом об'єднання людей незалежно від їх етнічного та культурного походження. Зазначимо, що серед етнічних українців в Україні проживає ряд національних меншин, серед них: естонська меншина, словацька та чеська меншини, німецька, литовська, азербайджанська, грузинська, ромська,

грецька меншина, татарська, єврейська, вірменська, румунська, польська, болгарська, угорська, молдавська, білоруська та російська меншини. Серед етнічних спільнот з невизначеним статусом: іммігранти з азіатських та арабських держав, кримські татари, кримчаки, гагазуни та караїми [2, с. 13].

Зважаючи на багатокультурність українського суспільства, на війну (яка розпочалась 24 лютого 2022 році), на небезпеку втрати державності та на інші загрози національного масштабу, ми вважаємо, що консолідувати українське суспільство можливо за рахунок формування громадської ідентичності в рамках освітніх практик, зокрема для національних меншин. Громадською ідентичністю вважається ототожнення себе з громадянами, які належать до того чи іншого державного й національного утворення. Це також феномен усвідомлення свого членства в громадському суспільстві, що передбачає активне громадянство та взаємовідносини «людина - суспільство - держава». Поняття «громадська ідентичність» є аналогічним поняттю «національна ідентичність» якщо вона розглядається в призмі парадигми щодо нації як безпосереднього співгромадянства членів суспільства, спільноти, яка організована за політично-державною ознакою [1].

Становлення громадської ідентичності має чотири етапи, серед них: перцептивно-інформаційний – припадає на дошкільний й ранній шкільний вік). Для нього характерними є несформованість компоненту ставлення, зовнішня детермінація активної діяльності та відсутність досвіду взаємодії серед громади. Другий етап – нормативно-змістовий, який передбачає усвідомлення ролі громадянина у суспільстві та ознайомлення з громадськими правами, а також засвоєння цінностей, норм поведінки, правил та ідеалів (співпадає з підлітковим віком (від 11 до 15 років).

Третім етапом є ціннісно-смісловий, який включає когнітивну складову (самовизначення себе як громадянина); ціннісну складову (формується ціннісне відношення до власної громадської приналежності, відбувається сприйняття або відторгнення цінностей громади та держави); мотиваційно-емоційну складову (включає мотиви, що впливають на самовизначення як значні елементи

громадської ідентифікації) та поведінкову складову (в призмі бажання індивіда визначитися з форматом громадської діяльності).

Четвертий етап – ідентифікаційно-інтеграційний також містить когнітивну складову (чітке ототожнення себе з громадянином та наявність громадської позиції); ціннісну складову (надання сенсу й цінності своїй громадській приналежності); мотиваційно-емоційну (передбачає повну сформованість громадянських настановлень в призмі соціальної самореалізації індивіда) та поведінкову складову (індивід максимально включений в організаційний, політичний та соціокультурний простір держави, його діяльність детермінована відповідно до позиції як громадянина) [3, с. 215-224].

Тож, враховуючи, що освітні практики передбачають (серед інших функцій, таких як: соціалізація та адаптація молоді, а також її інтерналізація) поширення основ культурної взаємодії, духовної спадщини та історичної пам'яті в суспільстві в призмі формування національної самоідентичності індивіда, ми вважаємо, що наявність громадської ідентичності представників національних спільнот залежить від освітніх практик, які застосовуються у вітчизняних закладах освіти з навчанням мовами меншин. Проте, зазначимо, що мова йде про формування оцінки власної громадської приналежності, розуміння сенсу в громадянстві, усвідомлення суті соціальної ролі громадянина та детермінація відповідної діяльності індивіда.

Висновки. Отже, сформована громадська ідентичність представляється як монолітний фундамент єдності суспільства в непростий для держави час. Сформованість громадської ідентичності у представників національних спільнот (як у решти населення) залежить від освітніх практик. Тому, ми вважаємо, що для дітей підліткового віку від 11 до 15 років (з допомогою двомовних освітніх практик, розроблених спеціально для меншин) необхідно проводити тематичні години спілкування та додати такі дисципліни як «Економіка» та «Політологія» хоча б в загальних рисах. Це пришвидшить формування громадської ідентичності та сприятиме успішній адаптації членів спільнот у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Громадська ідентичність [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <https://esu.com.ua/article-31975>. (<https://esu.com.ua/article-31975>) (Дата звернення: 24.03.25).
2. Іммігранти у контексті етнонаціональних процесів : монографія / В. Б. Євтух, Г. О. Кісла, Л. В. Савенкова. – Київ, 2020. – 190 с.
3. Петровська І. Етапи становлення громадської ідентичності особистості. Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології». 2019. вип. 44. С. 212 - 233.

Черній Людмила Віталіївна
*кандидат історичних наук, доцент,
завідувачка кафедри соціології
та публічних комунікацій
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

МЕХАНІЗМИ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНИХ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Інформаційна війна є складовою сучасних гібридних конфліктів де ворог використовує інформацію як зброю для маніпуляції суспільною свідомістю, дестабілізації державних інституцій та створення хаосу. У реаліях сучасного світу, де творяться геополітичні зміни, розвиваються інформаційні технології, постає гостра потреба у зміцненні національної безпеки, розвитку та вдосконаленню інструментів, які впливають на безпеку. Такими інструментами

стають стратегічні комунікації. Вони перетворюються на дієвий механізм координації між державними інституціями та суспільством [1].

Стратегічні комунікації – це комплексна система заходів, спрямованих на ефективну взаємодію держави із суспільством, міжнародними партнерами та медіа з метою формування довіри, підтримки національних інтересів і протидії інформаційним загрозам. Вони є сьогодні своєрідним викликом. Стратегічні комунікації сьогодні мають координувати спільні дії між органами державної влади, протидіяти руйнівному впливу на громадську думку та суспільну свідомість. Вони виступають інструментом узгодженості між питаннями інформації та практичними діями, що може допомогти державі у вирішенні поточних і майбутніх викликів безпеці та реагуванні на них. Їх необхідно використовувати для національного розвитку та реалізації визначених стратегій. Україна – перша країна, що закріпила поняття стратегічні комунікації у державних документах: Воєнній доктрині України, Доктрині інформаційної безпеки України, Стратегії інформаційної безпеки України. В державному сприйнятті стратегічні комунікації – скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків з громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави [2].

В умовах війни стратегічні комунікації між державою та суспільством стають невід'ємною частиною інформаційної безпеки держави. Вони забезпечують протидію ворожій пропаганді шляхом швидкого та оперативного спростування фейків, формування власних наративів, протидії ІПСО тощо. Інформаційна війна часто використовується для впливу на політичні процеси, особливо під час виборів.

Ефективне налагодження стратегічних комунікацій забезпечує стійкість суспільства, популяризацію національних, державних досягнень. Зміцнюється довіра до державних інституцій шляхом відкритості та наявності дієвого зворотного зв'язку. Для досягнення ефективності необхідно побудувати дієвий алгоритм реалізації комунікативної складової. Забезпечення всебічного аналізу

цільової аудиторії із використанням соціологічних методів дослідження дасть можливість здійснити моніторинг та оцінку суспільних настроїв, визначити рівень можливих загроз. Обробка отриманого масиву даних, отриманих в результаті досліджень, дасть можливість виявити можливу реакцію, поведінку населення при реалізації державних ініціатив. Важливим викликом у час війни постає практична сторона побудови комунікації між політичними, військовими і цивільними представниками влади з представниками різних сфер суспільства в напрямку узгодження спільних позицій та, головне, вироблення рекомендацій щодо впровадження в дію заявлених ініціатив. Стратегічні комунікації повинні швидко адаптуватися до потреб всіх учасників комунікативного процесу, відповідати запитам всіх сторін та враховувати можливі ризики та перспективи, збалансованість прийнятих рішень. Вивчення показників ефективності дає змогу коригувати та змінювати тактики побудови комунікаційного процесу між державними інституціями та суспільством.

Важливо усвідомлювати, що державні органи управління та влада всіх рівнів стають основною мішенню інформаційних атак, оскільки втрата довіри до влади веде до хаосу та нестабільності, зниження рівня єдності та консолідації суспільства. Як наслідок, породжуються сумніви щодо легітимності влади та її рішень, зниження підтримки державних ініціатив з боку суспільства та хитка позиція на міжнародній арені. Неефективно побудовані стратегічні комунікації зменшують можливості суспільного діалогу.

З початком повномасштабного вторгнення в 2022 році стратегічні комунікації виявились не достатньо ефективними. Суспільство було не вчасно поінформоване, розгублене, більшість рішень мали хаотичний характер, що призводило до зниження довіри. В час, коли потоки інформації поглинали медіапростір, всі каналі масових комунікацій були перенасичені неперевіреною інформацією, фейками, ботофермами тощо, суспільство потребувало координаційних злагоджених кроків. Однак, унікальність полягає саме в тому, що проаналізувавши всі виявлені прогалини, державні інституції України зуміли

мобілізувати зусилля та продемонструвала здатність швидко корегувати такту стратегічних комунікацій [3].

Україна, яка перебуває у стані війни має активно розвивати власні механізми побудови ефективних стратегічних комунікацій для захисту національних інтересів та національної безпеки. Стратегічні комунікації можуть бути ефективними лише при поєднанні зусиль державної політики, мас-медіа та громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мойсіяха А.В. Роль стратегічних комунікацій у зміцненні національної безпеки України: виклики та можливості / Публічне управління і адміністрування в Україні. – Випуск 37. 2023. – С. 30-35.
2. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій : практичний посібник / [Л. Компанцева, О. Заруба, С. Череватий, О. Акульшин; за заг. ред. О. Давліканової, Л. Компанцевої]. – Київ: ТОВ «ВІСТКА», 2022. – 278 с.
3. Юськів Богдан, Карпчук Наталія, Пелех О. Зміни стратегічних комунікацій України в час російсько-української війни (2022–2024 рр.) / [міжнародні відносини суспільні комунікації та регіональні студії](#). Листопад 2024.

Чичановський І. О.

старший викладач кафедри соціології та філософії
Мелітопольського державного педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького

ORCID:[https:// orcid.org/0009-0001-6235-9831](https://orcid.org/0009-0001-6235-9831)

м. Запоріжжя, Україна

Email: chichanovskiy08@gmail.com

Дворський О. В.

здобувач вищої освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького

м. Запоріжжя, Україна

casperdvor@gmail.com

**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: РОЛЬ ЗМІ У ПРОТИДІЇ
ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ**

У сучасному світі проблема дезінформації є однією з ключових загроз для демократичних суспільств. Україна, яка стикається з викликами інформаційної війни в умовах гібридного конфлікту, змушена розробляти ефективні стратегії для захисту власного інформаційного простору. Головними інструментами у боротьбі з дезінформацією виступають українські засоби масової інформації (ЗМІ), які повинні адаптуватися до нових викликів, використовуючи сучасні технології, фактчекінг, стратегічну комунікацію та освітні ініціативи. Особливу роль у цьому процесі відіграє медіаполітика, спрямована на протидію інформаційним атакам та збереження національної безпеки. Важливим аспектом є також міжнародна співпраця та обмін досвідом із зарубіжними партнерами, що сприяє ефективнішому захисту інформаційного простору.

Сучасні гібридні конфлікти активно ведуться через інформаційний простір, використовуючи соціальні мережі, ЗМІ та інші комунікаційні канали. Повномасштабна агресія РФ супроводжується масованими інформаційними атаками, спрямованими на дискредитацію української влади, деморалізацію населення та введення в оману міжнародної спільноти. У відповідь українські ЗМІ та урядові структури працюють над оперативним виявленням та спростуванням ворожих наративів [1].

У березні 2021 року створено Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ) при Міністерстві культури та інформаційної політики, який координує боротьбу з інформаційними загрозами. У грудні 2021 року затверджено Стратегію інформаційної безпеки України, що визначає актуальні виклики та завдання у сфері інформації. З початком повномасштабної війни у 2022 році значення ЦСКІБ суттєво зросло: були розроблені нові механізми виявлення та нейтралізації дезінформаційних кампаній, зокрема у соціальних мережах [2].

Протидія дезінформації вимагає комплексного підходу, зокрема залучення ЗМІ, громадських організацій та урядових структур. Українські журналісти працюють над підвищенням рівня інформаційної грамотності, розвитком фактчекінгу та перевірки джерел, що є важливим для формування громадянської

свідомості. ЗМІ мають дотримуватися стандартів об'єктивності, перевіряти достовірність інформації та протидіяти поширенню фейків.

Важливим аспектом є співпраця між журналістами, правозахисними організаціями та міжнародними партнерами. Обмін досвідом, створення спеціалізованих платформ та застосування новітніх технологій сприяє боротьбі з дезінформацією. Використання алгоритмів машинного навчання, аналітичних платформ та інструментів фактчекінгу дозволяє швидко ідентифікувати фейкові новини та нейтралізувати їх вплив на суспільство [3].

Особливе значення має підвищення медіаграмотності серед населення. Журналісти відіграють ключову роль у цьому процесі, проводячи освітні заходи, навчальні програми та сприяючи критичному мисленню громадян. В умовах гібридної війни інформаційна безпека є стратегічно важливою, а боротьба з дезінформацією потребує спільних зусиль держави, журналістів та громадянського суспільства.

Отже, українські ЗМІ стали важливим фронтом у війні проти РФ, виконуючи стратегічну функцію у забезпеченні інформаційної безпеки держави. Вони активно протидіють дезінформаційним кампаніям, використовуючи сучасні технології, міжнародне партнерство та фактчекінг. Для подальшої ефективної боротьби необхідно удосконалювати механізми виявлення дезінформації, підвищувати роль журналістів у формуванні суспільного дискурсу та зміцнювати довіру до медіа.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Nofenko A. Гібридна війна Росії проти України: інформаційний наступ та механізми протидії. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2019. No 2 (6). С. 68–77. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2019-02-68-77>
2. Презентовано Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-centrstrategichnih-komunikacij-ta-informacijnoyi-bezpeki>

3. Харченко Б. В. Медіаграмотність як пріоритетна навичка людини в боротьбі з пропагандою. Кримський міжнародний форум: філологія та журналістика. 2022. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-272-5-18>

Швець А.К.

*здобувачка першого бакалаврського рівня вищої освіти
спеціальності 231 «Соціальна робота»
Український державний університет імені Михайла Драгоманова*

Івженко І.Б.

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри соціальної освіти
та соціальної роботи
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Арт-терапія як метод соціальної терапії набуває все більшого поширення у роботі з вразливими групами населення. Її ефективність обумовлена універсальністю візуального мистецтва, яке дозволяє людині висловлювати глибинні переживання, трансформувати травматичний досвід і знаходити нові способи самовираження [4].

Серед провідних технологій, які використовуються в арт-терапевтичній практиці, виокремлюють:

Вільне малювання. Сприяє зниженню тривожності, розвитку самоусвідомлення та безпечному самовираженню [1].

Колажування. Використовується як проєктивний метод для відображення досвіду змін, втрат, надій та цілей [5].

Створення мандал та символічних образів. Дозволяє працювати з внутрішнім станом, регуляцією емоцій і відновленням цілісного сприйняття себе [2].

Групові арт-практики. Підсилюють соціальні зв'язки, формують підтримувальне середовище, сприяють інтеграції та співпереживанню [6].

Проектні арт-терапевтичні моделі. Наприклад, створення альбомів, серій малюнків, виставкових матеріалів дає відчуття завершеності та соціальної значущості власного досвіду [3].

У роботі з вразливими категоріями населення ефективною є структурована модель арт-сесій, що включає етапи налаштування, творчого виконання, рефлексії та інтеграції. Також практикуються арт-діалоги — обговорення творів мистецтва або спільне створення зображень, що дозволяє торкнутися складних тем опосередковано. Результати досліджень свідчать про позитивний вплив таких методик на емоційний стан, рівень тривожності, соціальну адаптованість та самооцінку учасників.

Таким чином, застосування образотворчого мистецтва у соціальній терапії дозволяє не лише реалізувати індивідуальний творчий потенціал, а й сприяє відновленню психосоціального благополуччя, формуванню підтримувального середовища й адаптації у громадах. Інтеграція арт-терапевтичних підходів у практику соціальної роботи має стати невід'ємною частиною системної допомоги вразливим групам населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навчально-методичний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 232 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3301/1/АртТерапія-19-10-20.pdf> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Романовська О. Використання арттерапевтичних засобів у підготовці майбутніх фахівців // Теорія і практика управління соціальними системами. 2023. № 1. С. 34–50. URL: <https://www.researchgate.net/publication/370743306> (дата звернення: 28.03.2025).
3. Колпакчи О. Арт-терапія в роботі з дітьми в умовах школи // Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти. Бердянськ: БДПУ, 2020. С. 93–96. URL: <https://bdpu.org.ua/wp->

content/uploads/2020/12/2020-Prav-Materialy-konferentsii-2020-23.12.2020-doc.pdf

(дата звернення: 28.03.2025).

4. Найдьорова Л. А., Вознесенська О. Л., Снар О. М. Простір арт-терапії: ресурси зцілення. Київ: Золоті ворота, 2014. 198 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/art-conf-14.pdf> (дата звернення: 28.03.2025).

5. Найдьорова Л. А., Вознесенська О. Л., Снар О. М. Простір арт-терапії: можливості інтеграції. Київ: Золоті ворота, 2017. 174 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/art-conf-17.pdf> (дата звернення: 28.03.2025).

6. Ільченко О. В., Пехарева А. С. Нетрадиційні методи роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби: методичні рекомендації. Харків, 2023. 143 с. URL: <https://sites.google.com/view/doskolnyk-hgra/наукова-діяльність> (дата звернення: 28.03.2025).

Щербак С.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна*

ЗАВДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Вступ. Війна росії проти України, розпочата у 2014, продовження повномасштабної війни проти українського суспільства у 2022 році призвело до різного роду соціальних викликів, які потрібно вже зараз ідентифікувати та квантифікувати [2, с.24].

Соціально-системні виклики, що потребують уваги, включають міграційну, демографічну та суспільно-психологічну кризи, спричинені або посилені війною.

Міграційна криза почалася в Україні з 2014 року з появою внутрішньо переміщених осіб (ВПО). На сьогодні в Україні налічується 4,9 млн ВПО, з яких 3,6 млн перемістилися після початку повномасштабної війни. Близько 2,5 млн ВПО не можуть повернутися до своїх домівок через руйнування або розташування житла в зоні бойових дій чи на окупованій території [1, с.120].

З початку активної фази війни з України виїхало понад 6,3 млн біженців (станом на січень 2024 року). Питання повернення ВПО та біженців залишається відкритим, особливо щодо військовозобов'язаних чоловіків. Неповернення українців матиме значний вплив на народжуваність протягом наступних 50 років.

Демографічна криза пов'язана не лише з війною та міграцією, але й з падінням народжуваності, яке спостерігається з 1990-х років. Демографи прогнозують, що на початок 2023 року населення України становитиме близько 30,5 млн. Соціальні загрози для української родини зростатимуть з тривалістю війни, включаючи зuboжіння, порушення гендерного балансу у вихованні дітей, поширення однодітних сімей, збільшення кількості вдів, сиріт та неповних сімей, руйнування подружніх зв'язків та збільшення кількості розлучень.

Суспільно-психологічна криза набуває масового характеру, впливаючи на психічне здоров'я населення. За оцінками експертів, 40–50% населення потребуватимуть психологічної допомоги, а 3–4 млн українців матимуть розлади психічного здоров'я. Концепція “колективної травми війни” описує соціальні та психологічні реакції на травматичні події війни, що впливають на все суспільство [1, с.123].

Серед наявних та прогнозованих повоєнних викликів в українському суспільстві на сучасному етапі слід виділити такі: реінтеграція учасників бойових дій; реадaptaція внутрішньо-переміщених осіб (далі – ВПО) та вимушено переміщених осіб за кордон, особливо тих, хто втратив житло; медико-соціальна та соціально-психологічна реабілітація військових та цивільних, які постраждали від насильства, отримали травми, інвалідність, втратили близьких; працевлаштування людей, які втратили роботу, забезпечення

житлом громадян, які втратили житло; повернення переселених за кордон українських громадян в Україну; відновлення житла і зруйнованих міст.

Для реалізації такого широкого спектру соціальних програм важливим аспектом є забезпечення професійного навчання та підвищення кваліфікацій соціальних працівників, психологів та педагогів.

Система підготовки фахівців соціальної роботи в Україні переживає період становлення, офіційно визнана з 90-х років минулого століття, але поступово розвивається. В Україні підготовкою фахівців соціальної сфери займаються близько 70 університетів. З 2016/2017 навчального року спеціальність «Соціальна робота» віднесена до окремої галузі знань 23 «Соціальна робота», що підкреслює її важливість для українського суспільства.

Підготовка фахівців здійснюється на всіх трьох рівнях вищої освіти: допрофесійна підготовка, навчання в закладі вищої освіти та післядипломна освіта. Розроблено та затверджено освітні стандарти та професійні стандарти для різних рівнів фахівців соціальної роботи [3, с. 42].

Становлення соціальної роботи як мультидисциплінарної молодшої науки долає труднощі, які і в мирний час гальмували розвиток рівня кваліфікованих кадрів, такі як: обмеженість варіантів спеціалізації відповідно потреб практики із введенням нових дисциплін [7, с. 149], консервативність форм організації навчального процесу (лекції, семінари, самостійна підготовка) та неготовність втілення інноваційних методів навчання [5, с. 82], або підвищений рівень вимог до професії соціального робітника згідно приведеного професійного стандарту із вельми широким колом обов'язків.

Воєнний стан в Україні додатково вплинув на систему формування соціальних послуг. Змінилися пріоритети, форми та методи роботи соціальних працівників. Акцент змістився на надання екстреної допомоги внутрішньо переміщеним особам, малозабезпеченим та тим, хто втратив джерела доходу. Відповідно відбулася переорієнтація соціальних послуг в Україні в період воєнного стану (Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у

разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» від 7 травня 2022 р.) [4, с. 394].

Підготовка фахівців соціальної роботи в умовах війни зазнала змін, що впливають на її якість. Навчання відбувається в умовах небезпеки, що збільшує навантаження на всіх учасників освітнього процесу, дистанційна форма навчання збільшує відрив в освітній взаємодії. Натомість враховуючи дефіцит кадрів, вища школа має сприяти становленню компетентних, культурних фахівців, здатних до самонавчання [4,с. 397].

Система освіти вимагає адаптації підходів у професійній підготовці фахівців соціальної роботи. Зокрема, це стосується внесення змін в освітні програми, враховуючи необхідність переорієнтації фахівців на надання психологічної, педагогічної, правової та матеріальної підтримки людям, які постраждали внаслідок війни [6, с.24].

У таких умовах зростає потреба у значному розширенні переліку послуг, які надають фахівці соціальної роботи. В Україні, на відміну від розвинених країн, навчальні заклади орієнтовані переважно на підготовку спеціалістів широкого профілю, а варіанти спеціалізацій є досить обмеженими. Водночас, аналіз Державного класифікатора професій свідчить про наявність великої кількості професій, що потребують спеціалізованої підготовки [7, с. 150].

Враховуючи професійні функції та ролі сучасного соціального працівника з особливим акцентом на безпеку і психо-соціальну підтримку, можна визначити кілька напрямів, які вимагають оновлення у змісті освітніх програм з підготовки фахівців [6, с. 25].

Важливою є практика та військово-соціальна робота. Військово-соціальна робота в Україні спрямована на забезпечення фізичного та ментального здоров'я військовослужбовців, задоволення їхніх матеріальних потреб, захищеність та соціальну активність. Напрями включають захист, реабілітацію, супровід та підтримку. Допомога включає морально-психологічну, грошову, продовольчо-речову, медичну, житлову та соціально-професійну адаптацію. Родини військових мають пільги на комунальні послуги, право на безкоштовне навчання

та медичну допомогу. Психологічна підтримка родин військових також є важливою [4, с. 396].

Некласичні форми організації навчання дозволяють подолати розрив між теорією і практикою, підвищити мотивацію студентів і викладачів, а також підвищити конкурентоспроможність вищих навчальних закладів [5, с.82]

Слід виокремити технології, які є найбільш ефективними у підготовці фахівців соціальної сфери: тренінгові технології; ігрові технології; проектні технології [8, с. 50].

Сучасна університетська освіта має бути зорієнтована на формування нової генерації фахівців, які володіють глибокими знаннями та здатні працювати творчо й самостійно. Пріоритетне завдання соціальної роботи полягає в тому, щоб повернути «соціальному клієнтові» здатність діяти самостійно за певних соціальних умов.

Нові виклики вимагають оновлення підходів до формування специфічних навичок та професійної компетентності фахівців соціальної роботи. Для цього необхідно провести якісне оновлення підготовки майбутніх фахівців, враховуючи актуальні події та проблеми різних соціальних груп. Зміни мають стосуватися не лише змісту освіти, але й механізмів її реалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Возна Л. Б., Мельник О. В.. Аналіз системи підготовки фахівців соціальної роботи в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Зб. наук. ін.* 2022 . Вип. 6. С.42-48.
2. Жук О., Сільвестрова О., Гапончук О. Соціальні виклики в сучасному українському суспільстві в умовах воєнного стану та в повоєнний період. *Ввічливість.Humanitas. Вип. 4, 2022. С.22-29.*
3. Івженко І.Б., Голубенко Т.О., Дичко О.О. Підготовка фахівців соціальної роботи(соціальних працівників) в Україні в умовахвоєнного стану. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія*

«Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2023. № 6(12). С.388- 400.

4. Ковальчук В. І. Підготовка фахівців соціальної сфери до професійної діяльності засобами інноваційних технологій. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вип. XXXIII. Серія: соціально-педагогічна*. Кам'янець-Подільський: Медобори. 2019. С. 38–56.

5. Лиса Н., Кричківська О. Сучасні тенденції підготовки соціальних працівників в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. *Інновації в освіті: перспективи розвитку. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. Тернопіль. ЗУНУ, 2021.С.78-84.

6. Пачковський Ю.Ф. Соціально-системні виклики російсько-української війни: соціологічний погляд. Львів. ЛНУ ім. Івана Франка. 2024. С.118-123.

7. Попович Г. М. Підготовка соціальних працівників: широкий профіль чи вузька спеціалізація? *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту*. 2025. № 1. С. 149-151.

8. Школяр Л., Бирса Н. Особливості професійної підготовки фахівців соціальної роботи в умовах дії воєнного стану в Україні. *Журнал Наука і освіта*. 2023. № 4. С.23-27.

ЯрославськийМ.В.

*здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

*<https://orcid.org/0009-0007-6133-6017>
max.82.yaroslavkiy@gmail.com*

ЕТНІЧНИЙ БІЗНЕС У КОНТЕКСТАХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

АКТУАЛЬНІСТЬ. Суспільно-економічний розвиток країн з гетерогенним (неоднорідним) в етнокультурному плані складом населення засвідчує, що

етнічний бізнес став помітним феноменом їхнього розвитку. У багатьох поліетнічних країнах, зокрема у північноамериканських та деяких європейських, він вже сьогодні має тривалі й усталені традиції, а в останні десятиліття його практики поширюються і укорінюються у всезростаючій кількості країн. Ця обставина зумовлює зацікавленість дослідників до поглибленого вивчення контенту феномена, його функціонування та його впливу на динаміку соціальних процесів у тому чи тому поліетнічному довіллі. Серед відомих дослідників, передовсім соціологів, ми звертаємо увагу на таких науковців, як Йохен Блашке, Една Бонасіч, Зулема Вальдес, Бернард Вонг, Річард Ворд, Айвон Лайт та Стівен Голд, Енно Мазурел, Сільва Маурісіо, Пітер Ніджкамп, Алехандро Портес, Жан Рат, Роджер Волдінгер, Олдріч Ховард, Девід МкІвой, Марлу Шровер та інші.

ПОНЯТТЯ «ЕТНІЧНИЙ БІЗНЕС». В соціологічній літературі міститься чимало визначень феномена, які акцентують увагу на тих чи тих особливостях цього виду малого і середнього підприємництва «етнічний бізнес», пов'язуючи його з функціонуванням етнічних (іммігрантських) спільнот, які перебувають в іншоетнічному довіллі [4]. У наших дослідженнях ми послуговуємося визначенням, яке циркулює в українській етносоціології й, на наш погляд, у загальному формулюванні відтворює сутність феномена: «терміном «етнічний бізнес» позначається, з одного боку, підприємництво, що характерне для представників етнічних спільнот, а з другого, - культивування традиційних промислів, які властиві тій чи іншій етнічній спільноті, або її частині, розташованій у іншоетнічному довіллі» [1, с. 42]. Операціоналізуючи цей термін, ми зважаємо і на нюанси його визначення, які пропонують зарубіжні дослідники.

У сучасному зарубіжному соціологічному дискурсі для означення етнічно маркованої підприємницької діяльності використовується кілька термінів: «етнічний бізнес», «етнічне підприємництво», «етнічна економіка», «бізнес етнічних меншин», «підприємництво етнічних меншин», «мігрантське підприємництво», «іммігрантський бізнес», «бізнес аутсайдерів», «етнічно контрольована економіка», «економіка етнічної власності», «економіка етнічних

анклавів». Зауважимо, що вони, за своєю сутністю, представляють одне і те ж явище, підкреслюючи ті чи ті його аспекти (розміри, особливості функціонування у тому чи тому соціокультурному просторі та взаємодії акторів у межах своїх етнічних спільнот, місце на загально національному ринку праці).

КЛЮЧОВІ ТЕМИ СУЧАСНИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. Соціологічне вивчення феномена етнічного бізнесу започаткувала у 1970-х роках відома американська соціологиня Една Бонасіч [3]; згодом воно було продовжено її колегами Йвоном Лайтом, Бернардом Вонгом, Річардом Вордом, Стівеном Голдом, Алехандро Портесом, Роджером Волдінгером та іншими. Основним об'єктом їхніх досліджень стали іммігранти, переважно з азійських країн, на американському ринку праці та як носії етнокультурницьких традицій, які тією чи іншою мірою реалізувалися у практиках етнічного бізнесу.

Характеризуючи сучасний стан соціологічних досліджень та перебіг самого соціологічного дискурсу з проблематики етнічного бізнесу у зарубіжних контекстах [2], ми виокремлюємо такі ключові питання: поняттєво-термінологічні аспекти із зануренням у з'ясування контенту основних понять і термінів й їхньої операціоналізації відповідно до мети досліджень та полів їхнього перетину й взаємодії; історія й прогнозування траєкторій етнічного бізнесу у тому чи тому соціокультурницькому доокіллі у контексті концепцій етносоціального розвитку поліетнічних країн (скажімо, англоконформізм, культурний плюралізм - для США; мультикультуралізм, «канадська мозаїка» - для Канади); особливості функціонування етнічного бізнесу у різноманітних соціокультурних просторах країн проживання представників іншоетнічних спільнот; роль етнічного підприємництва на сегментованому ринку праці; процеси транснаціоналізації і гетеролокалізації в етнічному бізнесові; новітні форми етнічного бізнесу, які формуються під впливом нових технологій (home ethnic business, віртуальне ведення бізнесу, передовсім з країнами походження) та використанням штучного інтелекту.

ВИСНОВКИ. Сформувавшись на початку 1970-х років, соціологічний напрямок досліджень феномена «етнічний бізнес» залишається актуальним і у

нинішніх умовах. Більше того, як засвідчує аналіз стану вивчення його дослідницьке поле розширюється і поглиблюється. До нього особливо активно включаються проблеми, пов'язані з інтенсифікацією мігрантських рухів, актори яких є носіями різноманітних етнокультурницьких традицій, на чому базується етнічний бізнес, та з використанням новітніх технологій, які забезпечують ефективність його функціонування, зокрема поза межами поселення етнічних спільнот.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Євтух, Володимир. (2012). Етнічність: Енциклопедичний довідник. Київ: Фенікс. 396 с.
- 2.Ярославський, М.В. (2024). Етнічний бізнес: ключові акценти концептуалізації поняття. *III Міжнародній науково-практичній інтернетконференції «Mechanisms of Scientific and Technical Potential Development»*. URL: <http://www.wayscience.com/>
- 3.Bonacich, Edna 1940-BIBLIOGRAPHY. <https://www.encyclopedia.com/social-sciences/applied-and-social-sciences-magazines/bonacich-edna>
- 4.Ram, M., Jones, T. & Villares-Velera, M. (2017). Migrant entrepreneurship: Reflections on research and practice. *International Small Business Journal*. Vol. 35 No 1. Pp.3-18. DOI: 10.1177/0266242616678051

Ярошенко А.О.

доктор філософських наук, професор

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

ORCID iD 0000-0002-8389-7639

yaroshenko@gmail.com

**ПІДГОТОВКА МЕДІАТОРІВ ДЛЯ РОБОТИ У СОЦІАЛЬНІЙ
СФЕРІ: КРАЩІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ**

У зв'язку з соціальними змінами, що відбуваються у світі, соціальна сфера зазнає модифікацій. Нові сучасні виклики вимагають від фахівця соціальної сфери набуття ширших компетенцій, включаючи медіацію, що підвищує шанси вирішення конфліктів, які супроводжують його роботу.

Медіатор відіграє вирішальну роль у процесі медіації, метою якої є розблокування спілкування людей у конфлікті. Специфіка медіації полягає в його неформальному характері та можливості вибору різних методів з урахуванням індивідуальних потреб сторін. Сам посередник людина, яка надає підтримку у виявленні незадоволених потреб і створює перспективу самостійного вирішення спору, бере на себе роль дбати про належний хід спілкування сторін, коли вони прагнуть покласти край конфлікту, і коли вони опиняються в глухому куті, з якого не бачать виходу.

Компетенції фахівця соціальної сфери також вимагають доповнення до каталогу ролей, призначених - понад десять років тому (А. Żukiewicz). Він включає роль медіатора як [10]: адміністратора, діагноста, планувальника, радника, спостерігача, модифікатора, доповідача та заявника. А. Zasada-Chorab додала до цього каталогу ще три обов'язки [9]: аніматор, постачальник і посередник. Наведену вище класифікацію слід доповнити ще двома ролями: ефективний учасник переговорів і посередник.

Як зазначила Т. Подковенко: «Світова спільнота нагромадила значний теоретичний і практичний досвід у сфері застосування підходів альтернативного розв'язання спорів, і Україні варто ним скористатися. Медіація є перспективною та здатна самостійно і на рівних правах конкурувати з іншими процедурами вирішення конфліктів, оскільки у кожного з них – своя унікальна ніша у системі конструктивного вирішенні конфліктів» [5, с. 26-31].

С. Калаур у своїй праці зазначає: «Доволі активно медіаторська діяльність поширена в США, де прийнято «Акт про медіацію», відповідно до якого американські суди приймають судовий позов до розгляду лише в тому випадку, коли сторони аргументовано доводять, що медіаторське розв'язання конфлікту не принесло позитивних результатів. Зокрема, впродовж більш ніж 15 років у

США активно діє Національний інститут розв'язання конфліктів, провідні фахівці якого безпосередньо причетні до розробки нових методів медіаторської діяльності [2].

Окрім цього, С. Besemer наводить дані про те, що в США активно діють центри «сусідської юстиції», які надають безкоштовні послуги посередництва, займаються врегулюванням спорів, а також вирішують сімейні конфлікти [8, с. 47-48].

С. Калаур зазначає також, що цікаві традиції щодо медіаторської діяльності має Євросоюз, де активно дотримуються Кодексу медіатора, а також діють директиви, які врегульовують діяльність посередників. Зокрема, Директива 2008/52, яка зобов'язала країни, що є членами ЄС, до 2011 р. увести в дію закони, нормативні акти та розробити адміністративні правила, які б були спрямовані на забезпечення спрощеного доступу усіх громадян ЄС до вирішення конфліктів шляхом медіаторської діяльності. Цей факт доводить, що: по-перше, на законодавчому рівні визнано ефективність медіації у якості найшвидшого позасудового способу вирішення конфліктів; по-друге, засвідчено потребу в підготовці кваліфікованих фахівців-медіаторів, які мають ґрунтовні знання та володіють практичними вміннями у сфері врегулювання конфліктів у громадських та комерційних справах [2].

У Великій Британії, як відзначає Н. Заверико [1, с. 11-17], використати послуги медіатора можна не тільки очно, але й у дистанційному режимі (заочно) через телефонну службу «гаряча лінія». Н. Заверико наводить норму про те, що у тому випадку, коли сторона відмовляється від досудової посередницької діяльності, то на її плечі лягають усі судові витрати навіть тоді, коли справу виграно.

Слід наголосити на практичних аспектах професійної підготовки медіаторів. С. Калаур зазначає, що в університеті Саламанка (Іспанія) за 1 рік на стаціонарній формі навчання студентам надається ступінь магістра в галузі консультування та сімейної медіації. Створені Іспанським Урядом комплексні плани спеціалізованої міждисциплінарної соціальної служби з підтримки сім'ї є

відповіддю на складну ситуацію з даної проблеми. Після отримання магістерського ступеня, майбутні соціальні працівники зможуть працювати як фахівці в галузі шлюбу і сім'ї щодо здійснення консультування та сімейної медіації; є можливість надавати численні послуги як в приватних, так і державних установах [2].

У процесі дослідження означеного кола питань було встановлено, що найвище цінять медіатора в Австрії, де цю професію занесено в номенклатуру державних посад. Зокрема, ще на початку XXI століття, а саме в 2004 р., в Австрії на федеральному рівні прийнято закон про медіацію, на основі якого розроблено стандарти професійної підготовки медіаторів, а також здійснюється їхнє навчання [2].

Зокрема, як доводить Т. Подковенко [5, с. 26-31], нині доволі активно поширюється практика медіації у країнах Східної Європи. Значний досвід має Польща, де медіація була офіційно запроваджена у 1997 р. у зв'язку із прийняттям нового Кримінального кодексу. Важливу роль стосовно координації діяльності щодо проведення медіації, підготовки необхідних спеціалістів виконує Польський Центр Медіації, який був створений у 2000 р., хоча історія цього товариства сягає 1992 р. «На сьогодні Польський Центр Медіації має понад 50 осередків та філій по всій країні та займається посередництвом у всіх сферах суспільного життя за згодою судів, прокуратури, поліції, приватних осіб, компаній та інших установ. Польський Центр Медіації активно сприяє популяризації медіації в Польщі як альтернативного способу вирішення конфліктів і суперечок. На сьогодні медіація є повноцінним та ефективним правовим інститутом для польської судової системи. Дані Центру показують, що близько 85–90% випадків проведення процедури медіації закінчуються укладенням договору між сторонами» [5, с. 26-31].

Особа, зацікавлена у здобутті професії медіатора може досягти «експертності» та «професіоналізму» різними способами, де участь у підготовці відповідно до стандартів ADR Council.

У грудні 2018 року CEREJ опублікував ще один документ – «Медіація». Development Toolkit [3] у якому запропоновано базову програму навчання та рамкові програми навчання спеціаліст для медіаторів, розроблений у співпраці з Міжнародним інститутом медіації (IMI). У червні 2019 року CEREJ запропонував ще один документ – Рекомендації щодо розробки та моніторингу схем навчання медіації [7].

С. Калаур зазначає також, що у Болгарії 17 грудня 2004 р. прийнято Закон «Про медіацію (посередництво)» [6], який на законодавчому рівні регулює відносини, пов'язані з організацією медіації як альтернативного способу розв'язання правових та не правових суперечок (конфліктів) і спорів. Цим законом детально визначено правовий статус медіатора, а також деталізована процедура організації медіації. У законі акцентовано увагу на тому, що медіація є добровільною і конфіденційною процедурою для позасудового вирішення суперечок, у яких медіатор (посередник) допомагає сторонам дійти згоди та розв'язати конфліктну взаємодію. Цей факт доводить необхідність професійної підготовки фахівців соціальної сфери до медіаторської діяльності [2].

Також, під час професійного навчання майбутніх медіаторів у Австралії, Канаді та Новій Зеландії їх активно готують до проведення з клієнтами програм відновного правосуддя. Майбутні медіатори мають змогу опанувати такими програмами, як: медіація (посередництво) жертв і правопорушників під назвою «Примирення жертв і правопорушників»; сімейна конференція; кола правосуддя.

Як свідчать наведені факти, за кордоном існують доволі цікаві приклади професійної підготовки фахівців до розв'язування конфліктів, а оволодіння світовим та вітчизняним досвідом є необхідною умовою формування знань, навичок та вмінь професійного працівника соціальної сфери в нашій країні в якості медіатора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заверико Н. В. Підготовка соціального педагога: зміст та основні напрямки. Соціалізація особистості: збірник наукових праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. 1999. № 2. С. 11-17 С.

2. Калаур С. М. Система професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у професійній діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Національний пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018. 676 с.
3. Медіація. Development Toolkit URL: <http://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-implementation-of-the-cepej-gui/16808c3f52> (дата звернення: 31.05.2023).
4. Мур В. Медіація. Практичні стратегії вирішення конфліктів. Варшава, 2003.
5. Подковенко Т. О. Інститут медіації: зарубіжний досвід та українські перспективи. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Випуск 1. С. 26-31.
6. Про медіацію (посередництво): Закон Болгарії від 17 грудня 2004 року. URL: www.commonground.org.ua (дата звернення: 16.09.2023).
7. Рекомендації щодо розробки та моніторингу схем навчання медіації. URL: <https://rm.coe.int/cepej-2019-8-en-guidelines-mediation-training-schemes/168094ef3a> (дата звернення: 31.05.2023).
8. Besemer C. Mediation – Vermittlung in Konflikten. Baden, 2002. P. 47-48.
9. Zasada-Chorab A. Rozwój zawodu pracownika socjalnego w Polsce. Wydawnictwo AV. Częstochowa, 2004.
10. Żukiewicz A. Praca socjalna ośrodków pomocy społecznej. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. Wrocław, 2002.